

**LATVIJAS NACIONĀLĀ REFORMU PROGRAMMA
„EIROPA 2020” STRATĒGIJAS ĪSTENOŠANAI**

PROGRESA ZIŅOJUMS

**Rīga
2014.gada aprīlis**

SATURA RĀDĪTĀJS

SAĪSINĀJUMI, MĒRVIENĪBAS UN NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI.....	3
IEVADS	5
1. VIDĒJA TERMIŅA MAKROEKONOMISKAIS SCENĀRIJS.....	7
2. ES PADOMES REKOMENDĀCIJU IZPILDE.....	9
2.1. VALSTS BUDŽETS, NODOKĻI UN FISKĀLĀ DISCIPLĪNA.....	9
2.2. BANKU SEKTORS.....	11
2.3. ILGSTOŠĀ UN JAUNIEŠU BEZDARBA MAZINĀŠANA.....	13
2.4. NABADZĪBAS LĪMEŅA MAZINĀŠANA UN SOCIĀLĀS PALĪDZĪBAS SISTĒMA.....	16
2.5. AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS UN PĒTNIECĪBAS REFORMAS	18
2.6. ENERGOEFEKTIVITĀTE, DABASGĀZES TIRGUS LIBERALIZĀCIJA.....	21
2.7. TIESU SISTĒMAS REFORMAS, MEDIĀCIJAS TIESĪBAS, ŠĶĪRĒJTIESU SISTĒMA	24
3. POLITIKAS VIRZIENI	27
3.1. FINANŠU STABILITĀTE	27
3.1.1. <i>Ilgspējīga budžeta veidošana .....</i>	<i>27</i>
3.1.2. <i>Banku sektora stabilitātes nodrošināšana.....</i>	<i>28</i>
3.2. KONKURĒTSPĒJAS VEICINĀŠANA	31
3.2.1. <i>Uzņēmējdarbības vide un valsts pārvaldes modernizācija .....</i>	<i>31</i>
3.2.2. <i>Produktīvo investīciju un eksporta veicināšana .....</i>	<i>36</i>
3.2.3. <i>Inovācijas, pētniecība un attīstība.....</i>	<i>42</i>
3.2.4. <i>Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas.....</i>	<i>47</i>
3.2.5. <i>Transporta un vides infrastruktūra .....</i>	<i>50</i>
3.3. NODARBINĀTĪBA	52
3.4. IZGLĪTĪBA	57
3.4.1. <i>Vispārējā izglītība .....</i>	<i>57</i>
3.4.2. <i>Vidējā profesionālā izglītība .....</i>	<i>60</i>
3.4.3. <i>Augstākā izglītība .....</i>	<i>62</i>
3.4.4. <i>Mūžizglītība .....</i>	<i>66</i>
3.5. CĪŅA AR NABADZĪBU, DEMOGRĀFIJAS IZAICINĀJUMI UN VESELĪBAS AIZSARDZĪBA	70
3.5.1. <i>Nabadzības līmeņa mazināšana .....</i>	<i>70</i>
3.5.2. <i>Demogrāfijas izaicinājumi un veselības aizsardzība .....</i>	<i>73</i>
3.6. ENERĢĒTIKA UN KLIMATA PĀRMAIŅAS.....	76
3.6.1. <i>Energoefektivitātes veicināšana .....</i>	<i>76</i>
3.6.2. <i>Atjaunojamās enerģijas īpatsvara palielināšana .....</i>	<i>80</i>
3.6.3. <i>Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana.....</i>	<i>82</i>
4. STRUKTŪRFONDU IZMANTOŠANA	85

SAĪSINĀJUMI, MĒRVIENTĪBAS UN NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI

ADTP	aktīvie darba tirgus politikas pasākumi	Eurostat	ES statistikas birojs
AE	atjaunojamā enerģija	FDL	Fiskālās disciplīnas likums
AER	atjaunojamie energoresursi	FKTK	Finanšu un kapitāla tirgus komisija
AFI	Attīstības finanšu institūcija	FM	Finanšu ministrija
AIC	Akadēmiskās informācijas centrs	GWh	gigavati stundā
AII	augstākās izglītības institūcija	IAP	<i>Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam</i>
AiM	Aizsardzības ministrija	IIN	iedzīvotāju ienākuma nodoklis
ANO	Apvienoto Nāciju organizācija	IKP	iekšzemes kopprodukts
ARTEMIS	kopuzņēmuma programma progresīvās pētniecības un tehnoloģijas iegultās intelīģences un sistēmu jomā	IKT	informācijas un komunikācijas tehnoloģijas
AS	akciju sabiedrība	IKVD	Izglītības kvalitātes valsts dienests
ASV	Amerikas Savienotās Valstis	ISAP	<i>Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam</i>
ĀM	Ārlietu ministrija	IT	informācijas tehnoloģijas
ĀTI	ārvalstu tiešās investīcijas	IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
BEMIP	Baltijas enerģijas tirgu starpsavienojumu plāns	JNI	Jauniešu nodarbinātības iniciatīva
BIF	Baltijas Inovāciju fonds	KF	Kohēzijas fonds
BJRS	Baltijas jūras reģiona stratēģija	KM	Kultūras ministrija
CERT.LV	Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas institūcija	KPFI	Klimata pārmaiņu finanšu instruments
CO ₂	oglekļa dioksīds	kWh	kilovats stundā
CSP	Centrālā statistikas pārvalde	LDDK	Latvijas Darba devēju konfederācija
EDS	Elektroniskās deklarēšanas sistēma	LGA	Latvijas Garantiju aģentūra
EJZF	Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds	LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
EK	Eiropas Komisija	LM	Labklājības ministrija
EKI	Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra	LPR	Latgales plānošanas reģions
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai	LTRK	Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera
EM	Ekonomikas ministrija	Mbps	megabits sekundē
EQAR	Eiropas augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas reģistrs	MK	Ministru kabinets
EQAVET	Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipi ietvarstruktūras izveidošanai profesionālajai izglītībai un apmācībām	Mt	megatonna
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds	Mtoe	megatonna naftas ekvivalenta
ES	Eiropas Savienība	MVK	mazie un vidējie komersanti
ESF	Eiropas Sociālais fonds	MW	megavats
ETS	Emisijas kvotu tirdzniecības sistēma	NEET	jaunieši, kas nav iesaistīti izglītībā, apmācībā vai nodarbinātībā
EUR	<i>euro</i> , ES vienotā valūta	NRP	Nacionālā reformu programma
EUREKA	Eiropas mēroga programma tirgus orientēto rūpniecisko pētījumu veikšanai un inovācijām	NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
EUROSTARS	starptautiska programma pētniecības darbu veicošo mazo un vidējo uzņēmumu atbalstam	OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
		OIK	obligātā iepirkuma komponente
		PB	Pasaules Banka
		PIKC	Profesionālās izglītības kompetences

	centrs	UIN	uzņēmumu ienākuma nodoklis
PJ	petadžouls	UR	Uzņēmumu reģistrs
PVA	primārās veselības aprūpe	VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
PVN	pievienotās vērtības nodoklis	VAS	valsts akciju sabiedrība
PZDG	potenciāli zaudētie dzīves gadi	VDI	Valsts darba inspekcija
R&D	pētniecība un attīstība (<i>research and development</i>)	VIAA	Valsts izglītības attīstības aģentūra
SEG	siltumnīcefekta gāzes	VID	Valsts ieņēmumu dienests
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību	VK	Valsts kanceleja
SM	Satiksmes ministrija	VM	Veselības ministrija
STEM	zinātne, tehnoloģijas, inženierzinātnes un matemātika (<i>science, technology, engineering and mathematics</i>)	VNPC	valsts nozīmes pētniecības centri
TEN-T	Trans-Eiropas transporta tīkls	VPA	vienas pieturas aģentūra
TM	Tieslietu ministrija	ZM	Zemkopības ministrija

IEVADS

Latvija ir sagatavojusi trešo *Progresā ziņojumu par Latvijas nacionālās reformu programmas „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā īstenošanu*¹ (turpmāk tekstā – Progresā ziņojums par Latvijas NRP īstenošanu), kas ir cieši saistīts ar *Latvijas Stabilitātes programmu 2014.-2017.gadam*.

Latvijas nacionālā reformu programma „Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanai (turpmāk tekstā – Latvijas NRP) un *Latvijas Stabilitātes programma* saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības (turpmāk tekstā – ES) darbību 121. un 148.pantu ir ES līmeņa ekonomiskās politikas koordinācijas un uzraudzības instrumenta sastāvdaļas (tā saucamā *Eiropas semestra* ietvaros). Eiropas Komisija (turpmāk tekstā – EK) vērtē abu programmu īstenošanu, un uz tā pamata nāk klajā ar priekšlikumiem par ES Padomes rekomendācijām.

Izstrādājot trešo Progresā ziņojumu par Latvijas NRP īstenošanu, tika ņemts vērā 2012.gada 20.decembrī Saeimā apstiprinātais Latvijas *Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam, Partnerības līgums ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodam*, darbības programma *„Izaugsmei un nodarbinātībai 2014.-2020.gadam”*, ES *Integrētās vadlīnijas*², Latvijas saistības 2011.gada 24.-25.marta Eiropadomē apstiprinātā *Euro Plus pakta (Euro Plus Pact)*³ ietvaros, ES Padomes rekomendācijas Latvijai⁴, 2013.gada 13.novembrī EK publicētais *2014.gada izaugsmes ziņojums (2014 Annual Growth Survey)*⁵, 2014.gada 20.-21.marta Eiropadomes secinājumi⁶, EK prasības un pamatnostādnes attiecībā uz ES dalībvalstu nacionālo reformu programmu atjaunošanu⁷.

Progresā ziņojumu par Latvijas NRP īstenošanu sagatavoja darba grupa, kuras sastāvā darbojās Ārlietu ministrijas (turpmāk tekstā – ĀM), Ekonomikas ministrijas (turpmāk tekstā – EM), Finanšu ministrijas (turpmāk tekstā – FM), Izglītības un zinātnes ministrijas (turpmāk tekstā – IZM), Kultūras ministrijas (turpmāk tekstā – KM), Labklājības ministrijas (turpmāk tekstā – LM), Satiksmes ministrijas (turpmāk tekstā – SM), Tieslietu ministrijas (turpmāk tekstā – TM), Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (turpmāk tekstā – VARAM), Zemkopības ministrijas (turpmāk tekstā – ZM), Pārresoru koordinācijas centra, Latvijas Darba devēju konfederācijas (turpmāk tekstā – LDDK), Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras (turpmāk tekstā – LTRK) un Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvji. Progresā ziņojuma par Latvijas NRP īstenošanu sagatavošanā tika saņemta informācija arī no Aizsardzības ministrijas (turpmāk tekstā – AiM), Veselības ministrijas (turpmāk tekstā – VM), Valsts kancelejas (turpmāk tekstā – VK), Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (turpmāk tekstā – FKTK).

Jāatzīmē, ka ar „Eiropa 2020” stratēģiju un Eiropas semestra virzību saistītie jautājumi, kā arī Latvijas NRP un *Latvijas Stabilitātes programmas* īstenošanu saistītie jautājumi, t.sk. ES Padomes rekomendāciju izpilde, tiek regulāri apspriesti Ministru kabinetā (turpmāk tekstā – MK), Saeimā, ar sociālajiem partneriem, nevalstisko organizāciju un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem, piemēram, Nacionālajā trijpusējās sadarbības padomē, Saeimas Eiropas lietu komisijā u.c. Ir notikušas arī trīs divpusējās sarunas ar EK, kurās tika apspriests, galvenokārt, Latvijas progress ES Padomes rekomendāciju izpildē.

¹ *Latvijas nacionālā reformu programma „Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanai* vienlaicīgi ar *Latvijas Konverģences programmu 2011.-2014.gadam* tika apstiprinātas MK 2011. gada 26.aprīlī un iesniegtas EK 2011. gada 29.aprīlī.

² „Europe 2020: Integrated guidelines for the economic and employment policies of the Member States”, 06.05.2010., <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/Brochure%20Integrated%20Guidelines.pdf>

³ Euro Plus pakts, 2011. gada 24.-25.marta Eiropadomes secinājumi: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/120296.pdf

⁴ ES Padomes rekomendācijas Latvijai: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/13/st10/st10642-re01.en13.pdf>

⁵ Annual Growth Survey 2014: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/ags2014_en.pdf

⁶ European Council conclusions, EUCO 7/1/14, March 21, 2014:

http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/141749.pdf

⁷ EK Ģenerālsēkretariāta vēstule ES dalībvalstīm par NRP atjaunošanas pamatnostādņēm, Ref. Ares(2013)3248869, 15.10.2013.

Progresa ziņojums par Latvijas NRP īstenošanu sastāv no 4 daļām. 1.daļā ir atjaunots Latvijas NRP aprakstītais vidēja termiņa makroekonomiskais scenārijs. 2.daļā – izvērtēts Latvijas progress 2013.gada ES Padomes rekomendāciju izpildē. 3.daļā ir dots detalizētāks Latvijas NRP politikas virzienu apraksts, t.sk. progress Latvijas kvantitatīvo mērķu „*Eiropa 2020*” stratēģijas kontekstā sasniegšanā. 4.daļā ir atspoguļota informācija par ES fondu izmantošanu. Atbilstoši EK prasībām Latvija ir aizpildījusi un nosūtījusi tabulas ar informāciju par galvenajiem pasākumiem, kas ir vērsti uz ES Padomes rekomendāciju izpildi un „*Eiropa 2020*” stratēģijas mērķu sasniegšanu.

Visa skaitliskā informācija un dati, izņemot īpaši norādītos gadījumos, ir saņemti no Centrālās statistikas pārvaldes (turpmāk tekstā – CSP) vai ES statistikas biroja (*Eurostat*).

1. VIDĒJA TERMIŅA MAKROEKONOMISKAIS SCENĀRIJS

2013.gadā turpinājās stabila Latvijas ekonomikas izaugsme un iekšzemes kopprodukts (turpmāk tekstā – IKP), salīdzinot ar iepriekšējo gadu, palielinājās par 4,1%, turpinot uzrādīt straujāko kāpumu starp ES valstīm.

Ekonomikas izaugsmi 2013.gadā nodrošināja spēcīgs iekšzemes pieprasījums. Straujākos izaugsmes tempus uzrādīja būvniecības, finanšu pakalpojumu, nekustamo īpašumu, kā arī tirdzniecības un komunikāciju pakalpojumu nozares. No izlietojuma puses lielāko devumu izaugsmē deva privātais patēriņš. Nedaudz lēnāk palielinājies sabiedriskais patēriņš, savukārt investīcijas 2013.gadā piedzīvoja nelielu kritumu.

2013.gadā būtiski samazinājās eksporta pieauguma temps – Latvijas preču un pakalpojumu eksporta apjomi bija par 1% lielāki nekā 2012.gadā. Ņemot vērā 2012.gadā sasniegto augsto līmeni, vājo ārējo pieprasījumu un problēmas metālapstrādes nozarē, tas vērtējams kā labs sniegums. Lielākā pozitīvā ietekme bija kokapstrādes nozares eksporta pieaugumam par 10,1%. 2013.gads ir bijis salīdzinoši veiksmīgs arī pārtikas un lauksaimniecības nozarei, savukārt lielākā negatīvā ietekme bija metāla un tā izstrādājumu, kā arī satiksmes līdzekļu eksportam, kas samazinājās attiecīgi par 22% un 16,3 procentiem.

Līdz ar ekonomikas izaugsmi turpina uzlaboties situācija darba tirgū. 2013.gadā nodarbināto skaits 15-74 gadu vecumā sasniedza 893,9 tūkstošus, kas bija par 2,1% jeb 18,3 tūkstošiem vairāk nekā 2012.gadā. Bezdarba līmenis 2013.gadā saruka līdz 11,9% un bija par 3,1 procentpunktu mazāks nekā pirms gada. Reģistrētā bezdarba līmenis 2013.gada decembra beigās bija noslīdējis līdz 9,5%, gada laikā samazinoties par 1 procentpunktu.

Laī gan ekonomikā saglabājās augsti izaugsmes tempi, patēriņa cenas vidēji 2013.gadā saglabājās iepriekšējā gada līmenī. 2013.gada otrajā pusē pat bija vērojama neliela deflācija, un patēriņa cenas 2013.gada decembrī bija par 0,4% mazākas nekā pirms gada. Zemo inflācijas līmeni 2013.gadā turpināja noteikt ārējie procesi jeb tā sauktā importētā inflācija, pirmām kārtām energoresursu cenu kritums. Tajā pašā laikā spēcīgas izaugsmes periodam netipiski zemā līmenī saglabājās arī pamatinflācija jeb tā patēriņa groza daļa, kuru nosaka iekšējās norises.

1.tabula

Makroekonomiskais scenārijs vidējam termiņam

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
IKP, faktiskajās cenās, milj. EUR	22083	23315	24648	26345	28076	29922
pieaugums faktiskajās cenās, %	8,7	5,6	5,7	6,9	6,6	6,6
pieaugums salīdzināmās cenās, %	5,2	4,1	4,0	4,0	4,0	4,0
IKP deflators (gads pret gadu), %	3,3	1,4	1,6	2,8	2,5	2,5
Patēriņa cenu indekss (gads pret gadu), %	2,3	0,0	1,1	3,0	2,5	2,5
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju	875,6	893,9	904,6	911,9	916,4	919,2
Bezdarba līmenis, % (15-74 gadu vecuma grupā)	15,0	11,9	10,5	9,7	9,0	8,7
Preču un pakalpojumu eksports, faktiskajās cenās, milj. EUR	13600	13912	14758	15746	16863	18112
pieaugums salīdzināmās cenās, %	9,4	1,0	4,0	4,6	5,0	5,3
Preču un pakalpojumu imports, faktiskajās cenās, milj. EUR	14471	14346	15292	16393	17582	18900
pieaugums salīdzināmās cenās, %	4,5	-1,7	4,5	5,1	5,2	5,4
Potenciālā IKP pieaugums	1,5	2,5	3,2	3,8	4,1	4,1
ieguldījums:						
- nodarbinātības	-0,9	-0,2	0,1	0,4	0,5	0,5
- kapitāla	1,1	0,9	0,9	1,0	1,1	1,1
- kopējās ražošanas faktoru produktivitātes	1,3	1,8	2,2	2,4	2,5	2,5
Starpība starp faktisko un potenciālo IKP (% no potenciālā IKP)	-1,7	-0,1	0,6	0,7	0,6	0,3

Lai nodrošinātu stabilu izaugsmi, investīciju loma kļūs arvien svarīgāka. Vēl jo vairāk to apstiprina rūpniecības apakšnozarēs vērojams augstās vai pat maksimālās jaudu noslodzes, kas liecina par nepieciešamību investēt. Privātā patēriņa devums izaugsmei, savukārt, pakāpeniski mazināsies līdz ar nodarbinātības pieauguma tempu kritumu.

Svarīgs faktors, kas noteiks turpmākās ekonomikas tendences, ir ārējā vide. Mūsu galveno tirdzniecības partneru izaugsme tiešā veidā ietekmē eksporta apjomus. Stabils pieprasījums pēc Latvijā saražotajām precēm ļauj novirzīt peļņu investīcijām ražošanā un turpmākai pozīciju stiprināšanai starptautiskajā tirgū. Tajā pašā laikā spēcīgs produktivitātes kāpums var būt par pamatu eksporta kāpumam arī neatkarīgi no partnervalstu ekonomikas, jo paplašinot tirgus daļas, produktīvāka rūpniecība var izspiest no tirgus konkurentus vai nu ar cenu, vai arī kvalitatīviem faktoriem. Tas vēl jo vairāk izceļ investīciju nepieciešamību ekonomikā. Veselīga ekonomikas izaugsme reģionā ir kā priekšnosacījums investīciju ieplūdei.

Jaunākie dati liecina, ka Eiropas ekonomika mērķtiecīgi atgriežas pie pozitīvas izaugsmes. 2013.gada 4.ceturksnī pozitīva izaugsme gada griezumā vērojama gan eirozonā, gan arī visā ES. Konfidences indikatori iezīmē, ka šī tendence turpinās arī 2014.gada pirmajos mēnešos. Makroekonomiskās attīstības scenārijs ir balstīts uz pieņēmumu, ka situācija eirozonā turpinās stabilizēties. Eirozonai atgriežoties pie izaugsmes, sagaidāms ārējā pieprasījuma pieaugums pēc Latvijas eksporta precēm un pakalpojumiem, kā arī investīciju plūsmu aktivizēšanās, kas veicinās Latvijas ekonomikas turpmāku attīstību. Makroekonomiskajā attīstības scenārijā ir izmantoti EK ārējās vides pieņēmumi.

Starp riskiem joprojām turpina dominēt ārējās vides riski, kas var negatīvi ietekmēt Latvijas eksporta apjomus. Starp galvenajiem ārējās vides riskiem minami notikumi Ukrainā, ekonomikas izaugsmes bremsēšanās Krievijā, ilgstoši zemas inflācijas draudi ES, Ķīnas un citu attīstības valstu izaugsmes samazināšanās, kā arī ASV monetārās politikas izmaiņas. Vienlaikus jāuzsver, ka ģeopolitiskais risks saistībā ar situāciju Ukrainā šobrīd ir būtiskākais risks Latvijas ekonomikas izaugsmei.

Papildus ārējās vides riskiem makroekonomiskā scenārija izpildi ietekmēs arī iekšējie faktori – uzņēmumu iespējas piesaistīt finanšu līdzekļus un īstenot investīciju projektus, lai palielinātu ražošanas jaudas, situācija darba tirgū, kreditēšanas attīstība u.c. faktori, kas tiešā veidā ietekmē valsts kredītreitingu, procentu likmes, konfidences rādītājus un iekšzemes pieprasījumu.

Vidēja termiņa makroekonomiskā scenārija galvenie pieņēmumi:

- lai arī 2014.gadā privātais patēriņš vēl arvien dominēs kā izaugsmes dzinējspēks, tomēr šī ietekme pakāpeniski mazināsies un izaugsmi ar katru turpmāko gadu arvien vairāk virzīs investīcijas un ārējā tirdzniecība;
- investīciju pieaugumu noteiks augošais iekšējais un ārējais pieprasījums, kā arī augstie jaudu noslodzes līmeņi atsevišķās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs. Paredzams, ka investīciju īpatsvars IKP turpinās palielināties, tomēr tas joprojām atpaliks no pirmskrīzes līmeņa;
- privātā patēriņa pieaugums būs atkarīgs no iedzīvotāju ienākumu izmaiņām. Turpinot krist bezdarba līmenim, kopējo ienākumu līmeni arvien mazāk noteiks nodarbinātības kāpums, savukārt darba algu pieaugums vidējā termiņā ir sagaidāms samērā spēcīgs, tomēr tas nepārsniegs produktivitātes pieaugumu;
- nodarbinātības pieaugums pakāpeniski kļūs lēnāks, izlaide vairāk balstīsies uz produktivitātes kāpumu. Vidējā termiņā galvenais izaicinājums ir iedzīvotāju skaita samazināšanās, īpaši darbaspējas vecumā, kā arī darbaspēka novecošanās;
- patēriņa cenu līmenis 2014.gadā vēl arvien augs samērā lēni. Atbilstoši ekonomikas cikliskajai pozīcijai, pamatinflācija vēl arvien būs zema un pakāpeniski pieņemsies spēkā tikai vidējā termiņā. No vienreizējiem pasākumiem samērā spēcīgu ietekmi uz inflāciju 2015.gadā atstās elektroenerģijas tarifu kāpums.

2. ES PADOMES REKOMENDĀCIJU IZPILDE

2.1. VALSTS BUDŽETS, NODOKĻI UN FISKĀLĀ DISCIPLĪNA

ES Padome rekomendē Latvijai pastiprināt budžeta stratēģiju, lai nodrošinātu, ka novirzes no vidējā termiņa mērķa atspoguļo vienīgi papildus ietekmi no sistēmiskām pensiju reformām. Šīs stratēģijas ietvaros samazināt nodokļus zemu algu saņēmējiem, novirzot nodokļu slogu uz tādām jomām kā akcīzes nodokļi, īpašuma nodokļi un/vai vides nodokļi. Turpināt centienus, lai uzlabotu nodokļu iekasēšanu un apkarotu ēnu ekonomiku. Arī turpmāk stiprināt fiskālo ietvaru, efektīvi īstenojot Fiskālās disciplīnas likumu un daudzgadu budžeta plānošanu.

Līdz ar *Fiskālās disciplīnas likuma* (turpmāk tekstā – FDL) apstiprināšanu 2013.gada sākumā valsts fiskālās politikas kurss turpmāk balstās uz koncepciju, kas paredz ekonomiskajā ciklā nodrošināt sabalansētu budžetu, ar to saprotot vispārējās valdības strukturālās budžeta bilances apmēru, kas nepārsniedz -0,5% no IKP, kā to paredz FDL. Latvija strukturālo deficītu 0,5% no IKP apmērā sasniedza 2012.gadā. Līdz ar to turpmāko gadu uzdevums vairs nav strukturālā deficīta samazināšana, bet gan noturēšana vidējā termiņa mērķa līmenī, pieļaujot tikai tādas atkāpes un tādā apmērā, kas atbilst ES regulās noteiktajos gadījumos (*Stabilitātes un izaugsmes pakts*).

Pieļaujamais strukturālā deficīta mērķis tiek noteikts, par pamatu ņemot nacionālo vidējā termiņa mērķi (-0,5% no IKP) un izmantojot iespējamās novirzes iemaksu palielinājumam 2.pensiju līmenī. Iemaksu palielinājums 2.pensiju līmenī tiek veikts 3 posmos: 2013.gadā palielinot iemaksas no 2 uz 4% (fiskālā ietekme 0,5% no IKP), 2015.gadā palielinot iemaksas no 4 uz 5% (fiskālā ietekme 0,27% no IKP) un 2016.gadā palielinot iemaksas no 5 uz 6% (fiskālā ietekme 0,29% no IKP). *Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1175/2011, ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr. 1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu* nosaka, ka dalībvalsts drīkst atkāpties no vidējā termiņa mērķa par lielumu, kas atbilst reformas fiskālai ietekmei, un šī atkāpe ir „jādzēs” nākamo 3 gadu laikā. Saskaņā ar šo nosacījumu, 2014.gadā un 2015.gadā strukturālā deficīta mērķis tiek noteikts 1% no IKP apmērā un 2016.gadā 0,9% no IKP apmērā. Latvija pilnībā dzēsīs atkāpes un atgriezīsies pie vidējā termiņa mērķa 2019.gadā. Lai praksē turpinātu stiprināt fiskālo ietvaru caur efektīvu fiskālās disciplīnas normu ieviešanu likums „*Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam*” ir veidots atbilstoši FDL un tajā tiek izmantota lejupvērstās plānošanas metode (*top-down*), nosakot maksimāli pieļaujamo strukturālo deficītu un maksimālo vispārējās valdības izdevumu pieaugumu pret iepriekšējo gadu.

Tāpat ir svarīgi atzīmēt, ka likumprojekta „*Par valsts budžetu 2014.gadam*” un likumprojekta „*Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam*” gatavošanas ietvaros MK apstiprināja finansējumu Fiskālās disciplīnas uzraudzības padomes izveidošanai, kura ir uzsākusi darbu no 2014.gada un kuras galvenais mērķis ir uzraudzīt FDL normu ievērošanu vidēja termiņa budžeta plānošanā.

Likumā „*Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam*”, Latvijas valdība kā vienu no budžeta prioritātēm ir noteikusi darbaspēka nodokļu sloga pārskatīšanu nolūkā mazināt iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzību un paaugstināt dzīves kvalitāti, kas sevī ietver mērķi samazināt nodokļu slogu ekonomiski aktīviem iedzīvotājiem un augstam nabadzības riskam pakļautām iedzīvotāju grupām (īpaši ģimenēm ar bērniem un zemāk atalgotiem iedzīvotājiem). Būtiskākie pasākumi darbaspēka nodokļu mazināšanā ir:

- no 2014.gada 1.janvāra valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme samazināta par 1 procentpunktu, t.sk. darba devēja likme no 24,09% uz 23,59% un darba ņēmēja likme no 11% uz 10,5%;

- no 2014.gada 1.janvāra ar iedzīvotāju ienākuma nodokli (turpmāk tekstā – IIN) neapliekamais minimums paaugstināts no 64,03 EUR uz 75 EUR mēnesī;
- no 2014.gada 1.janvāra IIN atvieglojums par apgādībā esošām personām paaugstināts no 113,83 EUR uz 165 EUR mēnesī;
- no 2015.gada 1.janvāra IIN likme tiek samazināta no 24% uz 23%, bet no 2016.gada 1.janvāra – uz 22%.

Paredzēts atbalstīt mājsaimniecības ar zemiem ienākumiem, lai kompensētu izdevumu kāpumu elektroenerģijai sakarā ar starta tarifa atcelšanu elektroenerģijas tirgus atvēršanas dēļ.

Lai kompensētu nodokļu ieņēmumu samazinājumu, ko rada darbaspēka nodokļu sloga samazinājums, no 2014.gada 1.janvāra:

- likumā „*Par iedzīvotāju ienākuma nodokli*” ieviestas dažādas „pretizvairīšanās normas”;
- paaugstināta akcīzes nodokļa likme naftas gāzēm un pārējiem gāzveida ogļūdeņražiem no 128,06 EUR līdz 161 EUR par 1000 kg;
- akcīzes nodokļa likme 5,65 EUR par 1000 m³ tiek piemērota dabasgāzei, ko izmanto rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības izejvielu pirmapstrādes tehnoloģisko iekārtu darbināšanai un tehnoloģiski nepieciešamā klimata nodrošināšanai (līdz tam piemēroja atbrīvojumu no akcīzes nodokļa);
- 2014.gadā akcīzes nodoklis cigaretēm tiek mainīts divas reizes (1.janvārī un 1.jūlijā), paredzot akcīzes nodokli cigaretēm, sākot ar 2014.gada 1.jūliju līdz 2018.gada 1.jūlijam paaugstināt katru gadu 1.jūlijā, kā arī izmainīta nodokļa struktūra, paaugstinot nodokļa slogu lētajām cigaretēm;
- ieviesti jauni dabas resursu nodokļa objekti un paaugstinātas esošās dabas resursu nodokļa likmes par dabas resursu ieguvī, gaisa un ūdens piesārņošanu, videi kaitīgajām precēm, preču iepakojumiem un vienreiz lietojamiem galda piederumiem, nolietotajiem transportlīdzekļiem un atkritumu apglabāšanu;
- ieviests jauns subsidētās elektroenerģijas nodoklis.

Līdz ar to ir ievērota ES Padomes rekomendācija – samazināt nodokļus zemu algu saņēmējiem, novirzot nodokļu slogu uz tādām jomām kā akcīzes nodokļi, īpašuma nodokļi un/vai vides nodokļi. Jānorāda, ka likumā „*Par nekustamā īpašuma nodokli*” pašvaldībām ir dotas tiesības pašām noteikt nodokļa likmi, piemērojot t.s. likmes koridoru.

Lai panāktu papildus progresu attiecībā uz labāku nodokļu iekasēšanu un efektīvāku ēnu ekonomikas apkaršanu, turpmāko trīs gadu laikā tika atbalstīts piešķirt papildu budžeta līdzekļus 33,6 milj. EUR apmērā, tajā skaitā 2014.gadā 3,6 milj. EUR, 2015.gadā 20 milj. EUR un 2016.gadā 10 milj. EUR.

Ar 2013.gada 1.janvāri komercreģistrā ierakstītajām sabiedrībām darbību var izbeigt, pamatojoties uz komercreģistra iestādes lēmumu. Savukārt, ar 2013.gada 11.decembri komercreģistrā ierakstītajām sabiedrībām darbību var izbeigt, pamatojoties uz Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk tekstā –VID) lēmumu. Šādas normas ieviešana ir vērsta uz ekonomiski neaktīvo subjektu ātru izslēgšanu no komercietiskās vides.

No 2013.gada 1.aprīļa saskaņā ar 2012.gada 13.decembra Saeimā pieņemtajos likuma grozījumos “*Grozījumi likumā “Par nodokļiem un nodevām”*” noteikto ir izveidota VID nodokļu parādnieku publiskojamā datu bāze, kuriem VID administrēto nodokļu (nodevu) parāda kopsumma pārsniedz 142,3 EUR (pirms EUR ieviešanas Latvijā dienas) vai 150 EUR (kopš EUR ieviešanas Latvijā dienas).

VID no 2014.gada 1.janvāra uztur riska personu sarakstu un nodrošina informācijas par riska personu reģistrā reģistrētajām riska personām nodošanu Uzņēmumu reģistram (turpmāk tekstā – UR). UR, konstatējot, ka pieteikumā par uzņēmuma vai komersanta reģistrāciju,

izmaiņām reģistrācijas lietā vai pārreģistrāciju norādītā informācija ietverta VID uzturētajā riska personu sarakstā, atliks vai atteiks, komersanta reģistrāciju vai pārreģistrāciju.

VID no 2014.gada 6.janvāra katru Elektroniskās deklarēšanas sistēmas (turpmāk tekstā – EDS) lietotāju pēc autentifikācijas EDS informē par nodokļu parādiem, ja tie ir lielāki par 15 EUR. Jūlija un decembra mēnešos nodokļu maksātājs tiks brīdināts par pilnīgi visām aktuālo nodokļu parādu summām, t.sk. arī par tām, kas ir mazākas par 15 EUR.

VID administrētie valsts budžeta ieņēmumi 2013.gadā ir 6,83 miljardi EUR, kas ir par 0,29 miljardiem EUR jeb 4,5% vairāk nekā plānots. Salīdzinot ar 2012.gadu, ieņēmumi pieauguši par 0,36 miljardiem EUR jeb 5,5%. VID administrēto budžeta ieņēmumu pieaugumu, kā arī plāna pārpildi galvenokārt nodrošināja sociālās apdrošināšanas iemaksu, IIN un pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk tekstā – PVN) ieņēmumi (skat. arī 3.2.1.nodaļas politikas virzienu „Ēnu ekonomikas apkarošana”).

Par ēnu ekonomikas līmeņa samazināšanos liecina gan Latvijas, gan ārvalstu pētnieku publiskotie pētījumu rezultāti. Saskaņā ar T.Putniņa un A.Saukas pētījumu⁸ Latvijā ēnu ekonomikas lielums 2012.gadā samazinājies par 9,1%, salīdzinājumā ar 2011. gadā vērojamo līmeni. Savukārt, saskaņā ar Lincas universitātes profesora Fridriha Šneidera (*Friedrich Schneider*) aprēķiniem⁹ 2013.gadā ēnu ekonomikas īpatsvars samazinājies uz 25,5% no 26,1% 2012.gadā.

2.2. BANKU SEKTORS

ES Padome rekomendē Latvijai turpināt īstenot mikro- un makro-uzraudzības politiku, lai novērstu iespējamo ekonomikas ievainojamību, ko var izraisīt kredītu apjoma pieaugums nākotnē un nerezidentu banku aktivitātes.

Latvijā īstenotās politikas rezultātā nav novērojams pastiprināts nerezidentu līdzekļu pieplūdums un ar nerezidentu banku aktivitātēm saistītie riski tiek ierobežoti, nosakot tiem būtiski augstākas likviditātes un kapitāla prasības. Savukārt, attiecībā uz ievainojamību kredītu pieauguma rezultātā, Latvijas valdība turpinās šo jomu uzmanīgi vērtēt un uzraudzīt, bet patlaban, ņemot vērā, ka kredītu pieaugums aizvien ir negatīvs, un pie esošiem privāta sektora parāda līmeņiem, nav pamata sagaidīt strauju kredītu pieaugumu un īstenot kredītu ierobežošanas pasākumus.

Pēc finanšu krīzes nerezidentu noguldījumu pieaugums atsākās jau 2009.gada vidū. Tomēr pieauguma temps pēdējā gada laikā ir būtiski samazinājies, un, neskatoties uz notikumiem Kiprā, 2013.gadā netika novērota pastiprināta nerezidentu noguldījumu plūsma uz Latviju. 2013.gadā nerezidentu noguldījumi palielinājās par 546,4 milj. EUR, gada pieauguma tempam samazinoties līdz 6,3% (2012.gadā – 16,8%), ko gan ietekmēja arī Latvijas Hipotēku un zemes bankas un UniCredit Bank aiziešana, kā arī ASV dolāra vājināšanās. Nerezidentu noguldījumu īpatsvars kopējos noguldījumos ir 47,3%, vēl augstāks īpatsvars ir bijis arī vēsturiski – laika posmā no 2001.gada līdz 2005.gadam.

Analizējot uz nerezidentu klientu orientēto banku spēju absorbēt riskus saistībā ar iespējamo nerezidentu noguldījumu aizplūdi, jāņem vērā, ka lielākā daļa no noguldījumu veidā piesaistītajiem nerezidentu līdzekļiem tiek ieguldīti likvīdos ārvalstu aktīvos – bankās, kā arī centrālā valdību un privātā sektora emitētajos parāda vērtspapīros. Savukārt kredītos nerezidentus apkalpojošās bankas izsniegušas tikai 28% no to aktīviem (iepretim 60-70% bankās, kuras orientējas uz rezidentu apkalpošanu). Ja nerezidentu kredītportfelis šīm bankām

⁸ Tālis, J.Putniņš un Arnis Sauka: „Ēnu ekonomika Baltijas valstīs”. Stockholm School of Economics Riga, 2013, http://www.sseriga.edu/files/content/sseriga_enuekonomikasindekss_2009_2012.pdf

⁹ Schneider, Friedrich: “Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2013: A Further Decline”, Johannes Kepler University, Austria, 2013, http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2013/ShadEcEurope31_Jan2013.pdf

mēreni pieaug (2013.gadā līdzvērtīgi to aktīvu apmēram – par 13,3%), tad rezidentu kredītportfelis nedaudz sarucis, samazinot to īpatsvaru līdz 14,6% no šo banku aktīviem. Nerezidentus apkalpojošo banku likviditātes rādītājs vidēji sasniedz 77,8% (vairāk kā divas reizes pārsniedzot minimālās prasības). Salīdzinājumam – rezidentus apkalpojošo banku vidējais likviditātes rādītājs 2013.gada beigās bija 51,7%. Pēdējo triju gadu laikā uz nerezidentu klientu apkalpošanu orientēto banku ārvalstu saistības pieaugušas vienādā apmērā ar ārvalstu aktīviem, tādējādi neveicinot ciešāku saikni ar Latvijas ekonomiku. Sākot ar 2013.gada martu, bankām tiek individuāli noteikts likviditātes rādītājs, ņemot vērā nerezidentu noguldījumu īpatsvaru aktīvos (individuālais likviditātes rādītājs tiek noteikts 40-60% robežās). Lai identificētu potenciālo likviditātes problēmu avotus un noteiktu nepieciešamo likviditātes rezerves apmēru, bankām regulāri jāveic stresa testēšana, kā arī jāizstrādā un periodiski jāaktualizē ārkārtas finansējuma plāni. Latvijas Bankas veikto likviditātes stresa testu rezultāti liecina, ka visas Latvijas bankas spētu izturēt nerezidentu noguldījumu aizplūdi gandrīz 50% apjomā.

Uz nerezidentu klientu apkalpošanu orientētās kredītiestādes ir labi kapitalizētas (2013.gada beigās kapitāla pietiekamības rādītājs bija 17,7%, vairāk nekā divas reizes pārsniedzot regulējošo minimumu). Sākot ar 2011.gada jūliju, FKTK kredītiestādēm individuāli nosaka papildu kapitāla un likviditātes prasības, ņemot vērā nerezidentu noguldījumu un kredītu īpatsvaru (attiecīgi virs 20% un/vai 5% no aktīviem) un dinamiku. Papildu kapitāla un likviditātes prasību aprēķins tiek pārskatīts vienreiz gadā vai biežāk, ja notiek būtiskas izmaiņas kredītiestādes darbībā.

Apkalpojot klientus nerezidentus, pastāv lielāks risks, ka kredītiestāde var tikt iesaistīta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā, terorisma finansēšanā vai šādu darbību mēģinājumā. 2012.gada jūlijā kārtējā *Ziņojumā par Latvijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas sistēmu* Eiropas Padomes MoneyVal komitejas eksperti kopumā ir apstiprinājuši Latvijas normatīvās bāzes atbilstību starptautiskajiem standartiem šajā jomā. Vienlaikus MoneyVal eksperti savā ziņojumā ir izteikuši virkni rekomendāciju, kuru īstenošanai Ministru prezidenta vadītā Finanšu sektora attīstības padome apstiprināja pasākumu plānu. Izstrādāts grozījumu projekts „*Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumam*”. Par tā ieviešanu līdz ar citu rekomendāciju īstenošanu Latvijai jāsniedz ziņojums MoneyVal plenārsēdei 2014.gada septembrī. Tiek plānots arī tālāk pastiprināt regulatīvos pasākumus, lai apkarotu naudas atmazgāšanas iespējas caur Latvijas finanšu sektoru.

Latvijā ir ieviesti starptautiskajiem standartiem atbilstoši tiesību akti, kuros noteikts arī kredītiestāžu pienākums izveidot efektīvu iekšējās kontroles sistēmu, kā arī tiek veikta tirgus dalībnieku pastāvīga uzraudzība un notiek regulāras pārbaudes (uz nerezidentu klientu apkalpošanu orientētās kredītiestādēs vidēji tiek veiktas 12 klātienes pārbaudes gadā). FKTK rīcībā ir plašs instrumentu spektrs, kurš tiek aktīvi izmantots, lai panāktu kredītiestāžu iekšējo kontroles sistēmu pilnveidošanu un efektīvu pielietošanu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas riska pārvaldīšanai.

Jāatzīmē, ka risku mazināšanas nolūkā FKTK izmanto arī citus ar nerezidentu biznesu saistīto risku ierobežojošos pasākumus, proti, nosakot kredītiestādēm papildu limitus nerezidentu kredītportfeļa pieaugumam vai noguldījumu piesaistīšanai, pastiprinātās prasības iekšējās kontroles izveidošanai risku pārvaldīšanas jomā. Īpašu uzmanību pievēršot kredītiestādēm, kuras nodarbojas ar nerezidentu kreditēšanu un kuru kredītportfeļi raksturojošie rādītāji būtiski atšķiras no sektora vidējiem rādītājiem, FKTK ik mēnesi seko līdz kredītiestāžu kredītportfeļa apmēra, kā arī kredītu kvalitātes izmaiņām.

2014.gada martā MK apstiprināts *Finanšu sektora attīstības plāns 2014.–2016.gadam*. Paredzētie pasākumi ir vērsti uz finanšu sektora stabilitātes nodrošināšanu, vienlaicīgi veicinot Latvijas ekonomikas ilgtspējīgu attīstību, un tie ir strukturēti sešos rīcības virzienos,

kas skar kredītiestāžu sektora, kapitāla tirgus, tiesu sistēmas, valsts atbalsta programmu, alternatīvo finansējuma veidu un finanšu pratības jautājumus.

2.3. ILGSTOŠĀ UN JAUNIEŠU BEZDARBA MAZINĀŠANA

ES Padome rekomendē Latvijai risināt situāciju saistībā ar ilgstošo un jauniešu bezdarbu, palielinot aktīvās darba tirgus politikas un mērķtiecīgu sociālo pakalpojumu pārklājumu un efektivitāti. Uzlabot jauniešu nodarbinātību, piemēram, izmantojot garantijas jauniešiem, izveidot visaptverošu karjeras atbalsta sistēmu, īstenot reformas profesionālās izglītības un apmācības nozarē un uzlabot mācību prakses kvalitāti un pieejamību.

2013.gada beigās bija 33 tūkstoši ilgstošo bezdarbnieku jeb 35,4% no kopējā reģistrēto bezdarbnieku skaita. Ilgstošo bezdarbnieku skaits 2013.gada laikā samazinājās par 28%. Ilgstošo bezdarbnieku kopskaitā 48,4% bija bezdarbnieki vecumā virs 50 gadiem, 15% – bezdarbnieki ar invaliditāti, 3,7% – jaunieši bezdarbnieki (15-24 gadi). Vidējais bezdarba ilgums 2013.gada beigās ilgstošajiem bezdarbniekiem bija aptuveni 2,8 gadi. Vairāk nekā pusei ilgstošo bezdarbnieku bija darba tirgum nepietiekams izglītības līmenis. Pēc pēdējās profesijas ilgstošie bezdarbnieki iepriekš lielākoties strādājuši zemākas kvalifikācijas profesijās.

Jauniešu skaits reģistrēto bezdarbnieku kopskaitā ir samazinājies par 15% salīdzinājumā ar 2012.gadu, un 2013.gada beigās Nodarbinātības valsts aģentūras (turpmāk tekstā – NVA) uzskaitē bija 8,8 tūkst. jauniešu (gada sākumā – 10 tūkst.). Jauniešu bezdarbnieku kopskaitā 13,9% bija ilgstošie bezdarbnieki, 9,7% – personas pēc bērna kopšanas atvaļinājuma, 3,8% personas ar invaliditāti. Vidējais bezdarba ilgums 2013.gada beigās jauniešiem bezdarbniekiem bija aptuveni 3,7 mēneši. Vidēji 70% reģistrēto jauniešu bezdarbnieku ir salīdzinoši zems izglītības līmenis.

Aktīvie darba tirgus politikas pasākumi (turpmāk tekstā – ADTP pasākumi) ir sadalīti septiņos galvenajos blokos – atbalsts darba meklēšanā un motivācijas veicināšanā, apmācību pasākumi, tai skaitā praktiskā apmācība pie darba devēja, mūžizglītības pasākumi, atbalsta pasākumi jauniešiem, subsidētās nodarbinātības pasākumi nelabvēlīgākajā situācijā esošajiem bezdarbniekiem un personām ar invaliditāti, atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai un pagaidu sabiedriskie darbi. Lai sekmētu ilgstošā bezdarba un jauniešu bezdarba samazināšanos, 2013.gadā tika īstenoti un pilnveidoti gan esošie ADTP, gan uzsākta vairāku jaunu pasākumu īstenošana ilgstošajiem bezdarbniekiem un jauniešiem (skat. arī 3.3.nodaļu).

2013.gada laikā tika veiktas normatīvā regulējuma izmaiņas, lai bezdarbniekiem pilnveidotu atbalsta saņemšanas iespējas un vienkāršotu līdzdalības nosacījumus vairākos ADTP pasākumos. Tika turpināta pasākumu ilgstošajiem bezdarbniekiem ar atkarības problēmām – „*Minesotas 12 soļu programma*”, kā arī „*Darbs Latvijā*” īstenošana.

2013.gada beigās, lai daudz mērķtiecīgāk iesaistītu darba tirgū dažādas bezdarbnieku mērķa grupas, NVA tika ieviesta bezdarbnieku profilēšanas sistēma. Līdz 2013.gada beigām tika noprofilēts 71% no kopējā reģistrēto bezdarbnieku skaita. Vienlaikus 2013.gada decembrī ir veiktas izmaiņas normatīvajā regulējumā, lai veicinātu bezdarbnieka motivāciju pildīt savus pienākumus, meklējot piemērotu darbu, kā arī precizēts piemērota darba jēdziens.

2013.gadā ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars ADTP dalībnieku kopskaitā pārsniedza 60% (2012.gadā – 64%). Lai veicinātu ilgstošo bezdarbnieku, kuri vienlaicīgi ir arī sociālās palīdzības saņēmēji, bezdarba cēloņu novēršanu, NVA 2013.gadā uzsāka padziļinātāku sadarbību ar sociālajiem dienestiem. Sadarbības ietvaros notiek apmaiņa ar rīcībā esošo informāciju, vienošanās par piemērotākajiem klienta aktivizēšanas integrācijai darba tirgū pasākumiem un kopīga sekošana klienta integrācijas darba tirgū procesam. Lai gan šobrīd padziļinātā sadarbība attiecas tikai uz daļu (aptuveni 3000 ilgstošajiem bezdarbniekiem jeb aptuveni 15% no ilgstošajiem bezdarbniekiem) no NVA un sociālo dienestu klientiem, sadarbību nākotnē iecerēts paplašināt. 2013.gada beigās novērtēti sadarbības rezultāti un ir

konstatēts, ka 62% bezdarbnieku, kuri bija iesaistīti padziļinātajā starpdienestu sadarbībā, iekārtojās darbā, kamēr no tiem bezdarbniekiem, kuri bija ar līdzīgu profilu, bet nebija iesaistījušies aktivitātēs, iekārtojās darbā aptuveni 35%. Plašāka un koordinētāka atbalsta sniegšana bezdarbniekiem, kuriem ir zemākas iespējas atrast darbu, var sniegt efektīvāku rezultātu.

2013.gadā darbā iekārtojās 17,7 tūkst. ilgstošie bezdarbnieki, no tiem 14,8 tūkst. (83,4%) iekārtojās darbā pēc kāda ADTP pasākuma pabeigšanas (izņemot konkurētspējas paaugstināšanas pasākuma informatīvās dienas).

2013.gadā ADTP pasākumos tika iesaistīti aptuveni 6 tūkst. jauniešu. Salīdzinot jauniešu bezdarbnieku darbā iekārtošanos ar pārējo bezdarbnieku darbā iekārtošanās rādītājiem, jāsecina, ka jauniešu darbā iekārtošanās rādītāji ir vidēji par 5 procentpunktiem labāki, turklāt jaunieši bezdarbnieku statusā pavadā vidēji divas reizes īsāku laika periodu nekā citi reģistrētie bezdarbnieki (2013.gada decembrī – vidēji 3,7 mēneši). 2013.gadā darbā iekārtojušies 12,1 tūkst. jaunieši bezdarbnieki, no kuriem 43,3% jaunieši bezdarbnieki ir iekārtojušies darbā pēc kāda ADTP pasākuma pabeigšanas (izņemot konkurētspējas paaugstināšanas pasākuma informatīvās dienas).

ADTP izvērtēšana tika veikta 2013.gada Pasaules Bankas (turpmāk tekstā – PB) pētījuma „*Latvija: kurš ir bezdarbnieks, ekonomiski neaktīvais vai trūcīgais?*” (turpmāk tekstā – PB pētījums) ietvaros, kurā tika vērtēti darba tirgus rezultāti – nodarbinātība un darba samaksa 18 mēnešu pēc ADTP pasākumu pabeigšanas. Tika secināts, ka visu veidu profesionālā apmācība un neformālās izglītības programmas bezdarbniekiem būtiski uzlabo darba tirgus iznākumu – gan drīz pēc apmācību beigšanas, gan vidējā termiņā. PB pētījuma rezultāti tiks izmantoti, izstrādājot *Pamatnostādnes nodarbinātības un iekļaujošas izaugsmes veicināšanai 2014.-2020.gadam*, kuru starpinstitutionālā saskaņošana tiks uzsākta 2014.gada 2.ceturksnī. 2014.gada laikā plānots izstrādāt priekšlikumus ADTP pasākumu precizēšanai atbilstoši PB pētījuma ieteikumiem, īpaši pievēršoties apmācības pie darba devēju pasākumiem, piesaistot Vācijas un Austrijas partneru ekspertīzi, un subsidētās nodarbinātības pasākumiem, jo īpaši tiem, kas vērsti uz personu ar invaliditāti nodarbinātības situācijas uzlabošanu.

Jauniešu iesaiste darba tirgū, sākot ar 2014.gadu, tiks veicināta arī ar iniciatīvu „*Jauniešu garantija*”¹⁰, kas paredz, ka jaunieši 15-29 gadu vecumā, kuriem nepieciešams atbalsts, lai iekļautos darba tirgū, ne vēlāk kā pēc četriem mēnešiem kopš mācību pārtraukšanas vai bezdarbnieka statusa iegūšanas, varēs saņemt kvalitatīvu piedāvājumu saistībā ar nodarbinātību, izglītības turpināšanu, mācekļa praksi vai stažēšanos.

Jaunieši varēs piedalīties gan īstermiņa apmācību programmās, kuras administrē NVA, gan 1-1,5 gadus ilgās profesionālās izglītības programmās jaunas profesijas apguvei (2013./2014.mācību gadā 2.septembrī mācības uzsāka 1969 jaunieši 36 dažādās profesionālās izglītības iestādēs, savukārt līdz šim mācību gadam 2462 jaunieši ieguva kvalifikāciju), kuru administrēšanu nodrošina Valsts izglītības attīstības aģentūra (turpmāk tekstā – VIAA). Tāpat būs iespējams gūt praktiskas iemaņas pasākumos „*Pirmā darba pieredze jauniešiem*”, „*Darbam nepieciešamo iemaņu attīstība nevalstiskajā sektorā*” un izmantot citus NVA pakalpojumus. Uzņēmīgākajiem jauniešiem piedāvās atbalstu pašnodarbinātības vai komercdarbības uzsākšanai.

Kā nozīmīga vērtējama plānotā aktivitāte to jauniešu iesaistei, kas nav iesaistīti izglītībā, apmācībā vai nodarbinātībā (turpmāk tekstā – NEET). Aktivitātes neaktīvo jauniešu iesaistei, plānots īstenot visā Latvijas teritorijā sadarbībā ar pašvaldībām un nevalstiskajām organizācijām, kas darbojas jaunatnes, izglītības, nodarbinātības un sociālajā jomā.

¹⁰ 2013.gada 17.decembrī MK apstiprināja *Informatīvo ziņojumu par jauniešu garantijas īstenošanu Latvijā 2014.-2018.gadā*, balstoties uz kuru tika sagatavots *Jauniešu garantijas ieviešanas plāns* un 2013.gada 20.decembrī iesniegts EK un *Informatīvo ziņojumu par ES fondu darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība 7.2.1.specifiskā atbalsta mērķa „Veicināt nodarbinātībā, izglītībā vai apmācībās neiesaistītu jauniešu nodarbinātību Jauniešu garantijas ietvaros” 1. un 2.kārtas īstenošanu*.

Ja jaunietim nav pabeigta pamatzglītība, atgriešanos vispārējās izglītības sistēmā finansēs no valsts budžeta līdzekļiem.

Tiek turpinātas uzsāktās **profesionālās izglītības** reformas, lai paaugstinātu profesionālās izglītības kvalitāti, pievilcību un atbilstību darba tirgus vajadzībām, kā arī veicinātu izglītojamo interesi par profesionālo izglītību, tādējādi sekmējot izglītojamo skaita proporcijas profesionālajā izglītībā un vispārējā vidējā izglītībā maiņu par labu profesionālajai izglītībai no attiecības 39/61 (2012.gadā) uz attiecību 50/50 (2020.gadā).

Lai palielinātu izglītojamo skaitu profesionālajā izglītībā, tiek veikti pasākumi profesionālās izglītības pievilcības veicināšanai, piemēram profesionālās izglītības iestāžu tīkla sakārtošana un infrastruktūras modernizēšana, izglītības programmu kvalitātes paaugstināšana (t.sk. īstenojot īsas profesionālās izglītības programmas un pakāpeniski pārejot uz profesionālās izglītības programmu modularizāciju), audzēkņu sociālā nodrošinājuma veicināšana, prakšu un inovatīvas pieejas profesionālās izglītības nodrošināšanā sadarbībā ar Nozaru ekspertu padomēm, kas pārstāv visas ieinteresētās puses. Aizvien pieaug arī pašvaldību loma profesionālās izglītības īstenošanā reģionos, t.sk. attiecībā uz darba vidē balstītām mācībām saistībā ar reģiona ekonomisko (nozaru) un darba tirgus attīstības tendencēm. Nozīmīga loma minēto reformu īstenošanā ir arī ES fondu finansējumam, piemēram, profesionālās izglītības iestāžu infrastruktūras modernizācija, īso profesionālo izglītības programmu īstenošana un stipendijas atbilstoši audzēkņu sekmībai un mācību apmeklējumam piešķiršana profesionālajā izglītībā.

Sākot ar 2013./2014.mācību gadu sešās profesionālās izglītības iestādēs ir uzsākta darba vidē balstītas mācību (*work-based learning*) elementu ieviešana, kas paredz ciešu teorētisko mācību un reālās darba vides sasaisti, iegūstot kvalifikāciju 17 profesiju kvalifikācijās. Izmēģinājumu projektā līdz šim ir iesaistījušies 148 audzēkņi un 29 uzņēmumi. Vienlaikus notiek arī tālākas sarunas ar darba devēju organizācijām par iespējām iesaistīt darba vidē balstītās mācībās lielāku uzņēmumu skaitu, tam paredzot motivējošus nosacījumus. Balstoties uz projekta rezultātu izvērtējumu, kā arī ņemot vērā darba devēju organizāciju un citu sociālo partneru viedokli, tiks pieņemts lēmums par optimāla un efektīva darba vidē balstīta mācību procesa ieviešanu sistēmas līmenī, kā arī veiktas nepieciešamās izmaiņas tiesiskajā regulējumā.

Tiek turpināts profesionālās izglītības iestāžu sakārtošanas un diferenciacijas process. No 2010.gada līdz 2013.gada 31.decembrim IZM padotībā esošo profesionālās izglītību iestāžu skaits samazināts no 90 līdz 34 iestādēm, t.sk. 2013.gadā trīs profesionālās izglītības iestādes tika nodotas pašvaldībām.

Turpinās ES fondu aktivitātes „*Mācību aprīkojuma modernizācija un infrastruktūras uzlabošana profesionālās izglītības programmu īstenošanai*” projektu īstenošana, kas ir būtisks instruments profesionālās izglītības pievilcības veicināšanai, kā arī izglītības procesa atbilstības darba tirgus prasībām paaugstināšanai. Pirmās kārtas ietvaros projektus ievieš 16 izglītības iestādes (kopā 21 projekts). 10 projektu īstenošana ir pabeigta. 8 projektu īstenošana turpinās un tiks pabeigta 2014.gada maijā-jūnijā. Savukārt, otrajā projektu iesniegumu atlases kārtā uzsākta visu aktivitātes otrās kārtas ietvaros kvalificējušos un uzaicināto 11 profesionālās izglītības iestāžu modernizācija un infrastruktūras uzlabošana, kas jāveic līdz 2015.gada 31.augustam.

Sekmējot Eiropas Reģionālās attīstības fonda (turpmāk tekstā – ERAF) ieguldīto līdzekļu publiskās izglītības infrastruktūrā izmantošanu un vienlaicīgi nodrošinātu kvalitatīvu pakalpojumu sniegšanu bezdarbniekiem, ar 2014.gada janvāri tiek īstenots izmēģinājumu projekts bezdarbnieku apmācībām profesionālās izglītības iestādēs¹¹.

Lai veicinātu sākotnējās profesionālās izglītības pievilcību un palielinātu jauniešu īpatsvaru, kas iegūst profesionālo izglītību un kvalifikāciju, tai skaitā veicinātu viņu

¹¹ Izmēģinājumu projekts tiek īstenots 2007.-2013.gada plānošanas perioda darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” apakšaktivitātes „Bezdarbnieku un darba meklētāju apmācība” ietvaros.

nopietnāku attieksmi pret mācībām un profesijas apguvi, ar ES fondu finansējumu 2013.gadā 30,7 tūkst. audzēkņi vismaz vienā mēnesī ir saņēmuši mērķstipendiju.

2014.gada pirmajā pusē plānots iesniegt *Grozījums Profesionālās izglītības likumā*, lai pilnveidotu profesionālās izglītības iestāžu pārvaldības, Nozaru ekspertu padomju juridisko statusu, Latvijas profesionālās izglītības klasifikāciju u.c. prioritāro jautājumu normatīvo regulējumu.

Tiek turpināts uzsāktais darbs pie visaptverošas *Karjeras attīstības atbalsta sistēmas paplašināšanas koncepcijas*, īpaši uzsverot karjeras izglītības nozīmi gan vispārējā, gan profesionālajā, gan augstākajā izglītībā, kā arī nozaru un darba devēju iesaisti profesiju pasaules izziņāšanā. Darbu pie koncepcijas izstrādes plānots pabeigt 2014.gada 1.septembrī. Uzlabojot karjeras atbalsta sistēmas normatīvo regulējumu, *Izglītības likumā* tika noteikta pašvaldības atbildība bērnu un jauniešu karjeras izglītības nodrošināšanā, kā arī pamatjēdzienu definējumi. Vienlaikus tiek veikti dažādi atbalsta pasākumi un attīstīti instrumenti informācijas par izglītības un darba pasauli pieejamībai (piemēram, nacionālā līmeņa pasākumu programma vispārīzglītojošo skolu skolēniem „*Karjeras nedēļa*”, interneta vietne „*Profesiju pasaule*”, e-spēle „*Pielaiķi profesiju*”, nacionālā izglītības iespēju datu bāze NIID.LV). Tiek īstenotas arī pašvaldību, privātas un citas iniciatīvas, lai veicinātu jauniešu informētību par darba tirgu, piemēram, jauniešu karjeras portāls prakse.lv sadarbībā ar LDDK īstenoja projektu „*Virtuālā prakse*”.

No 2009.gada līdz 2012.gadam karjeras konsultanta kvalifikāciju ieguva vismaz 110 cilvēku. Pedagogu-karjeras konsultantu skaits izglītības iestādēs aug (piemēram, vispārējā izglītībā pedagogu-karjeras konsultantu skaits pēdējos gados palielinājies no 54 (2012./2013.mācību gadā) līdz 88, kuri pārsvarā darbojas nepilnā slodzē (2013./2014.mācību gadā 807 vispārējās izglītības iestādes). Tiek organizēti mācību un pieredzes apmaiņas semināri izglītības iestāžu karjeras atbalsta speciālistiem jaunu metožu apguvei individuālajā un grupu konsultēšanā, darbā ar vecākiem bērnu un jauniešu karjeras izvēles jautājumos, darbs ar riska grupu jauniešiem pedagoģiskajā procesā un informatīvie semināri par vadošo tautsaimniecības nozaru attīstības tendencēm un izmaiņām nodarbināto kvalifikācijas prasībās. Vienlaikus 2014.-2020.gadā tiek ieplānots arī ES fondu atbalsts karjeras attīstības atbalsta pieejamības izglītojamajiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs nodrošināšanu.

2.4. NABADZĪBAS LĪMEŅA MAZINĀŠANA UN SOCIĀLĀS PALĪDZĪBAS SISTĒMA

ES Padome rekomendē Latvijai risināt situāciju saistībā ar augstajiem nabadzības rādītājiem, veicot reformas sociālās palīdzības sistēmā, lai tā attiektos uz lielāku iedzīvotāju skaitu, uzlabojot pabalstu adekvātumu un stiprinot pabalsta saņēmēju aktivizēšanas pasākumus. Pastiprināt mehānismus, lai efektīvi samazinātu bērnu nabadzību.

Nabadzības riskam vai sociālajai atstumtībai Latvijā 2012.gadā bija pakļauti 702 tūkst. iedzīvotāju jeb 35,1% no visiem iedzīvotājiem, kas bija par gandrīz 120 tūkst. iedzīvotāju jeb 5 procentpunktiem mazāk nekā 2010.gadā. Trešo gadu pēc kārtas samazinās nabadzības riska indekss bērniem vecumā līdz 17 gadiem (2010.gadā – 24,7%, 2011.gadā – 24,4%, 2012.gadā – 23,4%). 2012.gadā vislielākajam nabadzības riskam joprojām bija pakļautas māsaimniecības, kurās bērnus audzina tikai viens no vecākiem (38,3%), kā arī māsaimniecības, kurās abi vecāki audzina trīs vai vairāk bērnus (32,6%). Vienlaikus salīdzinājumā ar 2011.gadu nabadzības risks šādās māsaimniecībās ir samazinājies par 3,2 un 3,3 procentpunktiem. Arī pašvaldību sniegtā informācija par sociālo palīdzību liecina par situācijas uzlaboanos. 2013.gada laikā trūcīgo personu īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā samazinājās no 5,4% gada sākumā līdz 4,1% gada beigās. Pabalsta garantētā minimālā

ienākuma līmeņa nodrošināšanai saņēmēju skaits 2013.gada laikā saruka par vairāk nekā 30% (no 38,7 līdz 26,3 tūkst. personu).

2013.gadā galvenais rīcības virziens nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanai bija ienākumu līmeņa un valsts materiālā atbalsta paaugstināšana noteiktām nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām, primāri – ģimenēm ar bērniem un personām ar invaliditāti. Galvenie pieņemtie pasākumi 2013.gadā bija šādi:

- palielināts finansiālais atbalsts vecākiem par bērna kopšanu līdz 1,5 gada vecumam, t.sk. palielināta piemaksa par dvīņiem vai vairākiem vienās dzemdībās dzimušiem bērniem vecumā līdz 1,5 gadam, divkāršoti maternitātes, paternitātes un vecāku pabalsta izmaksu griesti u.c. pasākumi;
- dubultotas obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas gan par vecākiem, kuri kopj bērnu līdz 1,5 gada vecumam un saņem bērna kopšanas pabalstu, gan par vecākiem, kuri kopj bērnu līdz 1 gada vecumam un saņem vecāku pabalstu;
- noteikts, ka bezdarbnieka pabalsta saņemšanas ilgums vairs nav atkarīgs no cilvēka apdrošināšanas stāža un ir 9 mēneši;
- ieviests valsts atbalsts pašvaldību pirmsskolas izglītības iestāžu rindu likvidēšanai, kas veicinās darba un ģimenes dzīves veiksmīgāku saskaņošanu, uzlabojot ģimeņu ar bērniem materiālo situāciju;
- bērniem no 5 līdz 18 gadiem ar invaliditāti un pieaugušajiem ar I, II grupas invaliditāti pieejami asistenta pakalpojumi pašvaldībās līdz 40 stundām nedēļā, tādējādi veicinot dažādu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti, vienlaicīgi sekmējot to iekļaušanos sabiedrībā;
- piešķirts valsts un pašvaldību finansējums, lai nodrošinātu mācību līdzekļu pieejamību skolās, mazinot vecāku izdevumus mācību līdzekļu iegādei un dodot iespēju novirzīt šos līdzekļus ģimenei būtiskāku izdevumu segšanai;
- brīvpusdienas skolā tiek nodrošinātas ne tikai 1.klašu skolēniem, bet arī 2.klašu skolēniem. No 2014.gada 1.septembra brīvpusdienas tiks nodrošinātas arī 3.klašu skolēniem;
- tiek piemērots nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojums daudz bērnu ģimenēm (trīs un vairāk bērni vecumā līdz 18 gadiem);
- indeksētas vecuma, invaliditātes, izdienas un apgādnieka zaudējuma pensijas, atlīdzības par darbspēju zaudējumu un atlīdzības par apgādnieka zaudējumu, kuru apmērs nepārsniedz 284,57 EUR mēnesī, politiski represētajiem cilvēkiem indeksētas visas pensijas, neņemot vērā to apmēru;
- palielināts IIN atvieglojums par apgādībā esošām personām no 99,60 EUR līdz 113,83 EUR mēnesī.

Likumā *Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam*, Latvijas valdība kā vienu no budžeta prioritātēm ir noteikusi ienākumu nevienlīdzības mazināšanu, apzinoties tā ietekmi uz nabadzības situāciju. 2014.gadā tiek veikta virkne pasākumu nodokļu un finanšu jomā, lai atvieglotu nodokļu slogu strādājošiem ar zemiem ienākumiem, sniegtu atbalstu ģimenēm ar bērniem (skat. 2.1.nodaļu), kā arī paredzēts valsts atbalsta palielinājums personām ar invaliditāti, paaugstinot materiālo atbalstu noteiktām personu ar invaliditāti grupām, kā arī nodrošinot tehniskos palīg līdzekļus lielākam cilvēku lokam. No 2014.gada 1.janvāra:

- gan strādājošiem, gan nestrādājošiem vecākiem bērna kopšanas pabalsts par bērna kopšanu līdz 1,5 gadu vecumam, kā arī minimālais vecāku pabalsts palielināts no 142,29 EUR līdz 171 EUR mēnesī;
- paaugstināts valsts uzturlīdzekļu apmērs: par bērnu vecumā līdz 7 gadiem – 71,14 EUR, bet par bērnu vecumā 7-18 gadu – 78,26 EUR mēnesī;

- bērniem, kuriem līdz 2013.gada 31.decembrim bija nozīmēti valsts kompensējamie medikamenti ar 50% vai 75% kompensācijas apjomu, turpmāk zāles un medicīnas ierīces tiks apmaksātas 100% apmērā (izņemot nerefērences medikamentus).

2013.gada nogalē tika uzsākta priekšlikumu izstrāde izmaiņām attiecībā uz pensiju/atlīdzību indeksāciju no 2014.gada, paredzot pensijas/atlīdzības indeksēt ar faktisko patēriņa cenu indeksu un 25% no apdrošināšanas iemaksu algas reālā pieauguma procentiem.

Budžeta prioritāšu ietvaros MK ir arī atbalstījis nepieciešamību 2014.gadā palielināt valsts atbalstu personām ar invaliditāti, paaugstinot materiālo atbalstu noteiktām personu ar invaliditāti grupām (palielināts pabalsts cilvēkam ar invaliditāti pēc 18 gadu vecuma, kuram nepieciešama kopšana, no 142 uz 213,43 EUR mēnesī, kā arī palielināts valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts cilvēkiem ar I invaliditātes grupu no 64 uz 83,24 EUR mēnesī, cilvēkiem ar II invaliditātes grupu – no 64 uz 76,84 EUR mēnesī, cilvēkiem ar I invaliditātes grupu kopš bērnības – no 107 uz 138,73 EUR mēnesī, cilvēkiem ar II invaliditātes grupu kopš bērnības – no 107 uz 128,06 EUR mēnesī), kā arī nodrošinot tehniskos palīglīdzekļus lielākam cilvēku lokam.

2013.gadā ir pieņemti vairāki konceptuāli lēmumi par atsevišķu sociālās politikas jomu attīstības perspektīvām vidējā termiņā, kas tiešā veidā ietekmēs nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupu sniedzamā atbalsta un pakalpojumu apjomu, pārklājumu, kvalitāti (*Informatīvais ziņojums par priekšlikumiem sociālās drošības sistēmas pilnveidošanai, Profesionāla sociālā darba attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam, Sociālo pakalpojumu attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam, Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk tekstā – ANO) Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam*). Viens no primārajiem 2014.gadā veicamajiem uzdevumiem, kas saistīts ar sociālās drošības sistēmas un sociālās palīdzības sistēmas pilnveidošanu, ir valstī noteikt jaunu minimālo ienākuma līmeni, kas kalpotu par pamatu turpmākā atbalsta un politikas plānošanā Latvijas iedzīvotājiem. Priekšlikumi tiek izstrādāti, ņemot vērā pasaules un ES dalībvalstu kopīgi izstrādātās pieejas nabadzības mērīšanā un mazināšanā, PB pētījuma „Latvija: kurš ir bezdarbnieks, ekonomiski neaktīvais vai trūcīgais?” rezultātus, LM veikto izpēti atsevišķos ar sociālās drošības sistēmas darbību saistītajos jautājumos, kā arī iedzīvotāju sociālo situāciju. Ņemot vērā piedāvāto sociālās drošības sistēmas pasākumu sociālo un fiskālo ietekmi, lielo iesaistīto sadarbības partneru loku (visas pašvaldības) un sistēmas pārstrukturēšanai nepieciešamo laika posmu, izmaiņu ieviešana ir plānota pakāpeniski vairāku gadu periodā.

Šīs ES Padomes rekomendācijas izpildei veikto un plānoto pasākumu ietekme uz monetārās nabadzības rādītājiem būs novērtējama vidējā termiņā.

2.5. AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS UN PĒTNIECĪBAS REFORMAS

ES Padome rekomendē Latvijai īstenot plānotās augstākās izglītības reformas, jo īpaši attiecībā uz tāda finansēšanas modeļa izveidi, kas stimulē kvalitāti, akreditācijas sistēmas reformu, iestāžu konsolidāciju un internacionalizācijas veicināšanu. Turpmāk īstenot pasākumus, lai modernizētu pētniecības iestādes, pamatojoties uz neatkarīgo novērtējumu, kas pašlaik tiek veikts.

2013.gada decembrī uzsākts pētījums (sadarbībā ar PB ekspertiem) par **jauno augstākās izglītības finansēšanas modeli**, kurā, konsultējoties ar augstākās izglītības nozares pārstāvjiem, paredzēts izvērtēt esošo normatīvo regulējumu un finansēšanas sistēmu, kā arī izstrādāt vidēja termiņa augstākās izglītības finansēšanas piedāvājumu, ņemot vērā fiskālos ierobežojumus, makroekonomiskās attīstības perspektīvu, sociālekonomiskos un demogrāfiskos faktoros, kā arī starptautisko konkurētspēju. Pētījums paredz aktīvu augstākās izglītības sadarbības partneru iesaisti, vienlaikus nodrošinot neatkarīgu ārēju augstākās izglītības finansēšanas politikas ekspertīzi un iespēju salīdzināt Latvijas situāciju ar citām valstīm. Pētījums tiks īstenots deviņu mēnešu laikā.

Līdz 2014.gada 1.septembrim, balstoties uz izpētes rezultātiem, tiks sagatavots *Informatīvais ziņojums par vidēja termiņa augstākās izglītības finansēšanas sistēmu*, t.sk. priekšlikumi grozījumiem normatīvajos aktos, optimāla augstākās izglītības finansēšanas modeļa izveidei, īpaši izvērtējot iespēju pakāpeniskai pārejai uz pilnīgu publisko finansējumu valsts dibinātās augstākās izglītības institūcijās, kā arī tiks izstrādāti mehānismi tā pakāpeniskai ieviešanai no 2016.gada ar mērķi panākt konkurētspējīgu un uz darba tirgus pieprasījumu orientētu augstākās izglītības piedāvājumu; līdz 2014.gada beigām tiks sagatavota normatīvā bāze tā ieviešanai. Plānots, ka līdz 2014.gada 31.decembrim tiks iesniegts MK *Koncepcijas projekts jauna augstākās izglītības finansēšanas modeļa ieviešanai*.

Lai veicinātu augstākās izglītības ciešāku sasaisti ar darba tirgus prasībām, novērstu studiju programmu dublēšanos un racionālāk izmantotu valsts budžeta resursus, plānojot valsts budžeta finansējuma sadali 2014.gadam, IZM noteica vairākus pamatprincipus:

1. **„Aploksnes” princips** – augstākās izglītības iestādes ietvaros tiek saglabāts valsts budžeta dotācijas apjoms ne mazāks kā 2013.gada apmērā ar mērķi stiprināt augstākās izglītības institūciju kapacitāti un ilgtermiņa plānošanu.
2. **Atbilstība darba tirgus pieprasījumam.**¹²
3. **Augstskolu stratēģiskās specializācijas princips** – mazināt sadrumstalotību un studiju programmu dublēšanos, veicinot resursu kopīgu izmantošanu.
  - Latvijas Universitāte, Rīgas Tehniskā universitāte, Latvijas Lauksaimniecības universitāte, Rīgas Stradiņa universitāte ir universitātes ar izteikti atšķirīgu specializāciju noteiktās nozarēs un to galvenais uzdevums ir koncentrēties uz starptautiskās izcilības sasniegšanu savu kompetenču jomās;
  - Daugavpils Universitāte, Liepājas Universitāte, Rēzeknes Augstskola, Ventspils Augstskola, Vidzemes Augstskola – augstākās izglītības iestādes, kuru galvenais uzdevums ir veicināt sava reģiona attīstību.
4. **Atbilstība studiju programmu pieprasījumam** (budžeta vietu pārdalē tiek ņemti vērā iepriekšējā akadēmiskajā gadā budžeta vietu izpildes rādītāji).

2013.gadā ir ieviesta **studiju virzienu akreditācija**. Akreditācijas process tika uzsākts 2013.gada maijā. No 2013.gada 14.maija līdz 2014.gada 12.martam tika izskatīti 247 augstākās izglītības iestāžu studiju virzienu akreditācijas iesniegumi (no 251 iesniegtajiem), kā rezultātā 218 studiju virzieni tika akreditēti uz 6 gadiem, 27 studiju virzieni uz 2 gadiem, bet 2 studiju virzieniem akreditācija ir atteikta.

2013.gadā izvērtētas esošās augstākās izglītības iestāžu iekšējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmas un to efektivitāte, kā arī izstrādāta kritēriju kopa augstākās izglītības iestāžu iekšējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmu darbības efektivitātes novērtēšanai studiju virzienu akreditācijas vajadzībām. 2014.gadā paredzēts turpināt darbu pie nacionālas akreditācijas institūcijas izveidošanas. Plānots, ka turpmāk augstākās izglītības iestādes kvalitātes novērtēšanai var izvēlēties jebkuru Eiropas augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas reģistrā (turpmāk tekstā – EQAR) reģistrētu aģentūru. Vienlaikus turpinās darbs pie nacionālas akreditācijas institūcijas izveides, un plānoti tās kapacitātes veidošanas pasākumi ar ES fondu atbalstu.

Lai novērstu studiju programmu dublēšanos reģionu ietvaros un veicinātu augstskolu sadarbību kopīgu programmu izstrādē un īstenošanā, līdz 2014.gada beigām plānots izvērtēt

¹² Saskaņā ar EM sagatavoto *Informatīvo ziņojumu par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm*, 2013.gadā un LDDK, kā arī citu darba devēju organizāciju izstrādātajiem ieteikumiem, budžeta vietu skaits izglītības tematiskajās grupās „Izglītība” un „Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības” pakāpeniski tiek samazināts par 20%. 2014.gadā budžeta vietu samazinājums attiecas uz 2014./2015. akadēmiskā gada uzņemšanas plānotajiem rādītājiem. Budžeta vietu skaita palielinājums un nodrošinājuma pieaugums galvenokārt tiek īstenots studiju programmās izglītības tematiskajās grupās „Dabaszinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas” un „Inženierzinātnes, ražošana un būvniecība”.

valsts augstskolu un koledžu filiāļu lietderību un darbības kvalitāti, definējot kvalitātes un efektivitātes kritērijus filiāļu darbībai.

2013.gadā tika veikti pasākumi, kas padziļina Latvijas **augstākās izglītības internacionalizāciju**. Ja 2010./2011.akadēmiskā gada sākumā Latvijas augstākās izglītības iestādēs studēja 1979 ārvalstu personas, kas sastādīja 1,9% no kopējā studējošo skaita, tad 2013./2014. akadēmiskajā gadā to skaits ir pieaudzis līdz 4477 ārvalstu studentiem, kas sastāda 5% no kopējā studējošo skaita. Augstskolām ir tiesības veidot un īstenot kopīgas studiju programmas ar citu valstu augstskolām un izsniegt kopīgus diplomus. Ir izveidotas trīs kopīgās studiju programmas ar ārvalstu augstskolām.

Saskaņā ar *Augstskolu likumā* noteikto 20% no studiju programmas kredītpunktu apjoma var īstenot ES oficiālajās valodās. 2013.gadā Latvijas augstākās izglītības iestādes piedāvāja vairāk kā 100 studiju programmas ES oficiālajās valodās (piemēram, Rīgas Tehniskā universitāte īstenoja 24 programmas, Latvijas Universitāte – 19 programmas, Daugavpils Universitāte – 15 programmas, Jāzepa Vītola Mūzikas akadēmija – 12 programmas).

Latvijas augstskolās arvien pieaug to studējošo skaits, kas apgūst programmas angļu valodā. 2013./2014.akadēmiskā gada sākumā angļu valodā studēja 5394 studenti, kas veido 6% no kopējā studējošo skaita (salīdzinājumam 2008./2009. akadēmiskajā gadā angļu valodā studēja 1666 studenti, kas veidoja 1% no kopējā studējošo skaita). Tomēr, IZM veiktā analīze parāda, ka augstskolas nepietiekoši izmanto pašreiz normatīvajā regulējumā nostiprinātās iespējas, tajā skaitā iespēja piesaistīt akadēmisko personālu vieslektoru statusā. Tāpēc tiek plānota virkne pasākumu augstākās izglītības institūciju atbalstam, tajā skaitā atbalsts programmu ES oficiālajās valodās veidošanai, atbalsts pēcdoktorantūrai un iepriekš minētajiem tematiskajiem doktorantūras studiju centriem (skat. arī 3.4.3.nodaļu).

Regulāri tiek īstenoti Latvijas augstākās izglītības atpazīstamības veicinošie pasākumi. 2013.gadā Akadēmiskās informācijas centrā izveidotā Augstākās izglītības eksportspējas veicināšanas nodaļa, kā arī VĪAA nodrošina interneta mājas lapas www.studyinlatvia.lv uzturēšanu.

Attiecībā uz pasākumiem pētniecības iestāžu modernizēšanai, tad veicot sagatavošanās priekšdarbus ES fondu plānošanas 2014.–2020.gada periodam, 2013.gada decembra beigās noslēdzās sadarbībā ar Ziemeļvalstu Ministru padomes sekretariātu Latvijā veiktā **Latvijas zinātnes starptautiskā izvērtēšana** (uzsākta 2013.gada februārī). Izvērtēšanas mērķis bija veikt objektīvu Latvijas zinātnes situācijas analīzi ES Kopīgās pētniecības telpas un sadarbības kontekstā atbilstoši Baltijas jūras reģiona valstu un Ziemeļvalstu sadarbības interesēm. Starptautiskais izvērtējums veikts 150 pētniecības vienībām, t.sk. zinātniskajām institūcijām, augstskolām un to struktūrvienībām, privātajām institūcijām, komercbiedrībām, nodibinājumiem, aptverot arī visas 41 zinātniskās institūcijas, kas saņem zinātnes bāzes finansējumu. Izvērtējuma rezultāti liecina, ka Latvijā darbojas 15 jeb 10% spēcīgi un starptautiski nozīmīgi zinātniskie institūti un augstskolu struktūrvienības, 33 jeb 22% spēcīgi vietējie zinātniskie institūti un augstskolu struktūrvienības, kā apmierinoši ir novērtēti 70 jeb 47% institūti un augstskolu struktūrvienības. Saskaņā ar ekspertu rekomendācijām, šiem institūtiem ir jāapvienojas ar spēcīgākiem institūtiem vai jāveic savstarpēja tematiskā apvienošanās, tā panākot kvalitatīvai attīstībai nepieciešamo kritisko masu. Par vājiem ir atzīti 22 jeb 15% institūti un augstskolu struktūrvienības. Kopā 10 (jeb 6%) izvērtējuma vienībām eksperti vērtējumu nesniedza, jo tika secināts, ka šīs institūcijas neveic pētniecisko darbību vai nav sniegušas pašvērtējuma ziņojumus un pieprasītās publikācijas. Izvērtējuma rezultātus paredzēts izmantot, pieņemot lēmumus par reformu īstenošanu zinātnē, t.sk. zinātnisko institūciju konsolidācijai un darbības optimizēšanai.

Pamatojoties uz zinātnes izvērtēšanas rezultātā sniegtajām rekomendācijām, līdz 2014.gada jūlijam MK tiks iesniegts *Informatīvais ziņojums par Latvijas zinātnes strukturālo*

reformu īstenošanu līdz 2015.gada 1.jūlijam. Pamatojoties uz izvērtējuma rezultātiem, šobrīd notiek darbs pie *Zinātnisko institūciju attīstības stratēģijas* izstrādes.

Zinātnisko institūciju konsolidācijas īstenošana un konkurētspējīgo zinātnisko institūciju rīcībspējas uzlabošana, kas veikta, pamatojoties uz Zinātnes ārējā izvērtējuma rezultātiem, ir priekšnoteikums Kohēzijas politikas fondu investīciju veikšanai 2014.–2020.gada plānošanas periodā. Tādējādi tiks novērsta turpmāka pētniecības un attīstības (turpmāk tekstā – R&D) finansējuma fragmentēšana un nodrošināta Kohēzijas politikas ieguldījumu mērķtiecīga koncentrēšana **viedās specializācijas jomās**.

2013.gada 17.decembrī MK apstiprinātas *Zinātnes, tehnoloģiju attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam*, kas nosaka *Latvijas Viedās specializācijas stratēģijas (Smart Specialization Strategy)* virzienus, prioritātes un specializācijas jomas. Zinātnisko institūciju finansējumam jānodrošina fundamentālo un lietišķo pētījumu sasaiste ar *Latvijas Viedās specializācijas stratēģijas* prioritātēm. (skat. 3.2.3.nodaļu).

Lai racionālāk izmantotu esošo finansējumu, līdz 2014.gada 1.septembrim ir plānots veikt **bāzes finansējuma zinātniskajiem institūtiem** piešķiršanas kritēriju pārvērtēšanu un aprobāciju, lai mazinātu institucionālo fragmentāciju, nodrošinātu zinātnisko ekselenci un inovāciju pārnesi, un līdz 2015.gada otrajam pusgadam ir paredzēts veikt izmaiņas normatīvajā regulējumā, nosakot tādus kritērijus un kārtību zinātnisko institūciju reģistrācijai zinātnisko institūciju reģistrā, kas mazinās institucionālo fragmentāciju un nodrošinās zinātniskās ekselences un attīstībai nepieciešamās kritiskās masas veidošanos atbilstoši informatīvā ziņojuma secinājumiem.

2014.gadā ir plānots uzsākt valsts nozīmes pētniecības centru (turpmāk tekstā – VNPC) *ex-post* izvērtējuma sagatavošanu, izveidojot darba grupu, sagatavojot metodiskos materiālus, lai novērtētu VNPC izveidi. 2014.gada septembrī ir plānots sagatavot *Informatīvo ziņojumu par Latvijas zinātnisko institūciju iesaisti Eiropas nozīmes Pētniecības infrastruktūras attīstības plānā*.

2.6. ENERGOEFEKTIVĪTĀTE, DABASGĀZES TIRGUS LIBERALIZĀCIJA

ES Padome rekomendē Latvijai arī turpmāk uzlabot energoefektivitāti, jo īpaši attiecībā uz dzīvojamajām ēkām un centrālapkures tīkliem, nodrošināt stimulus enerģijas izmaksu samazināšanai un novirzīt patēriņu uz energoefektīviem produktiem. Uzlabot savienojamību ar ES enerģētikas tīkliem un veikt pasākumus, lai liberalizētu dabasgāzes tirgu, tostarp paredzēt skaidrus noteikumus par trešo personu piekļuvi uzglabāšanas iespējām.

Īstenojot **energoefektivitātes** pasākumus enerģijas galapatēriņa un enerģijas pārveidošanas sektorā, Latvija virzās uz noteikto mērķi 2020.gadā panākt enerģijas ietaupījumu 0,670 Mtoe apmērā. Pēdējos gados bruto iekšzemes enerģijas patēriņš ir samazinājies par 0,35 Mtoe (no 4,6 Mtoe 2008.gadā līdz 4,25 Mtoe 2011.gadā).

2013.gada 9.janvārī stājās spēkā jaunais *Ēku energoefektivitātes likums*, kura mērķis ir veicināt energoresursu izmantošanu, uzlabojot ēku energoefektivitāti, kā arī informējot sabiedrību par ēku enerģijas patēriņu. Pamatojoties uz likumā noteikto deleģējumu, 2013.gada vidū ir pieņemti vairāki MK noteikumi ēku energoefektivitātes jomā, kas nosaka ēku energoefektivitātes aprēķina metodi, ēku energosertifikācijas kārtību, ēkas energosertifikātu paraugus, ēku energoefektivitātes salīdzinošo vērtēšanas sistēmu, kā arī neatkarīgu ekspertu kompetences prasības ēku energoefektivitātes jomā un ekspertu reģistrācijas un uzraudzības kārtību.

ES fondu 2007.-2013.gada plānošanas periodā tiek īstenotas vairākas atbalsta programmas daudzdzīvokļu māju energoefektivitātes paaugstināšanai un centralizēto siltumapgādes sistēmu efektivitātes pasākumiem, kā arī koģenerācijas staciju attīstībai.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā Latvija plāno atbalstīt apstrādes rūpniecības komersantus, dzīvojamo un publisko ēku energoefektivitātes paaugstināšanu,

atjaunojamo energoresursu (turpmāk tekstā – AER) izmantošanu, kā arī centralizēto siltumapgādes sistēmu modernizāciju. Pašlaik indikatīvi plānotais ES fondu atbalsta apmērs šīm aktivitātēm ir 376,16 milj. EUR, tajā skaitā ēku energoefektivitātei un AER izmantošanai 322,97 milj. EUR un centralizēto siltumapgādes sistēmu modernizēšanai 53,19 milj. EUR. 2014.–2020.gada perioda plānošanas dokumenti pašlaik ir saskaņošanas procesā ar EK un atbalsts projektu īstenošanai indikatīvi varētu būt pieejams no 2014.gada beigām/2015.gada sākuma. Tiek izvērtēta iespēja atbalstu sniegt finanšu instrumentu veidā, lai nodrošinātu finansiāli efektīvu un ilgtspējīgu atbalsta modeli.

Energoefektivitātes paaugstināšanas projekti tiek atbalstīti arī no Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta (turpmāk tekstā – KPFI). KPFI projektu īstenošana notikusi 14 atklātos konkursos, kuros atbalstīta energoefektivitātes paaugstināšana, pāreja uz AER un klimatam draudzīgu tehnoloģiju attīstība. Projektu īstenošanai jau piešķirti 204,16 milj. EUR, un drīzumā varētu būt pieejami vēl ap 20 milj. EUR. Līdz 2013.gada 20.septembrim 2082 projektu īstenošana jau bija pabeigta, un vēl 96 projekti tika īstenoti. Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta 2009.–2014.gada perioda programmas „*Nacionālā klimata politika*” projektu iesniegumu atklāta konkursa „*Ilgtspējīgu ēku, atjaunojamo energoresursu tehnoloģiju un inovatīvu emisiju samazinošu tehnoloģiju attīstība*” ietvaros plānots sniegt atbalstu energoefektivitātes pasākumu īstenošanai un AER tehnoloģiju uzstādīšanai, veicot zema enerģijas patēriņa ēku būvniecību, kā arī esošo ēku rekonstrukciju (konkursa ietvaros pieejamais programmas līdzfinansējums ir 3 milj. EUR), kā arī AER tehnoloģiju izmantošanai siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanai (konkursa ietvaros pieejamais programmas līdzfinansējums ir 1 milj. EUR). Projektu aktivitāšu īstenošanas laiks ir ne vēlāk kā līdz 2016.gada 30.aprīlim.

Rūpniecības energoefektivitātes veicināšanai pieņemti MK *Noteikumi par rūpniecisko energoauditu*. Lai nodrošinātu energoefektīvu preču patēriņu un valsts parauga lomu, izstrādāti *Grozījumi Publisko iepirkumu likumā*, kas pašlaik atrodas saskaņošanā. Plānots, ka turpmāk centrālās valdības vajadzībām drīkstēs iepirkt tikai energoefektīvas preces un pakalpojumus.

Baltijas enerģijas tirgu starpsavienojumu plāna (turpmāk tekstā – BEMIP) ietvaros Latvija ir uzņēmusies saistības līdz 2015.gadam pabeigt **enerģētiskas tirgus atvēršanu** un izbeigt elektroenerģijas mazumtirdzniecības cenu regulēšanu. Kopš 2013.gada 3.jūnija, kad Latvijā darbību uzsāka *Nord Pool Spot*, tika atvērts jauns *Elspot* tirdzniecības apgabals Latvijā, sasniedzot ilgtermiņa mērķi – veidot pārskatāmu un atvērtu Baltijas elektroenerģijas tirgu, kas ir savienots ar Ziemeļvalstu reģiona elektroenerģijas tirgu, nodrošinot elektroenerģijas cenu publisku pieejamību un ticamību. Tiek plānots, ka elektroenerģijas tirgus atvēršana mājāsaimniecībām notiks 2015.gada 1.janvārī. Brīvo tirgu raksturo pārskatāmas un nediskriminējošas cenas, elektroenerģijas piegādātāju brīva izvēle. Līdztekus tiek izstrādāts atbalsta mehānisms mājāsaimniecībām ar zemiem ienākumiem elektroenerģijas izdevumu kāpuma kompensācijai sakarā ar starta tarifa atcelšanu elektroenerģijas tirgus atvēršanas dēļ. 2014.gadā ir izstrādāts likumprojekts „*Par valsts atbalstu trūcīgām un maznodrošinātām mājāsaimniecībām elektroenerģijas izmaksu segšanai*”, kas nosaka atbalstu 5 EUR apmērā personai mājāsaimniecībā mēnesī, kas attiecas uz kopējo rēķina summu. Likumprojekts paredz visiem vienādu atbalsta apmēru, kas tiek novērtēts pēc patēriņa par 100 kWh mēnesī neatkarīgi no patēriņa un mājāsaimniecības lieluma. Informācija par konkrētām trūcīgajām un maznodrošinātajām personām tiks novirzīta elektroenerģijas tirgotājiem, kuri atbilstoši piešķirtā atbalsta apmēram samazinās personas finansiālās saistības par elektroenerģiju.

Latvijas pienākums ir pārņemt nacionālajā tiesiskajā regulējumā *Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2009/73/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu un par Direktīvas 2003/55/EK atcelšanu* prasības. Dabasgāzes tirgus liberalizācija Latvijā, atbilstoši 2014.gada 13.martā Saeimā apstiprinātajam likumam

„Grozījumi Enerģētikas likumā”, ir iedalīta divās fāzēs. Pirmajā fāzē, sākot ar 2014.gada 4.aprīli, sistēmas operatori ir jānodrošina visiem sistēmas lietotājiem un pretendentiem, kuri to pieprasa, vienlīdzīgu un atklātu pieeju attiecīgajai sistēmai, sniedzot tiem dabasgāzes pārvades, sadales, uzglabāšanas vai sašķidrinātās dabasgāzes pakalpojumus, kā arī dabasgāzes pārvades sistēmā būs atļauts ievadīt biogāzi un no biomasas ražoto gāzi, kā arī gāzveida stāvoklī pārvērstu sašķidrināto dabasgāzi. Otrajā fāzē – 2017.gada 3.aprīlī ir jānodrošina dabasgāzes sadales sistēmas operatora neatkarība un ne vēlāk kā līdz 2017.gada 3.aprīlim jānodrošina pārvades sistēmas operatora neatkarība un visu dabasgāzes lietotāju tiesības brīvi izvēlēties dabasgāzes tirgotāju un mainīt to bez ierobežojumiem, ja ātrāk nav iestājies viens no šādiem apstākļiem: Latvijas dabasgāzes sistēma ir tieši savienota ar jebkuras ES dalībvalsts starpsavienoto dabasgāzes sistēmu, izņemot Igauniju, Lietuvu un Somiju vai dominējošā piegādātāja daļa kopējā Latvijas dabasgāzes patēriņa nodrošināšanā ir mazāka par 75%. Tādējādi tiek plānots dabasgāzes tirgus liberalizāciju Latvijā pabeigt 2017. gada 4.aprīlī.

Attiecībā uz **enerģētikas starpsavienojumiem**, ES daudzgadu budžeta 2014.-2020.gadam ietvaros ir ticis izveidots Eiropas Infrastruktūras savienojumu instruments (CEF), kura ietvaros ir plānots finansiāls atbalsts enerģētikas infrastruktūrai 5,85 miljardu EUR apmērā.

2013.gada 14.oktobrī apstiprināto projektu sarakstā ir sekojoši Latvijas iesniegti projekti:

- Inčukalna pazemes gāzes krātuves modernizācijas un rekonstrukcijas turpināšana un krātuves paplašināšana. Inčukalna pazemes gāzes krātuves modernizācija ir cieši saistīta ar pārējiem Eiropas kopējās intereses projektu Austrumbaltijas klasterī iekļautajiem dabasgāzes infrastruktūras projektiem, tādiem kā Polija-Lietuva starpsavienojuma, reģionālā sašķidrinātās gāzes termināļa būvniecība, starpsavienojuma izbūve starp Igauniju un Somiju. Ja šie objekti tiek izbūvēti, nepieciešams vasaras laikā iegādāto dabasgāzi uzglabāt. Tātad, vienlaicīgi ar šo objektu nodošanu ekspluatācijā vajadzīgs, lai Inčukalna pazemes gāzes krātuve jau būtu modernizēta un nepieciešamības gadījumā paplašināta. Tikai tad minēto objektu izbūve būs ekonomiski pamatota un tas, piemēram, nodrošinātu iespēju vasaras laikā dabasgāzi no Polija-Lietuva gāzes vada, iesūknēt Inčukalna krātevē un ziemā pārdot Lietuvas, Igaunijas vai Somijas patērētājiem.
- Baltijas reģionālā sašķidrinātās dabasgāzes termināļa būvniecība;
- Elektropārvades tīklu savienojuma „Kurzemes loks” 3.etaps. Projektu paredzēts pabeigt 2018.gadā. Kurzemes loka izbūve tiek veikta, lai uzlabotu elektroapgādes stabilitāti un drošumu Kurzemē un visā Baltijas reģionā, palielinātu jaunu pieslēgumu iespējamību reģionā, kā arī nodrošinātu iespējamo tranzīta plūsmu palielinājumu, izbūvējot 700MW līdzstrāvas savienojumu starp Zviedriju un Lietuvu.
- Elektroenerģijas trešais starpsavienojums starp Latviju un Igauniju. Projektu paredzēts īstenot līdz 2020.gadam. Trešais Latvijas-Igaunijas starpsavienojums ļaus novērst esošā pārvades tīkla pārslogdes šķērsgrizumā starp Igauniju un Latviju un palielināt pieejamo Igaunijas-Latvijas starpvalstu starpsavienojuma caurlaides spēju elektroenerģijas tirgum. Tas nodrošinās Baltijas reģiona elektroapgādes drošumu, efektīvu elektroenerģijas tirgus darbību Baltijā un konkurētspēju kā Baltijas valstu iekšienē tā arī starp Baltijas valstīm un Ziemeļvalstīm. Pašlaik Latvijas un Igaunijas pārvades sistēmas operatori veic trases izpēti un ietekmes uz vidi novērtējumu.

2014.gada 6.martā sākta Somijas-Igaunijas otrā elektroenerģijas starpsavienojuma Estlink-2 komerciāla lietošana. Estlink-2 palielina Igaunijas un Somijas starpsavienojuma jaudu līdz 1000 MW, salīdzinot ar iepriekšējiem 350 MW un būtiski stiprina elektroenerģijas tirgus integrāciju Baltijas jūras reģionā. Tomēr pilnas jaudas sasniegšanai vēl nepieciešams Igaunijā izbūvēt rezerves apakšstaciju. To paredzēts nodot ekspluatācijā 2014.gada septembrī.

2.7. TIESU SISTĒMAS REFORMAS, MEDIĀCIJAS TIESĪBAS, ŠĶĪRĒJTIESU SISTĒMA

ES Padome rekomendē Latvijai pabeigt reformas, lai uzlabotu tiesu iestāžu efektivitāti un kvalitāti un samazinātu neiztiesāto lietu skaitu un tiesvedības ilgumu, tostarp attiecībā uz maksātspēju. Ieviest visaptverošu cilvēkresursu politiku un veikt pasākumus, lai īstenotu mediācijas tiesības un racionalizētu šķīrējtiesu sistēmu.

Izvērtējot 2013.gada statistiku, ir vērojama pozitīva tendence – rajonu (pilsētu) tiesas ir izskatījušas par 10% vairāk civillietu nekā rajonu (pilsētu) tiesās saņemts (t.s. „clearance rate” rādītājs). Savukārt, izvērtējot saņemto un izskatīto lietu skaitu uz civillietu 3.kategoriju (prasības par zaudējumu un parāda piedziņu), „clearance rate” rādītājs 2013.gadā ir 19% (2012.gads bija pirmais gads, kad tiesas izskatīja vairāk civillietu, nekā tika saņemts tiesā. Izskatīto civillietu skaits par 19% pārsniedza tiesā saņemto lietu skaitu.). Tomēr, ņemot vērā, ka joprojām pastāv tiesu lietu atlikums, tā samazināšana šobrīd ir prioritārais mērķis tieslietu jomā 2014.gadā. Līdz ar to šobrīd īpaša uzmanība ir pievērsta pasākumiem, kas uzlabotu tiesu efektivitāti, tostarp, samazinātu tiesu lietu izskatīšanas termiņus un uzlabotu kvalitāti tiesu spriedumu pieņemšanas procesā.

Lai izlīdzinātu tiesu noslodzi un veicinātu ātrāku lietu izskatīšanu, no 2014.gada par 10 tiesnešu vietām ir palielināts tiesnešu skaits pirmās instances tiesās Rīgas tiesu apgabalā, kas veicinās neizskatīto lietu skaita samazināšanu par aptuveni 5 procentiem.

2013.gadā ir stājušies spēkā virkne *Grozījumu Administratīvā procesa likumā* un *Civilprocesa likumā* ar mērķi **palielināt tiesas procesu efektivitāti**. *Civilprocesa likumā* tiek ieviests deklarētās dzīvesvietas princips, noteikts laika limits pierādījumu iesniegšanai pirms tiesas sēdes, paplašinātas aizmugurisko spriedumu pieņemšanas iespējas, kā arī paaugstinātas valsts nodevas mantiska rakstura prasībām, lai novērstu nepamatotu prasību celšanu. Tiesvedības procesa efektivizēšanai lietās par kapitālsabiedrību dalībnieku sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem tiek paredzēta speciālā tiesvedība, savukārt komercstrīdi un rederisma gadījumi kopš 2013.gada 1.jūlija tiek izskatīti vienā specializētā tiesā.

Attiecībā uz plānotajām aktivitātēm tiesas daļējai atslogošanai un izpildes efektivitātes nodrošināšanai atbilstoši *Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādņu 2009.–2015.gadam* minētajam, ka tiesai neraksturīgas funkcijas veido papildu noslodzi un ierobežo tiesu resursu izmantošanu tiesas spriešanas funkcijas realizācijai, ir plānots tiesai neraksturīgo pienākumu pildīšanu un bezstrīdus lietu skatīšanu pakāpeniski nodot citām institūcijām, ņemot vērā to kompetenci un darbības noteikumus. Jau 2013.gada 1.novembrī stājās spēkā *Civilprocesa likumā* regulējums par to, ka tiesas spriedumu izpildei noteiktajā kārtībā ir izpildāmi arī notariālie akti, kas sastādīti atbilstoši *Notariāta likumā* ietvertajam regulējumam, kā arī *Grozījumi Notariāta likumā*, kas nosaka, ka *Civilprocesa likumā* noteiktajā tiesas spriedumu izpildes kārtībā izpildāmi (nododami piespiedu izpildei) attiecīgi notariālā akta formā taisīti līgumi. Attiecīgi, piešķirot „notariālajiem aktiem izpildu dokumenta spēku”, tiek ne tikai daļēji atslogotas tiesas no tām neraksturīgo pienākumu pildīšanas, bet arī tiek vienkāršots un paātrināts piedziņas process. Tādējādi gadījumos, kad nav strīdu par izpildāmo saistību un piedzenamajām summām, piedzinēji var vērsties pie zvērināta notāra un tad pie zvērināta tiesu izpildītāja, lai izpildītu attiecīgo saistību bez tiesas iesaistes.

Vienlaikus, darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 2014.-2020.gadam ietvaros ar ERAF atbalstu ir plānots veicināt tiesu pieejamību, ieviešot atbilstošus IKT risinājumus, kas ļaus samazināt tiesvedības termiņus un veicinās tiesiskās informācijas pieejamību (e-tiesvedība, elektronisks process, iespēja iegūt informāciju par lietu tiešsaistē, automatizēta tiesu spriedumu apstrāde un to publicēšana u.c.). Turklāt, šīs darbības programmas Eiropas Sociālā fonda (turpmāk tekstā – ESF) atbalsta ietvaros tiks īstenoti arī pasākumi, kas paredz paaugstināt tiesu un tiesībsargājošo institūciju personāla kompetenci, nodrošinot apmācības civiltiesību jomā, kā arī lietu izskatīšanas termiņu samazināšanu komercdarbības vides uzlabošanas sekmēšanai.

Grozījumi Civilprocesa likumā maksātnespējas regulējuma kontekstā ir stājušies spēkā 2013.gada 1.novembrī, savukārt *Grozījumi Maksātnespējas likumā* šobrīd ir izstrādes stadijā Saeimā. Tie paredz novērst praksē konstatētās problēmas maksātnespējas jomā, proti:

- stiprināt parādnieka tiesību aizsardzību gadījumā, kad tiesā nepamatoti tiek iesniegts juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikums;
- risināt jautājumu par samaksāto valsts nodevu;
- precizēt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma izskatīšanas kārtību;
- risināt situāciju, kad parādnieks līdz maksātnespējas procesa pieteikuma izskatīšanai daļēji sedz savu parādu, bet turpina savu saistību nepildīšanu;
- pilnveidot maksātnespējas procesa administratoru darbības uzraudzības sistēmu.

Papildus tam darbības programmas „*Izaugsme un nodarbinātība*” 2014.-2020.gadam ietvaros ar ERAF atbalstu tiek plānots ieviest elektroniskās izsoles modeli nolēmumu izpildes jomā, kā arī maksātnespējas procesā, nodrošinot pēc iespējas pilnīgāku prasītāju un kreditoru interešu apmierināšanu.

Lai optimizētu un paātrinātu īpašuma tiesību pāreju uz ieguvēja vārda, tādējādi arī sekmējot efektīvu un maksimāli vienkāršotu procedūru, līdz 2014.gada 1.septembrim ir plānots veikt *Grozījumus Civilprocesa likumā* un *Zemesgrāmatu likumā*, lai pieteikumu par zvērīnāta tiesu izpildītāja rīkotas izsoles aktu apstiprināšanu izskatīšanu no apgabaltiesām nodotu rajonu (pilsētu) tiesu zemesgrāmatu nodaļām, kā arī tiesu izpildītājam kā valsts amatpersonai noteiktas pilnvaras lūgt īpašuma tiesību nostiprināšanu uz ieguvēja vārda. Iecerētais regulējums paredz noteikt un nodrošināt viena procesa ietvaros izsoles rezultāta apstiprināšanu un īpašuma tiesību nostiprināšanu uz ieguvēja vārda. Maksātnespējas procesa administratora rīkotas izsoles apstiprināšanu plānots saglabāt rajona (pilsētas) tiesas, kurā atrodas konkrētā maksātnespējas procesa lieta, kompetencē, taču tāpat kā attiecībā uz zvērīnātiem tiesu izpildītājiem, nodrošinot viena procesa ietvaros izsoles rezultāta apstiprināšanu un īpašuma tiesību nostiprināšanu uz ieguvēja vārda.

Attiecībā uz **cilvēkresursu attīstības politiku** tiesu varas darbības kontekstā 2013.gada janvārī ir uzsākta tiesnešu darba profesionālā novērtēšana, lai nodrošinātu tiesu varas profesionālās darbības pilnveidi. Sākotnējo posmu, kurā tiek novērtēti visi esošie tiesneši, ir plānots pabeigt līdz 2016.gadam. Pēc tam tiesneši tiks vērtēti reizi 5 gadu periodā. Turklāt, papildus tiesnešu kvalifikācijas novērtēšanai, Latvija ir ieplānojusi īstenot reformu, kurā kā viena no galvenajām prioritātēm minēta tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku apmācības un kvalifikācijas celšana, veidojot jaunas apmācību programmas, veicot starpdisciplinārās apmācības, kā arī veicinot moderno tehnoloģiju izmantošanu apmācību procesā. Šobrīd tiek strādāts pie Eiropas Kohēzijas fonda (turpmāk tekstā – KF) līdzekļu apguves un līdz 2014.gada 1.maijam plānots iesniegt MK *Pamatnostādņu projektu par tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanai un kompetenču attīstīšanai 2014.-2020.gadā*. Tāpat ir paredzēts īstenot tiesas darba organizatoriskās vadības uzlabošanas pasākumus, kuru ietvaros plānots pievērst uzmanību cilvēkresursu kapacitātes celšanai tiesībaizsardzības iestādēs, veikt pētījumu par tiesas organizatoriskās vadības uzlabošanu citās ES dalībvalstīs, veikt pieredzes apmaiņas braucienus, sagatavot tiesu priekšsēdētāju apmācību programmu vadības zinībās.

Mediācijas likumprojekts un tā pavadošie *Grozījumi Civilprocesa likumā* šobrīd atrodas Saeimā pirms 3.lasījuma (apstiprināts 2.lasījumā). Papildus tam tiek veikti sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumi, lai nodrošinātu sabiedrības izpratni par **mediācijas** pakalpojumu un tā izmantošanas daudzveidību, tā sniegtajām priekšrocībām strīdu risināšanā.

Ir izstrādāti likumprojekti „*Šķīrējtiesu likums*” un „*Grozījumi Civilprocesa likumā*” ar mērķi celt sabiedrības uzticību **šķīrējtiesas** institūtam kā alternatīvai valsts tiesām strīdu izšķiršanā. Minētos likumprojektus Saeima 2014.gada 30.janvārī atbalstīja 1.lasījumā. *Šķīrējtiesu likumprojekta* mērķis ir noteikt šķīrējtiesu izveidošanas kārtību un darbības pamatprincipus, lai nodrošinātu efektīvu un taisnīgu civiltiesisku strīdu izšķiršanu šķīrējtiesā.

Pēc TM novērtējuma, stājoties spēkā likumprojektā noteiktajam regulējumam, pastāvīgo šķīrējtiesu skaits varētu samazināties vairāk nekā par 80% no visu reģistrēto pastāvīgo šķīrējtiesu skaita.

3. POLITIKAS VIRZIENI

3.1. FINANŠU STABILITĀTE

3.1.1. Ilgtspējīga budžeta veidošana

Valsts finanšu stabilitātes nodrošināšana ir būtisks aspekts ekonomikas veicināšanai, kas ir balstīta gan uz precikliskas fiskālās politikas veidošanu ilgtermiņā, kas mazina ekonomikas pārkaršanas riskus straujas izaugsmes gados un veicina ekonomisko aktivitāti ekonomikas lejupslīdes laikā, gan uz tādas valsts budžeta resursu pārvaldības, kas rada labvēlīgu augsni ekonomikas izaugsmei un veicina iedzīvotāju dzīves kvalitātes pieaugumu.

Pasaules finanšu krīze smagi ietekmēja Latvijas ekonomiku, izveidojot kritisku situāciju finanšu sektorā un valsts budžetā. Lai uzlabotu neilgtspējīgo fiskālo pozīciju, atjaunotu līdzsvaru ekonomikā un paaugstinātu valsts konkurētspēju, Latvija īstenoja apjomīgus budžeta konsolidācijas pasākumus, kas skāra arī valsts sniegto publisko pakalpojumu apjomu un kvalitāti. Pašlaik Latvija ir atgriezies pie izaugsmes un sasniegti būtiski uzlabojumi fiskālajā pozīcijā, tomēr ekonomiskās krīzes atstātās negatīvās sekas ir vērojamas vairākās nozīmīgās tautsaimniecības nozarēs. Finansējuma nepietiekamība ir akumulējusi problēmas, kuru nerisināšana turpmāk var radīt neatgriezeniskus procesus, piemēram, ceļu sabrukšana. Tāpēc turpmākie gadi valsts fiskālās politikas kursā iezīmējas arī kā pēckrīzes periods, kurā ir nepieciešams atjaunot adekvātu finansējumu valsts funkciju īstenošanai, pilnībā respektējot fiskālās disciplīnas nosacījumus.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- **Fiskālās disciplīnas stiprināšana** (atbildīgā institūcija – FM)

Mērķis ir nacionālā tiesiskā regulējuma stiprināšana, lai nodrošinātu ilgtspējīgas, precikliskas fiskālās politikas veidošanu, stiprinot vidēja termiņa budžeta plānošanu, kā arī paredzot skaidrus nosacījumus fiskālo mērķu definēšanai.

Fiskālās disciplīnas likums ir stājies spēkā 2013.gada 6.martā. FDL ir noteikti saistoši fiskālie nosacījumi gan gadskārtējam valsts budžetam, gan vidēja termiņa budžetam. Likumā ir nostiprināti fiskālās politikas veidošanas pamatprincipi, instrumenti un fiskālie nosacījumi.

Nozīmīgs aspekts ir ne tikai fiskālās disciplīnas ietvara izstrāde un apstiprināšana, bet arī tādu instrumentu darbināšana, kas praktiski ievieš fiskālās disciplīnas regulējumu budžeta veidošanas procesā. Tāpēc 2014.gada valsts budžeta izstrādes procesā tika izstrādāti un Saeimā apstiprināti divi likumi: (1) likums *"Par valsts budžetu 2014.gadam"* un (2) likums *„Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam”*, kurš praktiski nodrošina fiskālās politikas lēmumu pēctecību t.sk. attiecībā uz strukturālo reformu īstenošanu, kas ir būtisks aspekts īstenojot ES Padomes valstu specifiskās rekomendācijas.

Ne mazāk svarīgs uzdevums fiskālās disciplīnas stiprināšanā ir fiskālās disciplīnas normu ievērošana gan budžeta plānošanas fāzē, gan arī izpildes stadijā. Tāpat ir jāatzīst, ka lai fiskālās disciplīnas koncepts darbotos pilnībā, politikas veidotājiem ir jārespektē fiskālie nosacījumi un kādai neatkarīgai institūcijai no ārpuses jāpiedalās budžeta veidošanas procesa uzraudzībā un jāziņo publiskajā telpā par budžeta procesa atbilstību fiskālajam regulējumam. Šāds uzraugs budžeta veidošanas procesiem Latvijā ir Fiskālās disciplīnas uzraudzības padome, kura uzsāka darbu 2014.gadā.

- **Pensiju sistēmas ilgtspējas nodrošināšana** (atbildīgā institūcija – LM)

Mērķis ir veicināt sistēmas ilgtermiņa stabilitāti. Sabiedrības novecošanās ir nopietns risks valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas stabilitātei ne tikai pašlaik, bet arī turpmākajos gados.

Atbilstoši likumam *„Par valsts pensijām”*, sākot ar 2014.gadu:

- pakāpeniski par trīs mēnešiem katru gadu pieaugs pensionēšanās vecums, sasniedzot 65 gadus līdz 2025.gadam. Vienlaikus ir saglabāta iespēja pieprasīt vecuma pensiju priekšlaicīgi divus gadus pirms vispārējā pensionēšanās vecuma;
- pieaug minimālais nepieciešamais apdrošināšanas stāžs, kas ļauj kvalificēties vecuma pensijas saņemšanai, no 10 uz 15 gadiem, un, sākot ar 2025.gadu, no 15 uz 20 gadiem;
- piemaksu pie vecuma un invaliditātes pensijām finansēšana tiek nodrošināta no valsts pamatbudžeta, tādējādi atslogojot sociālās apdrošināšanas speciālo budžetu;
- atjaunoti sociālo iemaksu griesti – 46,4 tūkst. EUR gadā.

3.1.2. Banku sektora stabilitātes nodrošināšana

Latvijas bankas iepriekšējo 5 gadu laikā veica būtiskus pasākumus kapitāla stiprināšanai 2,4 mljrd. EUR apmērā. Tādējādi tās varēja segt zaudējumus kredītportfeļa kvalitātes pasliktināšanās dēļ un uzturēt savai darbībai piemītošo un varbūtējo risku segšanai pietiekamu kapitālu. Banku sektors kopumā ir pietiekami kapitalizēts. Banku sektora kapitāla pietiekamības rādītājs 2013.gadā saglabājās augstā līmenī un gada beigās sasniedza 18,9% (minimālā kapitāla prasība – 8%), savukārt 1.līmeņa pašu kapitāla rādītājs bija 17,3 procenti. Vairākas bankas ir izmantojušas iespēju stiprināt kapitāla bāzi, tajā iekļaujot pārskata gada (t.i., pusgada vai 9 mēnešu) auditēto peļņu, savukārt, kredītu amortizācijas apjomiem pārsniedzot no jauna izsniegto kredītu apjomu, turpina sarukt riska svērto aktīvu apmērs.

Banku sektora likviditātes rādītājs saglabājās augstā līmenī un 2013.gada decembra beigās bija 64,4%, krietni pārsniedzot noteikto minimālo prasību. Joprojām pastāvot zemiem kredītēšanas apmēriem, kā arī strauji pieaugot rezidentu noguldījumu atlikumam pirms EUR ieviešanas, bankām ir uzkrājušies samērā lieli līdzekļi likvīdos aktīvos.

Līdz ar ekonomiskās konjunktūras uzlabošanos kopš 2010.gada otrā pusgada vērojama pakāpeniska kredītu kvalitātes uzlabošanās. 2013.gadā kredītu ar kavējumu ilgāk par 90 dienām apmērs un īpatsvars banku sektora kredītportfelī gada laikā saruka no 11,2% līdz 8,3 procenti. Uzkrājumu un virs 90 dienām kavēto kredītu attiecība ir augstā līmenī – 2013.gada beigās 73,6 procenti.

Turpinoties ārvalstu banku, pārsvarā mātes banku, finansējuma sarukumam, banku finansējuma struktūrā pieaug klientu noguldījumu loma. Kopš 2008.gada beigām saistības pret monetārajām finanšu iestādēm samazinājušās par 2/3 jeb 9,4 mljrd. EUR, savukārt kopējie noguldījumi pieauguši par 40% jeb gandrīz 5,7 mljrd. EUR.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Banku kapitāla bāzes stiprināšana un stingrāku likviditātes prasību noteikšana*** (atbildīgā institūcija – FKTK)

Atbilstoši 2013.gada 26.jūnijā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai¹³, sākot ar 2014.gada 1.janvāri, tiek pastiprinātas kapitāla pietiekamības prasības (kapitāla prasību aprēķina kārtību; kvalitatīvās prasības kapitāla elementiem, kurus var iekļaut attiecīgajā pašu kapitāla līmenī, ierobežojumus atsevišķu elementu iekļaušanai pašu kapitālā un pašu kapitāla samazinājumu (*deductions*)) un papildus kopējam 8% kapitāla pietiekamības rādītājam ieviests pirmā līmeņa pamatkapitāla rādītājs 4,5% apmērā un pirmā līmeņa kapitāla pietiekamības rādītājs 6% apmērā.

Pēc novērošanas perioda, sākot ar 2015.gadu, tiks ieviesti precizēti likviditātes rādītāji (likviditātes seguma rādītājs un tīrā stabila finansējuma rādītājs) un sākot ar 2018.gada

¹³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr 575/2013 (2013.g.26. jūnijs) par prudenčuālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, ar ko groza Regulu (ES) Nr 648/2012, kas ievieš ES likumdošanā starptautisko banku uzraudzības standartu Basel 3.

1.janvāri tiks ieviests sviras rādītājs, savukārt, ar 2015.gada 1.janvāri tiks ieviesta prasība par sviras rādītāja publicēšanu.

Pēc grozījumu *Kredītiestāžu likumā* apstiprināšanas FKTK būs tiesības piemērot makrouzraudzības instrumentu, t.sk. preciklisko kapitāla rezerves prasību, lai ierobežotu pārmērīgus kreditēšanas pieauguma tempus un sistēmiskā riska kapitāla rezerves prasību, lai mazinātu strukturālos riskus. Likumprojekts „*Grozījumi Kredītiestāžu likumā*” paredz pilnvarojumu FKTK veikt pasākumus, lai nodrošinātu kredītiestāžu stabilitu un regulējuma prasībām atbilstošu darbību.

- ***Valstij piederošo banku pārveide/pārdošana*** (atbildīgā institūcija – FM, EM)

Mērķis ir valsts ieguldīto līdzekļu atgūšana maksimāli efektīvā veidā, augstas kvalitātes banku pakalpojumu sniegšana, valsts finanšu sistēmas stabilitātes nodrošināšana, kā arī atbilstība EK apstiprinātajam valsts atbalsta restrukturizācijas plānam. Mērķa sasniegšanai tiek veikti šādi pasākumi:

- par Latvijas Hipotēku un zemes banku (turpmāk tekstā – Hipotēku banka). MK 2011.gadā apstiprināja *Hipotēku bankas komercdaļas pārdošanas stratēģiju*. Komercdaļas aktīvu atsavināšanas process pilnībā tika noslēgts 2013.gada septembrī;
- par attīstības finanšu institūciju (turpmāk tekstā – AFI). MK 2012.gada 2.oktobra sēdē atbalstīja vadlīnijas AFI izveidei. Tika noslēgts iepirkums „*Izvērtējums un konsultācijas vienotas AFI izveidei*”. Līgums ar iepirkuma uzvarētāju tika parakstīts 2012.gada 20.novembrī, un 2013.gada 18.janvārī tika iesniegts izvērtējums par iespējamajām AFI izveides alternatīvām. MK 2013.gada 2.aprīlī tika atbalstīts *Informatīvais ziņojums par vienotās attīstības finanšu institūcijas izveidi*. MK 2013.gada 17.decembra sēdē lēma par AS „Attīstības finanšu institūcija” dibināšanu, kā arī par turpmāko darbu pie tās izveides, paredzot šādus turpmākos darbības soļus:
  - AFI veidot kā holdinga sabiedrību, apvienojot VAS „Latvijas Attīstības finanšu institūciju Altum”, SIA „Latvijas Garantiju aģentūra”, VAS „Lauku attīstības fonds”;
  - FM, ZM un EM izveidotai nominācijas komitejai veikt restrukturizācijas vadītāja atlasi;
  - FM sadarbībā ar TM izstrādāt un iesniegt MK grozījumus normatīvajos aktos, kas nepieciešami AS „Attīstības finanšu institūcija” pamatkapitāla palielināšanai ar VAS „Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum” kapitāla daļām, SIA „Latvijas Garantiju aģentūra” kapitāla daļām un VAS „Lauku attīstības fonds” akcijām;
  - FM sadarbībā ar EM un ZM sagatavot informāciju par jauno finanšu instrumentu valsts atbalsta un attīstības programmu finanšu ietvaru un programmu apjomu un iesniegt minēto informāciju EK;
  - AFI līdz turpmākajam MK lēmumam koordinēt finanšu instrumentu valsts atbalsta un attīstības programmu īstenošanu.
- par AS „Citadele banka” un AS „Reverta” (iepriekš – AS „Parex banka”). MK 2011.gadā atbalstīja AS „Citadele banka” un AS „Parex banka” pārdošanas stratēģijas, kas paredzēja savstarpēji nesaistītu pārdošanas procesu, katrai bankai piemērojot atbilstošāko risinājumu.

Ņemot vērā situāciju Baltijas banku tirgū un nestabilitāti Eiropas finanšu tirgos, MK 2011.gada beigās pieņēma lēmumu atlikt AS „Citadele banka” pārdošanas procesu. 2013.gada 16.jūlijā MK nolēma atsākt AS „Citadele banka” investoru piesaistes procesu. Konkursa rezultātā 2013.gadā tika piesaistīti divi starptautiski konsultanti – Societe Generale un Linklaters. Starptautiskās investīciju bankas Societe Generale uzdevums ir izanalizēt tirgus situāciju, noteikt labāko investoru piesaistes modeli

bankai, kā arī veikt investoru piesaisti. Juridiskā konsultanta Linklaters darba uzdevums ir sagatavot ar investoru piesaisti saistītos dokumentus. 2013.gada 17.decembrī MK nolēma atbalstīt AS „Citadele banka” investoru piesaistes stratēģiju. Stratēģija paredz iespēju valstij piederošās bankas akcijas pārdot gan tiešā pārdošanas procesā, gan arī izmantojot akciju sākotnējo publisko piedāvājumu biržā. Sākotnēji tiks veikta dažāda veida investoru iespējamās intereses izpēte, bet lēmums par konkrētu darījuma modeli tiks pieņemts pēc mārketinga aktivitāšu veikšanas un investoru viedokļu apkopošanas 2014.gadā. Saskaņā ar restrukturizācijas plānu AS „Citadele banka” investoru piesaistes procesu paredzēts pabeigt līdz 2014.gada beigām.

Attiecībā uz AS „Reverta” MK 2013.gada 3.decembra sēdē nolēma turpināt 2011.gadā MK apstiprinātās stratēģijas “Kombinēts risinājums” īstenošanu, kas paredz AS „Reverta” akcijas kopumā nepārdot, bet veikt darbības aktīvu vērtības paaugstināšanai vai saglabāšanai, kā arī to aktīvu pārdošanu, kuru uzturēšanai un pārvaldīšanai nepieciešamo izmaksu kopējais apjoms ir augstāks par to prognozēto vērtības pieaugumu saskaņā ar EK apstiprināto restrukturizācijas plānu. Sākot ar 2012.gada maiju, AS „Reverta” strādā kā profesionāls problemātisko aktīvu pārvaldīšanas uzņēmums, ņemot vērā FKTK atbalstīto bankas statusa maiņu un atteikšanos no kredītiestādes licences. Saskaņā ar EK apstiprināto restrukturizācijas plānu AS „Reverta” darbības periods ir noteikts līdz 2017.gadam.

- ***Sabiedrības informēšana finanšu pakalpojumu jautājumos un patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma pilnveidošana patērētāju kreditēšanas jomā*** (atbildīgā institūcija – FKTK, EM)

Mērķis ir sniegt potenciālajiem finanšu pakalpojumu saņēmējiem vispārēju priekšstatu par finanšu sektoru, tā attīstības tendencēm un pastiprināt finanšu pakalpojumu sektora uzraudzību, lai nodrošinātu patērētājiem pieejamus un viņu vajadzībām un iespējām atbilstošus finanšu pakalpojumus. Mērķa sasniegšanai tiek veikti šādi pasākumi:

- FKTK pastāvīgi atjaunina izglītojošu interneta vortālu „Klientu skola” (www.klientuskola.lv), kurā pieejami skaidrojoši materiāli par populārākajiem finanšu pakalpojumiem un to riskiem, kā arī par jaunajiem pakalpojumiem. Vortāls 2014.gadā tiks paplašināts jaunā veidolā, ietverot arī „Klientu ABC” jeb mācību materiālus par būtiskajiem finanšu pratības tematiem un pārbaudes testus. „Klientu skola” nodrošina iespēju ikvienam lietotājam saņemt e-pasta konsultācijas;
- no 2012.gada FKTK mājas lapā izveidots informatīvs rīks „Banku kompass”, kas ļauj ērtā un pārskatāmā veidā iepazīties ar svarīgākajiem Latvijas banku darbības ceturkšņa rādītājiem un to skaidrojumiem;
- 2013.gadā FKTK pievienojās starptautiskajai kustībai *Child and Youth Finance International*, apņēmoties turpmāk nodrošināt bērnu un jauniešu *Finanšu izglītības nedēļas* pasākumu koordinēšanu Latvijā;
- 2013.gada 18.aprīlī FKTK iesaistījās Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (turpmāk tekstā – OECD) valstu starptautiskajā finanšu izglītības ekspertu kopā *International Network for Financial Education* (turpmāk tekstā – OECD INFE), kļūstot par nacionālo koordinatori finanšu pratības veicināšanas jomā. FKTK 2013.gada laikā vadīja Finanšu pratības nacionālās stratēģijas (turpmāk tekstā – Stratēģija) izstrādes darba grupu un ar OECD INFE konsultatīvu atbalstu 2013.gadā tā tika izstrādāta. Iesaistītās institūcijas (sadarbības partneri) parakstīja Stratēģijas īstenošanas memorandu 2014.gada 24.februārī. Stratēģijas ieviešanas gaitā ir plānots izstrādāt jaunu mērījumu sistēmu – Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības indeksu. Rezultāti katru gadu tiks nodoti izvērtēšanai sabiedrībai.

No 2011.gada 1.novembra ir ieviesta *nebanku kredītu devēju licencēšanas sistēma*, garantējot patērētājam ilgtermiņā finansiāli stabilu kredītu devēju esamību tirgū. 2013.gadā tika izstrādāti un virzīti vairāki priekšlikumi patērētāju kreditēšanas tirgus sakārtošanai, galvenokārt uzmanību veltot „ātro kredītu” (*payday loans*) nozarei. Priekšlikumi patērētāju kreditēšanas reklāmas stingrākai regulācijai tika apstiprināti 2013.gada vidū, savukārt priekšlikumi atbildīgas aizdošanas veicināšanai, kā arī procentu likmju ierobežošanai šobrīd atrodas apstiprināšanai Saeimā.

3.2. KONKURĒTSPĒJAS VEICINĀŠANA

3.2.1. Uzņēmējdarbības vide un valsts pārvaldes modernizācija

PB *Doing Business* 2014.gada pētījumā uzņēmējdarbības veikšanas viegluma ziņā Latvija ierindota 24.vietā starp 189 pasaules valstīm. Jāatzīmē, ka 2 gadu retrospektīvā Latvija *Doing Business* ir uzlabojusi rādītājus praktiski visās *Doing Business* apskatītajās 10 jomās. Novērtējumā starp ES dalībvalstīm Latvija atrodas 9.vietā.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- **Administratīvo šķēršļu mazināšana** (atbildīgās institūcijas – EM, TM, VARAM, VK)

Mērķis ir pastāvīgi sadarbībā ar uzņēmējiem pilnveidot uzņēmējdarbības vides regulējošo normatīvo aktu bāzi un attīstīt uzņēmēju vajadzībām atbilstošus elektroniskos pakalpojumus.

Progress uzņēmējdarbības vides uzlabošanā tiek veicināts ar ikgadēji izstrādāta *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāna* īstenojamajām aktivitātēm, kur nozīmīgākie pasākumi 2013.gadā bija:

- *uzņēmējdarbības uzsākšanā* – ieviesta uzņēmumu elektroniskā reģistrēšana Komercreģistrā portālā www.latvija.lv, kā arī samazinātas ar uzņēmējdarbības uzsākšanu saistītās izmaksas (nodrošināta iespēja dibināt uzņēmumus ar samazinātu pamatkapitālu, samazinātas valsts nodevas) un laiks (piemēram, būtiski paplašināts to gadījumu skaits, kad parakstu uz UR iesniedzama dokumenta ir tiesības apliecināt arī UR amatpersonai);
- *nodokļu jomā* – ar 2014.gada 1.janvāri, vienkāršojot procedūru, ir samazināts administratīvais slogs attiecībā uz PVN piemērošanu nekustamajam īpašumam. Ar 2014.gadu tiks ieviestas elektroniskās algas grāmatiņas EDS, turpinās darbs pie grāmatvedības prasību mazināšanas. Veikti grozījumi *Pievienotās vērtības nodokļa likumā*, kas nosaka, ka ja reģistrēts PVN maksātājs pārdod izolē iegādātu nekustamo īpašumu, kuru tas pirms tam bija iegādājies zvērināta tiesu izpildītāja rīkotā izolē, tad reģistrētam PVN maksātājam *Pievienotās vērtības nodokļa likumā* noteiktā gadījumā ir tiesības attiecībā uz ar PVN apliekamās vērtības noteikšanu vadīties pēc minētā zvērinātā tiesu izpildītāja noteiktās šī nekustamā īpašuma ar PVN apliekamās vērtības;
- *būvniecības procesā* – vienkāršots būvatļaujas saņemšanas process – apstiprināts jaunais *Būvniecības likums*, kas stājās spēkā ar 2014.gada 1.oktobri un notiek aktīvs darbs pie MK noteikumu izstrādes, kā arī turpinās darbs pie Būvniecības informācijas sistēmas pilnīgas ieviešanas praksē;
- *nekustamā īpašuma jomā* – izstrādāts regulējums vienas pieturas aģentūras principa ieviešanai īpašuma datu reģistrēšanā un īpašumtiesību nostiprināšanā. Minētā principa ieviešanai izstrādāti grozījumi *Zemesgrāmatu likumā*, *Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā* un *Likumā par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatā*. Tuvākajā laikā plānots uzsākt likumprojekta izskatīšanu Saeimā 2.lasījumā. Tāpat arī turpinās darbs pie elektroniskas nekustamā īpašuma reģistrēšanas ieviešanas;

- *līgumu izpildē* – no 2013.gada 1.jūlija stājušies spēkā grozījumi *Civilprocesa likumā*, kas paredz speciālo tiesvedības kārtību ar komercdarbību saistīto jautājumu izskatīšanai un reiderisma apkarošanai. Bez tam izstrādāts uzlabots šķīrējtiesu regulējums, kas nosaka šķīrējtiesu izveidošanas kārtību un darbības pamatprincipus, lai nodrošinātu efektīvu un taisnīgu civiltiesisku strīdu izšķiršanu šķīrējtiesā. Saeima 2014.gada 30.janvārī atbalstīja 1.lasījumā likumprojektu „*Šķīrējtiesu likums*”;
- *uzņēmējdarbības izbeigšanā* – 2010.gadā ieviestais *Maksātnespējas likums* ir samazinājis maksātnespējas procesa ilgumu no 3 gadiem uz 1,5 gadiem, kā arī procesa izmaksas no 13% īpašuma vērtības uz 10 procentiem. Šobrīd turpinās *Maksātnespējas likuma uzlabošana* – likumprojekts tiek izskatīts Saeimā pirms 3.lasījuma un paredz turpmākus procesa uzlabojumus. Uz 3.lasījumu ir sagatavoti priekšlikumi, kas paredz kardinālas izmaiņas attiecībā uz administratora profesiju, tās statusu, kvalifikāciju, kā arī uzraudzību. Paredzēts, ka administrators amata darbībā būs pielīdzināms valsts amatpersonai. Papildus, *Maksātnespējas likumā* paredzēts precizēt normas, kas attiecas uz tiesiskās aizsardzības procesu, juridiskās personas depozītu, kreditoru prasījumu iesniegšanu, mantas pārdošanu, izmaksām fiziskās personas maksātnespējas procesā u.c.

Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāna ietvaros 2014.gadā, kā prioritārie uzdevumi, noteikti:

- *uzņēmējdarbības uzsākšanā* – ar 2014.gada 1.jūliju ieviest iespēju veikt jaundibināmo mikrouzņēmumu darbinieku pieteikšanu reģistrācijai jau UR;
- *būvniecības jomā* – līdz 2014.gada 1.maijam izstrādāt un apstiprināt *Būvniecības likumam* pakārtotos MK noteikumus un uzsākt Būvniecības informācijas sistēmas darbu;
- *nekustamā īpašuma reģistrēšanā* – nodrošināt pēc iespējas ātrāku elektronisku nekustamā īpašuma reģistrēšanu Latvijā;
- *nodokļu jomā* – nodrošināt jauna *Gada pārskata likuma* izstrādi, paredzot atvieglotas prasības mikro un mazajiem uzņēmumiem;
- *līgumsaistību izpildē* – turpināt darbu pie tiesvedības procedūru uzlabojumiem, veicināt šķīrējtiesu regulējuma pieņemšanu Saeimā, kā arī neatliekami uzlabot Tiesnešu specializācijas principu un lietas slodzes rādītāju noteikšanas kārtību;
- *uzņēmējdarbības izbeigšanā* – nodrošināt pēc iespējas ātrāku *Grozījumu Maksātnespējas likumā* apstiprināšanu Saeimā.

- ***Valsts pārvaldes modernizācija*** (atbildīgās institūcijas – FM, VARAM, EM, VK)

Mērķis ir veidot efektīvāku un ekonomiskāku valsts pārvaldi. Galvenie rīcības virzieni ir:

- administratīvo procedūru vienkāršošana uzņēmējiem un iedzīvotājiem. 2011.gada augustā MK tika apstiprināts *Pasākumu plāns administratīvā sloga samazināšanai, administratīvo procedūru vienkāršošanai un publisko pakalpojumu kvalitātes uzlabošanai uzņēmējiem un iedzīvotājiem*, kas paredzēja īstenot 25 pasākumus (galvenokārt grozījumus tiesību aktos, kontrolējošo institūciju funkciju optimizēšanu u.c.). Pasākumu plāns saistīts arī ar Eiropadomes 2007.gadā pieņemto uzstādījumu – līdz 2013.gadam samazināt administratīvo slogu par 25 procentiem. Līdz 2014.gadam ir īstenoti 15 plāna pasākumi un 2014.gadā turpinās darbs pie pārējo pasākumu īstenošanas.
- ESF projekta „*Administratīvā sloga samazināšana un administratīvo procedūru vienkāršošana*” ietvaros 2013.gadā turpinājās darbs pie dažādu pētījumu izstrādes, piemēram, pētījums par administratīvā sloga jautājumu pārskatīšanu intelektuālā īpašuma aizsardzības nodrošināšanai (mērķis – izvērtēt normatīvo aktu prasības rūpnieciskā īpašuma, autortiesību un blakustiesību, kā arī augu šķirņu aizsardzības

jomā un to piemērošanas radīto administratīvo slogu, kā arī tā samazināšanas iespējas), pētījums par administratīvā procesa likuma ieviešanas ietekmes izvērtējumu un efektīvizēšanas priekšlikumu izstrādi (mērķis – veikt *Administratīvā procesa likuma* ieviešanas pēcnovērtējumu un izstrādāt konkrētus, inovatīvus priekšlikumus administratīvā procesa uzlabošanai).

Līdz projekta beigām plānots turpināt darbu pie dažādu izvērtējumu veikšanas, izstrādāt pasākumu plānu administratīvā sloga samazināšanai un administratīvo procedūru vienkāršošanai privātā sektora darbības dokumentēšanas un dokumentu glabāšanas jomā, kā arī tiks izstrādāts metodiskais materiāls valsts pārvaldes iestāžu darbiniekiem par administratīvā sloga samazināšanu un aprēķināšanu (finansiālā izteiksmē), izstrādājot jaunus tiesību aktu projektus un to anotācijas, kā arī nodrošinātas apmācības par administratīvo izmaksu aprēķināšanu un administratīvā sloga samazināšanu, plānota pieredzes apmaiņa un dalība ES līmeņa darba grupās. Kopējais plānotais finansējums ir 0,6 milj. EUR.

2013.gadā ir veikta administratīvā sloga izvērtēšana attiecībā uz atsevišķiem pašvaldību sniegtajiem pakalpojumiem, un uz tā pamata izstrādāti priekšlikumi normatīvajiem aktiem pašvaldību sniegto pakalpojumu administratīvā sloga samazināšanai tādās jomās kā pieaugušo neformālās izglītības īstenošanas saskaņošana, publisku pasākumu saskaņošana, vieglo taksometru pārvaldījumi. Priekšlikumu īstenošana notiek esošā valsts budžeta ietvaros, atsevišķi šim mērķim finansējumu neizdalot;

- e-pārvaldes un e-pakalpojumu attīstība, vienas pieturas aģentūras princips. Pasākumu mērķis ir padarīt efektīvākus valsts pārvaldes procesus, nodrošinot pieejamākus valsts pakalpojumus iedzīvotājiem un komersantiem.

2013.gada janvārī apstiprināta koncepcija „*Valsts informācijas un komunikāciju tehnoloģiju pārvaldības organizatoriskais modelis*”, kurā noteikti valsts informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (turpmāk tekstā – IKT) pārvaldības mērķi un uzdevumi (skat. 3.2.4.nodaļu).

Vienas pieturas aģentūras (turpmāk tekstā – VPA) principa ieviešanai izstrādāts *Publisko pakalpojumu likumprojekts*, kas nosaka publisko pakalpojumu nodrošināšanas pamatprincipus – samērīguma princips, laika ekonomijas princips, VPA princips, e-pārvaldes princips, labas sadarbības princips, daudzkanālu pakalpojumu sniegšanas princips, klusēšanas-piepriekšības princips, teritoriālās diferenciacijas princips, kā arī publisko pakalpojumu finansēšanas princips.

2013.gadā turpinājās VPA principa ieviešana elektroniskajā vidē vienotajā valsts un pašvaldību pakalpojumu portālā www.latvija.lv, nodrošinot pieeju 65 e-pakalpojumiem un sniedzot informāciju par vairāk kā 2073 valsts un pašvaldību pakalpojumu saņemšanas iespējām. 2013.gadā tika ieviesti 14 jauni e-pakalpojumi. 2013.gadā tika sagatavota un ieviesta jauna portāla versija, t.sk. dzīves notikumu pamācības, kur vienkāršā valodā iedzīvotājiem un uzņēmējiem tiek pastāstīts kādā dzīves notikumā kādu e-pakalpojumu izmantot. Kopumā publicētas 70 pamācības.

Saskaņā ar 2013.gada februārī apstiprināto *Koncepciju par publisko pakalpojumu sistēmas pilnveidi*, tiek īstenots vienota klientu apkalpošanas centru tīkla izmēģinājumu projekts, kas 2014.gada pirmajā pusgadā tiek īstenots Rīgā un vēl 4 dažādu reģionu pilsētās, apzinot iestāžu iespējas un gatavību darboties vienuviet, nodrošinot pakalpojumu pieejamību reģionos. Izmēģinājumu projekta veiksmīgas īstenošanas rezultātā, ļoti iespējams, jau nākotnē visā Latvijā tiks izveidots Valsts vienotais klientu apkalpošanas centru tīkls.

Šobrīd iedzīvotājiem un uzņēmējiem ir pieejami aptuveni 2000 valsts un pašvaldību piedāvātie publiskie pakalpojumi, kurus iespējams saņemt vairāk nekā 900 vietās visā Latvijā. Tas ir dārgi un neefektīvi, raugoties gan no iedzīvotāju un uzņēmēju, gan valsts viedokļa.

Funkcionalitātes paplašināšanai uzņēmumu reģistrācijai portālā www.latvija.lv izstrādāti risinājumi, kas nodrošinās sasaisti ar virtuālo e-parakstītāju, kā arī, lai varētu nodrošināt juridisku personu autentifikāciju gadījumam, ja juridiskās personas paraksta tiesīgai personai ir tiesības pārstāvēt juridisko personu atsevišķi, un šīs tiesības ir reģistrētas UR;

- publisko personu kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības un publisko personu komercdarbības reforma. Pasākuma mērķis ir nodrošināt efektīvāku un labas korporatīvās pārvaldības principiem atbilstošu publisko personu kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldi, kā arī pārvērtēt publiskas personas līdzdalības kapitālsabiedrībās nepieciešamību.

Ir izstrādāta likumprojektu pakete, tajā skaitā likumprojekts „*Publisko personu kapitālsabiedrību un kapitāla daļu pārvaldības likums*”, kas veidots uz šobrīd spēkā esošā likuma „*Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām*” bāzes, kā arī grozījumi *Valsts pārvaldes iekārtas likumā*, kas paredz mainīt nosacījumus, kuriem iestājoties publiska persona ir tiesīga dibināt kapitālsabiedrību vai iegūt līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā. MK 2013.gada 28.maija sēdē likumprojekti ir atbalstīti un iesniegti izskatīšanai Saeimai, kas tos ir pieņēmusi 1.lasījumā (pavisam 3 lasījumi).

- ***Darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības normatīvā regulējuma un tā piemērošanas pilnveidošana*** (atbildīgā institūcija – LM)

Lai turpinātu pilnveidot regulējumu darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības jomā, sadarbībā ar sociālajiem partneriem 2014.gadā ir paredzēts:

- turpināt darbu pie grozījumiem *Darba likumā*, lai veicinātu elastdrošības principu stiprināšanu darba tiesiskajās attiecībās, kā arī uzlabotu uzņēmējdarbības vides kvalitāti. Ir piedāvāts pārskatīt jautājumus par darba līgumu slēgšanu uz noteiktu laiku kā arī paredzēts mazināt administratīvo slogu darba devējam kolektīvās atlaišanas gadījumā (samazinot paziņošanas termiņu valsts iestādēm par plānoto kolektīvo atlaišanu), tiks precizēti jautājumi, kas skar uzteikuma paziņošanu, darba tiesisko attiecību izbeigšanu, darba un atpūtas laiku, kā arī darba samaksu. Likumprojektā tiks ietvertas arī normas, kas vērstas uz neregistrētās nodarbinātības mazināšanu, nodrošinot iespēju kontrolējošām institūcijām pārbaužu laikā nekavējoties iegūt informāciju no darba devēja par noslēgtajiem darba līgumiem, kā arī iestrādājot deleģējumu MK nepieciešamības gadījumā noteikt komercdarbības veidus, kuros darba devējam ir pienākums, noslēdzot darba līgumu, izsniegt darbiniekam darbinieka apliecību, kā arī noteikt darbinieka apliecībā ietveramo informāciju un tās izsniegšanas noteikumus;
- pilnveidot darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus. Izmaiņas tiks veiktas, lai nodrošinātu darba aizsardzības koordinātoru apmācības atbilstību jaunajai apmācību sistēmai darba aizsardzības jomā, kā arī, lai noteiktu konkrētākas prasības aizsardzībai pret zemes nogrūvumiem. 2013.gadā tika veiktas izmaiņas nelaiemes gadījumu izmeklēšanas procesā, padarot to vienkāršāku, kā arī precizēta ārvalstīs notikušo nelaiemes gadījumu izmeklēšana un tādu nelaiemes gadījumu izmeklēšana, kuros cietuši ārvalsts darba devēja nodarbinātie;
- papildināt tiesisko regulējumu nodarbināto, kas strādā augstumā, aizsardzībai, nosakot precīzākas prasības darbam augstumā, palielinot darba devēju un nodarbināto izpratni par nepieciešamību nodrošināt nodarbināto aizsardzību pret kritieniem no augstuma;
- ar ES fondu atbalstu ieviest Valsts darba inspekcijā (turpmāk tekstā – VDI) e-pakalpojumus. Līdz 2013.gada beigām izstrādāti un ievietoti testa vidē 16 VDI e-pakalpojumi. Paredzēts, ka līdz 2014.gada martam izveidotie 16 e-pakalpojumi būs pieejami lietošanai gan privātpersonām, gan uzņēmumiem www.latvija.lv.

- **Ēnu ekonomikas apkarošana** (atbildīgā institūcija – FM)

Ēnu ekonomika ietekmē ne tikai valsts budžeta ieņēmumus, bet arī kropļo uzņēmējdarbības vidi, galvenokārt, radot nevienlīdzīgus konkurences apstākļus uzņēmēju starpā. Attiecīgi šīs problēmas risināšana ir jāpastiprina, izstrādājot arvien jaunus priekšlikumus ēnu ekonomikas apkaršanai.

2010.gadā tika sagatavots *Pasākumu plāns ēnu ekonomikas apkaršanai un godīgas konkurences nodrošināšanai 2010.–2013.gadam* (turpmāk tekstā – Plāns), kura mērķis ir samazināt administratīvo slogu uzņēmējiem, veicināt godīgu konkurenci, kā arī atbalstīt uzņēmējdarbības vides sakārtošanu.

VID kopā nodokļu atbalsta pasākuma ietvaros laika periodā no 2012.gada 1.oktobra līdz 2013.gada beigām tika pieņemti 3 015 lēmumi par Nodokļu atbalsta pasākuma piemērošanu VID administrētajiem nodokļu veidiem (IIN; uzņēmumu ienākuma nodoklis (turpmāk tekstā – UIN); PVN; akcīzes nodoklis; muitas nodoklis; valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un dabas resursu nodoklis) par kopējo parāda summu 23,8 milj. EUR.

Īstenojot Plānu, ir stājušās spēkā būtiskas likumdošanas izmaiņas:

- saimnieciskās darbības apturēšana, gadījumos, ja tiek konstatēti būtiski nodokļu likumu pārkāpumi (uz 01.03.2014. pieņemti 14 283 lēmumi);
- sabiedrības darbības izbeigšana (vienkāršoti – likvidēšana), pamatojoties uz nodokļu administrācijas lēmumu, ja nodokļu maksātājs nenovērsīs pārkāpumus nodokļu jomā (uz 01.03.2014. par 91 nodokļu maksātāju nosūtīta informācija UR);
- jēdziena „riskā adrese” ieviešana, kas ierobežo iespēju reģistrēt saimniecisko darbību vietās, kur to nevar veikt un paredzot iespēju apturēt saimniecisko darbību, ja uzņēmums atrodas riskā adresē (uz 01.03.2014. – 74 juridiskām adresēm);
- darījumu skaidrā naudā sliekšņa samazināšana, kuru sasniedzot ir nepieciešams deklarēt skaidrā naudā veiktos darījumus no 4 269 EUR uz 1 500 EUR, kā arī samazināts sliekšnis, kuru sasniedzot ir nepieciešams deklarēt skaidrā naudā veiktos darījumus no 14 229 EUR līdz 7 200 EUR kuģu aģentēšanas un gaisakuģu aģentēšanas komercsabiedrībām, kā arī starptautisko autopārvadājumu un kravas ekspedīcijas komercsabiedrību veiktajiem starptautiskajiem autopārvadājumiem un kravas ekspedīcijas darījumiem. Turklāt noteikts jauns pienākums nodokļu maksātājiem, kas veic saimniecisko darbību, t.i., līdz taksācijas gadam sekojošā gada 1.februārim deklarēt visus iepriekšējā gada laikā skaidrā naudā veiktos darījumus ar fiziskajām personām, kurām atbilstoši nodokļu jomu reglamentējošiem normatīvajiem aktiem nav jāreģistrē saimnieciskā darbība, ja viena darījuma summa vienā operācijā ar katru darījuma partneri pārsniedz 3 tūkst. EUR.

VID no 2014.gada 1.janvāra uztur riska personu sarakstu un nodrošina informācijas par riska personu reģistrā reģistrētajām riska personām nodošanu UR. UR, konstatējot, ka pieteikumā par uzņēmuma vai komersanta reģistrāciju, izmaiņām reģistrācijas lietā vai pārreģistrāciju norādītā informācija ietverta VID uzturētajā riska personu sarakstā, atliks vai atteiks, komersanta reģistrāciju vai pārreģistrāciju.

Ēnu ekonomikas apkārošanas plāns ir veiksmīgi īstenots, bet arī turpmākā periodā tiks veikti pasākumi, lai samazinātu ēnu ekonomikas īpatsvaru valstī.

- **Pakalpojumu direktīvas ieviešana Latvijā** (atbildīgā institūcija – EM)

Pakalpojumu tirgus stiprināšanai Latvija ir pilnībā ieviesusi *Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū* (turpmāk tekstā – *Pakalpojumu direktīva*) prasības, gan pieņemot un ieviešot attiecīgus normatīvos aktus, gan

veicot visaptverošu pakalpojumu regulējošo nacionālo normatīvo aktu skrīningu, gan izveidojot vienoto kontaktpunktu administratīvo procedūru veikšanai.

Latvija ir nodrošinājusi ES noteikto 20 pamatpakalpojumu elektronizēšanu pilnā apmērā. Ir nodrošināta praktiski visu pakalpojumu, kas attiecināmi uz *Pakalpojumu direktīvu*, pieprasīšana vai saņemšana elektroniskā veidā (*Vienotajā elektroniskajā kontaktpunktā*, kas pieejams vienotajā valsts un pašvaldību pakalpojumu portālā www.latvija.lv, kurā ir pieejami uz *Pakalpojumu direktīvu* attiecināmo pakalpojumu apraksti), nodrošinot attiecīgas normas attiecīgajos reglamentējošos aktos, kas ļauj personai pieprasīt pakalpojumu elektroniski, sūtot uz kontaktinformācijā norādīto oficiālo e-pastu ar drošu elektronisko parakstu parakstītu iesniegumu un pievienojamos dokumentus, vai saņemt pakalpojumu elektroniski.

2012.gadā tika pieņemts *Pasākumu plāns „klusēšanas-piekrišanas” principa ieviešanai un piemērošanai atbildīgo institūciju administratīvajā praksē*, kurā paredzēts, ka „klusēšanas-piekrišanas”¹⁴ princips sākotnēji tiks ieviests 15 pakalpojumiem.

Latvija šobrīd ir uzsākusi darbu pie „klusēšanas-piekrišanas” principa ieviešanas arī tiem pakalpojumiem, kurus neaptver *Pakalpojumu direktīva*.

- **ES fondu apguves uzlabošana** (atbildīgā institūcija – FM)

2013.gadā paveiktie pasākumi ES fondu apguves uzlabošanai saistīti ar vadības un kontroles sistēmas pilnveidošanu, ņemot vērā arī EK norādes par nepieciešamajiem uzlabojumiem. Piemēram, stiprinot interešu konflikta novēršanu, publicitātes nodrošināšanu un izmaksu pamatotības izvērtēšanu, vienlaikus mazinot administratīvo slogu, izveidots jauns regulējums iepirkuma procedūrām un to piemērošanas kārtībai pasūtītāja finansētiem projektiem.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā vadības un kontroles sistēma tiks veidota, pamatojoties uz ES Kohēzijas politikas fondu iezīmētajiem virzieniem – uz administratīvā sloga mazināšanu finansējuma saņēmējiem, skaidru funkciju sadalījumu starp ES Kohēzijas politikas fondu administrēšanā esošajām iestādēm, orientēšanos uz rezultātu, skaidras risku pārvaldības stratēģijas esamību, t.sk. korupcijas apkarošanas pasākumu izvirzīšanu un uz rezultātu balstītu novērtēšanas sistēmu. 2014.gadā plānots apstiprināt likumprojektu un izveidot vadības un kontroles sistēmas aprakstu.

Galvenie sistēmas pilnveidošanas pamatprincipi ir ES Kohēzijas politikas fondu administrēšanā iesaistīto iestāžu skaita samazināšana, sadarbība starp iestādēm, veicamo funkciju nedublēšanas, efektīvāka uzraudzības un kontroļu sistēmas izveide, tai skaitā e-pārvaldības pilnīgāka ieviešana, administratīvā sloga mazināšana finansējuma saņēmējiem, efektīvākā partneru un nevalstiskā sektora iesaiste ES fondu plānošanā un apgūvē un citi.

3.2.2. Produktīvo investīciju un eksporta veicināšana

Lai veicinātu ekonomikas strukturālās izmaiņas par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai, viena no Latvijas politikas prioritātēm ir industriālās politikas īstenošana. 2013.gada maijā MK tika apstiprinātas „*Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam*”. Kā galvenie politikas rīcības virzieni noteikti – industriālo zonu attīstība, finanšu pieejamības veicināšana, inovācijas kapacitātes paaugstināšana, darbaspēka pieejamības un kvalifikācijas jautājumi, eksporta veicināšana un energoresursu izmaksu samazināšana, atbilstoši tiem ir sagatavots veicamo pasākumu plāns turpmākajiem 3 gadiem.

Ciešā saistībā ar *Nacionālo industriālo politiku* 2013.gada maijā MK tika apstiprinātas *Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes*

¹⁴ Kā viens no publiskās pārvaldes modernizāciju veicinošiem instrumentiem ir uzskatāms „klusēšanas-piekrišanas” princips. Tas nosaka, ka gadījumā, ja noteiktajā termiņā nav saņemta atbildīgās iestādes atbilde uz atļaujas pieteikumu, uzskatāms, ka atļauja pakalpojumu sniedzējam ir piešķirta un pakalpojuma sniedzējs ir tiesīgs uzsākt pakalpojuma sniegšanu.

pamatnostādnes 2014.-2019.gadam un Rīcības plāns tā ieviešanai. Pamatnostādņu mērķis ir uzlabot Latvijas tautsaimniecības konkurētspēju atvērtos produktu (preču un pakalpojumu) un kapitāla tirgos.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Atbalsts uzņēmumu pieejai finanšu resursiem*** (atbildīgā institūcija – EM, FM, ZM)

Mērķis ir sniegt finansiālu atbalstu komercdarbības uzsākšanai un attīstībai, atvieglot piekļuvi kredītiem un sniegt atbalstu riska investīcijām.

Lai uzlabotu valsts atbalsta un attīstības programmu ieviešanu, 2013.gada beigās tika nodibināta AS „Attīstības finanšu institūcija” (skat. 3.1.2.nodaļu). Līdz 2014.gada aprīlim ir plānots nodot VAS „Latvijas Attīstības finanšu institūciju Altum”, SIA „Latvijas Garantiju aģentūra”, VAS „Lauku attīstības fonds” kapitāla daļas un akcijas AS „Attīstības finanšu institūcija”, kas administrēs visu finanšu instrumentu produktu klāstu vienuviet, tādējādi ne tikai vienkāršojot valsts atbalsta finanšu instrumentu pieejamības procesu, bet arī nodrošinot labāku izpratni par piedāvātajiem produktiem un ātrāku reaģēšanu uz tirgus nepilnībām pieejamību.

Lai uzlabotu finanšu resursu pieejamību, 2013. un 2014.gadā komersantiem tiek piedāvāti šādi atbalsta veidi finanšu instrumentu ietvaros (ņemti vērā arī 2013.gadā veikto tirgus nepilnību izvērtējuma secinājumi par komersantu pieeju finansējumam):

- *mezanīna aizdevumu programma* (uzsākta 2011.gada beigās), kuras mērķis ir sniegt ilgtermiņa finansējumu komersantiem papildus bankas izsniegtajam aizdevumam, lai segtu visas ieguldījumu projekta izmaksas materiālos un nemateriālos aktīvos, kas ir saistīti ar jauna komersanta izveidi, esoša komersanta paplašināšanu, produkcijas daudzveidošanu ar jauniem papildu produktiem vai vispārējā ražošanas procesa būtisku maiņu.

Mezanīna aizdevumu fonda kopējais apmērs ir noteikts 18,7 milj. EUR (t.sk., ERAF finansējums 15,2 milj. EUR un valsts budžeta finansējums – 3,5 milj. EUR). Līdz 2013.gada beigām tika noslēgti 8 *mezanīna* aizdevumu līgumi par kopējo finansējumu 3,3 milj. EUR. Lai palielinātu pieprasījumu, 2013.gada beigās tika veikti grozījumi *mezanīna* programmā un paplašināts atbalstāmo nozaru loks ar vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības nozarēm, nekustamā industriālā īpašuma attīstīšanu, ražošanas iekārtu nomu. Ņemot vērā pieejamā finansējuma apmēru, *mezanīna* programmas īstenošana plānota līdz 2015.gadam;

- *individuālās garantijas komersantiem* par kredīta garantiju un īstermiņa eksporta kredītu garantiju izsniegšanu (programma uzsākta 2009.gadā). Kredīta garantiju mērķis ir nodrošināt iespēju komersantam saņemt kredītresursus komercdarbības veikšanai situācijās, kad komersanta rīcībā esošais nodrošinājums nav pietiekošs kredītresursu piesaistei nepieciešamā apjomā (mērķa grupa – komersanti, kas darbojas apstrādes rūpniecībā). Savukārt īstermiņa eksporta kredītu garantiju mērķis ir atbalstīt eksportētājus, sedzot ar eksporta darījumiem saistītos riskus un kalpojot par nodrošinājumu finansējuma saņemšanai eksporta darījumiem ar atliktā maksājuma termiņu līdz 2 gadiem.

Garantiju īstenošanai pieejamais finansējums ir pilnīgs ERAF finansējums un kopējais fonda apmērs ir 16 milj. EUR. Līdz 2013.gada beigām ir noslēgti 474 kredīta garantiju līgumi par kopējo finansējumu 117,8 milj. EUR (t.sk. eksporta garantiju par 8,5 milj. EUR) Kredīta garantiju izsniegšanas termiņš ir noteikts 2014.gada 30.jūnijs. Ņemot vērā tirgus nepilnību novērtējuma secinājumu, ka atbalsts garantiju veidā ir nepieciešams visu laiku, lai nodrošinātu kredīta garantiju turpmāku pieejamību, tiek plānota jaunas kredītu garantiju programmas ieviešana;

- investīcijas uzņēmējdarbības uzsākšanai un izaugsmei riska kapitāla fondu ietvaros. Ir aktīvi 6 riska kapitāla fondi, kas tiek līdzfinansēti no ERAF un valsts budžeta. Riska kapitāla fondu ietvaros ir iespējas saņemt investīcijas uzņēmumiem dažādās to attīstības stadijās, tajā skaitā arī sākotnējo finansējumu apgrozāmo līdzekļu veidā biznesa idejas sākotnējai izstrādei. Atkarībā no riska kapitāla fonda, vienas investīcijas apmērs ir robežās no 50 tūkst. EUR līdz 1,5 milj. EUR.

Kopējais riska kapitāla investīcijām pieejamais finansējums, tajā skaitā arī piesaistītais privātais līdzfinansējums, ir 60,3 milj. EUR. Līdz 2013.gada beigām kopumā ir veiktas 45 riska kapitāla investīcijas par kopējo finansējumu 19,6 milj. EUR (t.sk., ERAF – 13 milj. EUR). Veikto riska kapitāla investīciju ietvaros 29 ir sēklas kapitāla investīcijas, 11 riska kapitāla investīcijas, 5 uzsākšanas kapitāla investīcijas.

Kopš 2013.gada maija sēklas kapitāla fonda ietvaros ir iespējams saņemt arī apgrozāmo līdzekļu aizdevumus biznesa idejas sākotnējai izstrādei apmērā līdz 50 tūkst. EUR (fonda kopējais apmērs ir 1,8 milj. EUR). Līdz 2013.gada beigām šādām investīcijām ir izsniegti 14 šādi apgrozāmo līdzekļu aizdevumi. Sēklas un uzsākšanas kapitāla fondi investē sīkos (mikro), mazos un vidējos komersantos produkta vai biznesa idejas sākotnējās koncepcijas izstrādei, attīstīšanai, produktu izstrādei un tirgus testēšanai, kā arī sākotnējam mārketingam, savukārt riska kapitāla fondu investīcijas, ko var saņemt sīkie (mikro), mazie un vidējie komersanti ir vairāk paredzētas komersantu izaugsmei un darbības paplašināšanai.

Riska kapitāla investīciju veikšanas termiņš ir plānots 2015.gads, savukārt sēklas kapitāla investīcijas, ņemot vērā apgūto finansējuma apmēru, varētu būt pieejamas līdz 2014.gada beigām;

- 2012.gada 26.septembrī Latvijas, Lietuvas un Igaunijas valstu, kā arī Eiropas Investīciju fonda pārstāvji parakstīja Baltijas Inovāciju fonda (turpmāk tekstā – BIF) vadības līgumu, lai nodrošinātu iespējas Baltijas valstu uzņēmumiem saņemt lielāka apmēra investīcijas uzņēmumu izaugsmei. BIF ietvaros pieejamais publiskais finansējums ir 100 milj. EUR. Latvija nepieciešamo līdzfinansējumu BIF izveidei (20 milj. EUR) nodrošina no SIA „Latvijas Garantiju aģentūra” (turpmāk tekstā – LGA) pieejamajiem resursiem – no līdzekļiem, kas tiek atmaksāti no mazos un vidējos uzņēmumos veiktajiem ieguldījumiem LGA pārvaldītajās ES struktūrfondu līdzfinansētajās programmās. Tāpat ir paredzēta arī privātā līdzfinansējuma piesaiste vismaz 100 milj. EUR apmērā. BIF ietvaros izveidoti riska kapitāla fondi darbosies visās trijās Baltijas valstīs, nodrošinot investīcijas vienā uzņēmumā no 3 līdz 15 milj. EUR apmērā;
- līdz 2014.gada 1.februārim Eiropas Investīciju fonds ir atlasījis 3 riska kapitāla fondu pārvaldītājus, kuros turpinās privātā kapitāla piesaiste. Pirmā investīcija riska kapitāla fondu ietvaros ir veikta jau 2014.gada 1.ceturksnī;
- starta programma, kas paredzēta pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalstam (uzsākta 2009.gadā). Starta programmas dalībnieki var saņemt konsultācijas biznesa plāna sagatavošanā un realizācijā, kā arī finansiālo atbalstu (pieejamais finansējums ir 28,8 milj. EUR, t.sk., ESF – 12,8 milj. EUR). Programmas ietvaros līdz 2014.gadam ir noslēgti 1088 līgumi par kopējo finansējumu 19,4 milj. EUR (t.sk., ESF – 8,4 milj. EUR). Komersanti var saņemt atbalstu līdz 2014.gada vidum;
- atbalsts aizdevumu veidā komersantu konkurētspējas uzlabošanai (programma pieejama kopš 2009.gada). Programmas ietvaros pieejamais kopējais finansējums ir 75,1 milj. EUR (t.sk., privātais līdzfinansējums 18,8 milj. EUR). Programma paredzēta, lai nodrošinātu finansējumu komersantiem, kuriem ir ekonomiski pamatoti turpmākās darbības plāni, bet nav pieejams kredītiestāžu finansējums

paaugstinātu risku dēļ (mērķa grupa – komersanti, kas darbojas apstrādes rūpniecībā). Līdz 2013.gada beigām ir noslēgti 85 aizdevumu līgumi par kopējo finansējumu 76,7 milj. EUR. Ņemot vērā pieejamā finansējuma apmēru, programmu plānots īstenot līdz 2014.gada beigām;

- atbalsts aizdevumu veidā komersantu izaugsmei. Programmas ietvaros komersantiem ir iespēja izmantot divu veidu aizdevumus – investīcijām un apgrozāmajiem līdzekļiem, t.sk., kredītlīnijas, kā arī aizdevumus lauksaimnieciskās produkcijas ražošanai. Programmas īstenošanai piesaistīti Eiropas Investīciju bankas līdzekļi 100 milj. EUR apmērā. Līdz 2014.gadam noslēgti 858 aizdevuma līgumi par 57,2 milj. EUR. Ņemot vērā pieejamo finansējuma apmēru, programmas īstenošana paredzēta līdz 2015.gadam;
- Latvijas un Šveices mikrokreditēšanas programma. Tās ietvaros komersanti savu biznesa projektu realizācijai varēja saņemt finansiālu atbalstu – mikro aizdevumus un grantus. Finansiālais atbalsts paredzēts investīcijām un apgrozāmajiem līdzekļiem. Aizdevuma fonda kopējais finansējums ir 7,1 milj. EUR, no kuriem 6,5 milj. EUR bija paredzēti aizdevumiem (80% Šveices līdzfinansējums) un 0,6 milj. EUR grantiem. Līdz 2014.gadam ir noslēgti 856 aizdevuma līgumi par 7,1 milj. EUR. Programmas finansējums tika pilnībā apgūts jau 2013.gada augustā, taču jaunu aizdevumu finansēšana tiek turpināta no atmaksātajiem aizdevumiem, un tā plānota līdz 2015.gadam;
- atbalsts lauksaimniecībai, lauku un zivsaimniecības attīstībai. Atsevišķu *Lauku attīstības programmas* un *Eiropas zivsaimniecības programmas* investīciju pasākumu īstenošanas kredītфона apmērs 2011.–2013.gada ietvaros ir 52,8 milj. EUR, un līdz 2014.gadam apstiprināto pasākumu finansējums sasniedza 32,9 milj. EUR.

Lauksaimniecības produktu ražotājiem bez tam ir paredzēts atbalsts arī apgrozāmo līdzekļu iegādei (līdz 2013.gadam pieejamais finansējums sastāda 25,6 milj. EUR). Ņemot vērā, ka lauksaimniecības produktu ražotājiem pieejamais finansējums ir apgūts, jaunu aizdevumu finansēšana turpinās no atmaksātajiem līdzekļiem. Līdz 2013.gada beigām ir piešķirti 958 aizdevumi par 45 milj. EUR. Kopš 2012.gada ir pieejams arī finansējums lauksaimniecībā izmantojamas zemes iegādei (kopējais pieejamais finansējuma apmērs – 24,2 milj. EUR). Līdz 2014.gadam ir piešķirti 268 aizdevumi par kopējo finansējumu 12,8 milj. EUR;

- mikroaizdevumu atbalsta programma, lai nodrošinātu pietiekamu mikrokredītu pieejamību neliela biznesa uzsākšanai vai attīstībai ar saimnieciskās darbības veicējiem izdevīgiem nosacījumiem. Ir izstrādāta jauna mikroaizdevumu atbalsta programma, kuras ietvaros caur vairākām komerciālām finanšu institūcijām saimnieciskās darbības veicēji varēs saņemt aizdevumu līdz 25 tūkst. EUR apmērā. Ir apstiprināti programmu regulējošie valsts atbalsta noteikumi.

Programmas ietvaros pieejamais finansējuma kopējais apmērs, tajā skaitā plānotais privātais līdzfinansējuma apmērs, ir 10 milj. EUR, tajā skaitā ERAF – 4,6 milj. EUR. 2013.gada 6.decembrī SIA „Latvijas Garantiju aģentūra” ir izsludinājusi atklātu konkursu mikroaizdevumu finanšu starpnieku atlasei. Mikrokredītu izsniegšana plānota pēc finanšu starpnieku atlases procedūras beigām, sākot ar 2014.gada 2.ceturksni.

- ***Investīciju veicināšana, t.sk., ārvalstu tiešo investīciju piesaistīšana*** (atbildīgā institūcija – EM)

Mērķis ir piesaistīt ārvalstu tiešās investīcijas (turpmāk tekstā – ĀTI) uz ārējo pieprasījumu orientētām nozarēm.

Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra (turpmāk tekstā – LIAA) un Latvijas Ārējās ekonomiskās pārstāvniecības pakalpojumus Latvijas komersantiem un ārvalstu investoriem nodrošina pēc vienas pieturas aģentūras principa. LIAA un Latvijas Ārējās ekonomiskās pārstāvniecības darbojas potenciālo un esošo investoru apkalpošanā – nodrošina ar nepieciešamo informāciju, komunicē ar attiecīgajām institūcijām, piedāvā investīciju projektu īstenošanas vietas un atbilstošos investīciju stimulus. Savukārt, saskaņotu starpresoru sadarbību sekmīgai investīciju projektu īstenošanai nodrošina Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padome, kuras sastāvā darbojas ieinteresēto ministriju ministri, kā arī pieaicināti valsts un pašvaldību institūciju, infrastruktūras uzņēmumu, nevalstisko organizāciju pārstāvji un citi eksperti.

2013.gadā tika īstenotas un 2014.gadā tiks turpinātas ĀTI piesaistes aktivitātes attiecībā uz prioritārām valstīm, sagatavojot/attīstot piedāvājumus konkrētās nozarēs un jomās un pastiprināti izvēsta investoru pēc-apkalpošana.

2013.gadā tika ieviestas divas ES struktūrfondu programmas investoru piesaistei – industriālo telpu sakārtošanai un atbalsts jaunu darba vietu izveidei, kuru ietvaros ir pabeigta investīciju projektu izvērtēšana, tostarp daļa projektu ir uzsākta īstenošana.

2014.gadā tiks izsludināta vēl viena kārtā ES struktūrfondu programmai ražošanas telpu būvniecībai un rekonstrukcijai, kā arī vismaz līdz 2020.gadam būs pieejamas UIN atlaides par jaunām ražošanas tehnoloģiskajām iekārtām un saglabāti UIN atvieglojumi lielajiem investīciju projektiem virs 10 milj. EUR.

- ***Atbalsts ārējo tirgu apgūšanai*** (atbildīgā institūcija – EM, ĀM)

Lai veicinātu Latvijas uzņēmumu eksporta apjomu palielināšanu un jaunu tirgu apgūšanu, tiek īstenoti šādi pasākumi:

- ārējās ekonomiskās politikas koordinācija un Latvijas Ārējo ekonomisko pārstāvniecību tīkla nodrošināšana – 2013.gadā darbojās 44 Latvijas diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības. Pēc 2013.gadā veiktajiem priekšdarbiem 2014.gadā darbu uzsākusi vēstniecība Indijā. 2014.gadā plānots atvērt arī vēstniecību Dienvidkorejā, 2015.gadā Brazīlijā un 2016.gadā – Apvienotajos Arābu emirātos. 2016.gadā plānots atvērt reģionālu vēstniecību Dienvidaustrumu Āzijā – Singapūrā. Ņemot vērā ievērojamo vīzu skaita pieaugumu Latvijas vēstniecībā Minskā, 2014.gadā tiks palielināts vēstniecības un konsulātu darbinieku skaits. 2013.gada nogalē izglītības eksporta veicināšanas nolūkos darbu ir sācis Latvijas studiju informācijas centrs Indijas pilsētā Čennajā. Ņemot vērā pārstāvniecību atvēršanas un uzturēšanas izmaksas, tiek apsvērts kopā ar citām ES dalībvalstīm atvērt kopīgas vēstniecības, kā arī dalīt to uzturēšanai nepieciešamās administratīvās izmaksas;
- ekonomisko jautājumu risināšanai un Latvijas uzņēmēju atbalstam darbojās 14 Latvijas Ārējās ekonomiskās pārstāvniecības, kas izvietotas kopā ar vēstniecībām, tādējādi nodrošinot sinerģiju politisko un ekonomisko jautājumu risināšanai. Latvijas interesēs ir piemēroties globālajām pārmaiņām pasaules ekonomikā, meklēt jaunus sadarbības partnerus, veicināt jaunu tirgu apgūšanu un investīciju piesaisti valsts ekonomikai, diversificēt eksporta tirgus;
- tiešie eksporta atbalsta pakalpojumi komersantiem – 2013.gadā sniegtas 1581 konsultācijas ar eksportu saistītos jautājumos, tostarp par ārvalstu tirgiem, specifiskām tirdzniecības prasībām un biznesa partneru meklēšanu, organizēti 16 eksporta prasmju un informatīvie semināri par ārējiem tirgiem, kā arī sagatavoti 20 nozaru tirgus apskati. Organizētas 34 tirdzniecības misijas (uzņēmēju skaits – 462) un 48 individuālās biznesa vizītes pie potenciālajiem sadarbības partneriem ārvalstīs. 2014.gadā plānots turpināt sniegt minētos pakalpojumus pieejamo resursu ietvaros;
- atbalsts komersantiem ārējā mārketinga pasākumu īstenošanai, sekmējot komersantu iekļaušanos starptautiskajās piegāžu ķēdēs, veicinot Latvijas komersantu dalību

starptautiskajās izstādēs un tirdzniecības misijās. 2013.gadā izvērtēti 834 komersantu pieteikumi par atbalsta sniegšanu.

Kopā šīm aktivitātēm 2013.gadā tika izlietoti 7,8 milj. EUR, tai skaitā piesaistīti 4,2 milj. EUR no ERAF. Šobrīd šīm aktivitātēm 2014.gadā tiek plānoti 7,7 milj. EUR, tai skaitā 3,6 milj. EUR no ERAF.

Latvijā darbojas Ārējās ekonomiskās politikas koordinācijas padome, kuru vada ārlietu ministrs un tās sastāvā bez valsts institūciju darbiniekiem darbojas arī LIAA, LDDK un LTRK pārstāvji. 2013.gadā notikušas piecas padomes sēdes, kuru ietvaros pieņemti lēmumi par tādiem būtiskiem jautājumiem kā prioritārie mērķa tirgi Latvijas eksportētājiem, kritēriju sistēma uzņēmēju dalībai valsts amatpersonu ārvalstu vizīšu uzņēmēju delegācijās, kā arī kritēriju kopums ekonomiska rakstura vizīšu iniciēšanai.

- ***Pašvaldību kapacitātes stiprināšana uzņēmumu un investīciju piesaistē*** (atbildīgā institūcija – VARAM, SM, EM)

Pasākuma mērķis ir stiprināt pašvaldību lomu investīciju piesaistē un uzņēmējdarbības veicināšanā:

- sagatavojot priekšlikumus pašvaldību finanšu sistēmas pilnveidošanai (t.sk., apskatot iespējamās nodokļu politikas izmaiņas) un pašvaldību tiesību paplašināšanai rīkoties ar savu mantu. Līdz 2014.gada 1.jūlijam tiks izstrādāts un iesniegts MK *Informatīvais ziņojums par priekšlikumiem pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas uzlabošanai*, bet līdz 2014.gada 1.septembrim izstrādāts jauns *Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likumprojekts*. Tiks sagatavoti priekšlikumi, kas dotu pašvaldībām lielākas iespējas elastīgāk noteikt nomas maksu apbūvētam zemesgabalam gadījumos, ja tas tiek iznomāts ražošanas objekta būvniecībai vai saimnieciskās darbības veikšanai, saistošajos noteikumos izvirzot specifiskus kritērijus (nosacījumus);
- paaugstinot pašvaldību sniegto pakalpojumu pieejamību un kvalitāti, ieviešot vienas pieturas aģentūras principu (skat. 3.2.1.nodaļu), mazinot administratīvo slogu uzņēmējiem un iedzīvotājiem pašvaldību sniegtajos pakalpojumos;
- sakārtojot un attīstot pašvaldību transporta un vides infrastruktūru (skat. 3.2.5.nodaļu);
- īstenojot valsts un pašvaldību publiskās uzņēmējdarbības infrastruktūras sakārtošanu. Līdz 2013.gada beigām ar ES struktūrfondu finansējumu īstenoti 53 pilsētvides infrastruktūras projekti. 2013.gadā uzsākta 14 projektu īstenošana par papildus piešķirto valsts budžeta jeb virssaistību finansējumu, no kuriem 10 projekti ir vērsti uz uzņēmējdarbības attīstībai nozīmīgās publiskās satiksmes infrastruktūras sakārtošanu;
- nākamajā ES fondu plānošanas periodā 2014.-2020.gadam *Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība”* projektā plānoti ieguldījumi uzņēmējdarbībai nozīmīgā infrastruktūrā, degradētu teritoriju revitalizācijā un starptautiski nozīmīgos kultūras un dabas mantojuma objektos atbilstoši pašvaldības integrētajām attīstības programmām par 314,6 milj. EUR (ERAF);
- sniedzot atbalstu 6,6 milj. EUR apmērā (100% ESF finansējums) speciālistu piesaistei plānošanas reģioniem, pilsētām un novadiem, kā arī plānošanas reģionu un vietējo pašvaldību attīstības plānošanas kapacitātes paaugstināšanai. Līdz 2013.gada beigām tika piesaistīti 220 speciālisti un nodrošināta attīstības plānošanas kapacitāte 47% no pašvaldībām un plānošanas reģioniem;
- izmantojot Norvēģijas finanšu instrumenta finansējumu (2009.–2014.g.) 1,1 milj. EUR apjomā projekta *„Reģionālās politikas aktivitāšu īstenošana Latvijā un reģionālās attīstības pasākumu izstrāde”* ietvaros. Projekta īstenošanas laiks ir noteikts no 2013.gada novembra līdz 2016.gada aprīlim. Galvenās projekta

aktivitātes ir saistītas ar reģionālās uzņēmējdarbības un inovāciju sistēmas attīstību. Uzņēmējdarbības un inovāciju sistēmas ieviešana pilot-reģionā – Latgales plānošanas reģionā (turpmāk tekstā – LPR). Ņemot vērā, ka LPR ir visvājāk attīstītais plānošanas reģions Latvijā ar ilglaicīgu negatīvu ekonomisko, sociālo un demogrāfisko tendenču kopumu, aktivitātes ietvaros plānotie pasākumi (pašvaldību un uzņēmējus pārstāvošo nevalstisko organizāciju vizītes uz kaimiņvalstīm, dalība un pašvaldību pārstāvēšana investīciju forumos, investīciju kataloga izstrāde Latgales reģionam, jaunas tīmekļa vietnes www.investlatgale.com izstrāde, Latgales reģiona pārstāvniecības izveide Rīgā u.c.) būs mērķēti, lai aktivizētu vietējos resursus un vietējās partnerības starp uzņēmējiem, vietējām publiskajām iestādēm, kultūras un izglītības iestādēm, finanšu sektoru un nevalstisko sektoru un paaugstinātu reģiona attīstības līmeni;

- vietējo pašvaldību lomas palielināšana uzņēmējdarbības veicināšanā. Aktivitātes ietvaros tiks organizētas pašvaldību speciālistu apmācības. Lai paplašinātu pašvaldību iespējas un instrumentus uzņēmējdarbības veicināšanā un privāto investīciju piesaistīšanā, tiks sniegts atbalsts lielākajām pašvaldībām ārējiem mārketinga pasākumiem (piedāvājot tiem sagatavot mārketinga materiālus angļu valodā un piedalīties starptautiskajās izstādēs) un investīciju piedāvājumu sagatavošanā potenciālajiem investoriem;
- atbalsta pasākumu izstrāde attāliem un mazattīstītiem reģioniem kvalificēta darbaspēka un uzņēmēju piesaistei. Aktivitātes ietvaros ir plānota Norvēģijas pieredzes pārņemšana atbalsta pasākumu izstrādei un īstenošanai.

3.2.3. Inovācijas, pētniecība un attīstība

Latvijas NRP mērķa rādītājs ieguldījumiem R&D 2020.gadam noteikts 1,5% apmērā no IKP.

2.tabula

Ieguldījumu R&D palielināšanas trajektorija						
	2008	2009	2010	2011	2012	2020
Kopējais finansējums R&D (milj. EUR)	141,6	85,2	109,6	141,4	145,4	553,5
% no IKP	0,62	0,46	0,60	0,7	0,66 ¹⁵	1,5

Pēdējo gadu mērķa rādītāja vājš progress ir skaidrojams, pirmkārt, ar zemo privātā sektora devumu, kas ir krietni zemāks nekā pirmskrīzes periodā un atjaunojoties izaugsmei praktiski nav palielinājies un, otrkārt, ar nepietiekamo publiskā finansējuma palielināšanos. Nepietiekamo komersantu ieguldījumu apjomu lielā mērā ietekmē tas, ka Latvijas uzņēmējdarbības struktūru, galvenokārt, veido mazie un vidējie uzņēmumi, kuriem nav kapacitātes investēt R&D, un vāji attīstīts augsto tehnoloģiju sektors (augsto tehnoloģiju preču īpatsvars kopējā eksportā 2011.gadā sastādīja tikai 6,7%, 2012.gadā 6,3%)¹⁶. Savukārt, publiskā finansējumā lielākā daļa ir saistīta ar ES fondu līdzekļu izmantošanu (caurmērā 2/3 no publiskā finansējuma). Latvijā puse no R&D ieguldījumiem nāk no ārējiem avotiem (galvenokārt, ES fondiem).

2013.gada 28.decembrī MK apstiprināja *Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam* (turpmāk tekstā – Pamatnostādnes), kurās noteikts mērķis – veidot Latvijas zinātnes, tehnoloģiju un inovācijas nozari par globāli konkurētspējīgu un valsts tautsaimniecības un sabiedrības attīstības vajadzību nodrošināšu

¹⁵ Latvijā kopējie ieguldījumi R&D 2012.gadā bija 0,66% no IKP (2011.gadā 0,7%). Analizējot R&D investīciju struktūru, var secināt, ka privātā sektora (komersantu) ieguldījums 2012.gadā bija 23,7% no kopējiem ieguldījumiem R&D jeb 0,16% no IKP (2011.gadā 0,18% no IKP). Lai gan publiskais (valsts un augstskolu) finansējums 2012.gadā faktiskajos skaitļos ir pieaudzis, kopējā IKP tas palicis nemainīgs – 0,17%. Arī ārvalstu, t.sk. ES struktūrfondu, ieguldījumu apjoms R&D faktiskajos skaitļos 2012.gadā ir pieaudzis, tomēr IKP tas 2012.gadā veidoja 0,33% iepretim 0,35% 2011.gadā.

¹⁶ ES-27 vidējais augsto tehnoloģiju preču īpatsvars kopējā eksportā 2011.gadā sastādīja 15,4 procenti.

nozari. Pamatnostādnēs ir ietverta ieguldījumu trajektorija, lai 2020.gadā sasniegtu 1,5% no IKP ieguldījumus R&D, kā arī nepieciešamie pasākumi un indikatori šī mērķa sasniegšanai. Pamatnostādnēs ir ietverta arī *Viedās specializācijas stratēģija*, kurā noteikti tautsaimniecības transformācijas virzieni, izaugsmes prioritātes un viedās specializācijas jomas. Galvenais virziens ir ekonomikas transformācija uz zinātnes un tehnoloģiju virzīto izaugsmi un virzību uz zināšanām balstītu spēju attīstību. Tāpat stratēģijā ir noteiktas šādas specializāciju jomas – (1) zināšanu ietilpīga bio-ekonomika, (2) biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas, (3) viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas, (4) viedā enerģētika un (5) IKT.

Pamatnostādnēs ir uzsvērti šādi galvenie izaicinājumi, kas pastāv Latvijā R&D jomā:

- ilgstoši nepietiekams nozares finansējums;
- mazs zinātnē, pētniecībā, tehnoloģiju attīstībā un inovācijā nodarbināto skaits un nepietiekama šajās jomās iesaistītā personāla atjaunotne;
- fragmentēta zinātnisko institūciju struktūra un pārvaldības funkciju dublēšanās;
- vājš pētījumu rezultātu komercializācijas potenciāls, nepietiekama sadarbība un koordinācija starp zinātnes, tehnoloģiju attīstības un inovāciju institūcijām, augstāko izglītību un rūpniecības sektoriem;
- nepietiekami attīstīta starptautiskā sadarbība;
- Latvijas biznesa struktūru galvenokārt veido mazie un vidējie uzņēmumi, kuriem nav kapacitātes investēt R&D, un vidēji zems augsto tehnoloģiju sektors.

Tiek plānots, ka jau 2015.gadā kopējo ieguldījumu pieaugums R&D jāsasniedz 1% no IKP jeb aptuveni 240,75 milj. EUR.

Lai līdz 2020.gadam izvirzīto 1,5% no IKPD mērķi sasniegtu, ir nepieciešams nodrošināt valsts budžeta finansējuma palielināšanos saskaņā ar plānoto, jo valsts ieguldījumi ir izšķiroši, t.sk. privāto investīciju piesaistē; izveidot sabalansētu zinātnes, tehnoloģiju, attīstības un inovāciju finansējuma struktūru, kuru veido plašs institucionālo un konkursā kārtībā iegūto finansēšanas instrumentu klāsts; kā arī ir jāveido finanšu instrumenti, kas veicina privātā sektora investīciju un ārvalstu, t.sk. ES ietvarprogrammas *Horizonts2020* finansējuma, piesaisti.

Ņemot vērā iepriekšminēto, mērķa par ieguldījumu R&D 1,5% no IKP 2020.gadā sasniegšana, Latvijai joprojām ir liels izaicinājums.

Arī EK *Inovācijas savienības* rezultātu pārskatā (2013.gads) uzsvērts, ka Latvijas vājais sniegums inovāciju jomā joprojām nelabvēlīgi ietekmē valsts konkurētspēju. Nerisīnot iepriekš minētās problēmas pēc būtības, Latvijai būs arvien grūtāk konkurēt starptautiskajā līmenī. Neproporcionāli zems bāzes finansējuma īpatsvars (2010.gadā tikai 21% no nepieciešamā, 2013.gadā 25% no nepieciešamā) veicina nestratēģisku, „no projekta uz projektu” orientētu pieeju zinātnes attīstībā un finanšu resursu sadrumstalotību. Tāpat samazinātais valsts programmu finansējums nav pietiekams zinātnisko spēku apvienošanai kopēju problēmu risināšanai, kā arī nav stimulējošs privātā finansējuma piesaistei.

Pamatojoties uz 2013.gada *Jaunām politikas iniciatīvām 2014. gadā* ir panākts papildus valsts budžeta finansējums 2,8 milj. EUR zinātnisko institūciju bāzei un 1,6 milj. EUR PVN segšanai ES ietvarprogrammas projektiem.

Lai veicinātu privātā sektora ieguldījumus R&D, sākot ar 2014.gada 1.jūliju, tiem uzņēmumiem, kuri ieguldīs R&D, būs pieejams atbalsts nodokļa atvieglojuma veidā, nosakot, ka noteiktas uzņēmumu pētniecības un attīstības izmaksas tiek norakstītas tajā gadā, kad tās radušās, piemērojot vērtību palielinošu koeficientu – 3.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

• **Zinātniskās darbības potenciāla attīstība** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis ir paaugstināt studiju un pētniecības efektivitāti, kvalitāti un starptautisko konkurētspēju.

Līguma ar Ziemeļu ministru padomi ietvaros par zinātnes starptautisko izvērtēšanu 2013.gadā starptautiskie eksperti izvērtēja 150 zinātniskās institūciju struktūrvienības. Vispārīgie secinājumi par pētniecības kvalitāti, zinātnes pārvaldību un infrastruktūru norāda, ka viens no lielākajiem izaicinājumiem zinātniskās darbības potenciāla attīstībai ir cilvēkresursi, tādēļ pasākumi cilvēkresursu attīstības virzienā ir vērtējami kā nozīmīgākie.

Zinātnes starptautiskais novērtējums tika veikts ar ES fondu atbalstu 453 tūkst. EUR apmērā. Pašreiz noris darbs pie zinātnisko institūciju attīstības stratēģijas izstrādāšanas (termiņš iesniegšanai MK 2014.gada 1.jūlijs) (skat. arī 2.5.apakšnodaļu).

2013.gadā tika apstiprināti prioritārie virzieni zinātnē fundamentālo un lietišķo pētījumu finansēšanai 2014.-2017.gadam¹⁷:

- vide, klimats un enerģija;
- inovatīvie un uzlabotie materiāli;
- sabiedrības veselība;
- vietējo resursu izpēte un ilgtspējīga izmantošana;
- valsts un sabiedrības ilgtspējīga attīstība;
- Letonika.

2014.gadā minētajos virzienos plānots apstiprināt *Valsts pētījumu programmas 2014.–2017.gadam*. 2013.gadā *Valsts pētījumu programmas 2009.–2013.gadam* izpildes finansējums bija 5,7 milj. EUR, arī 2014.gadā tas ir paredzēts 5,7 milj. EUR apmērā.

2013.gadā valdība pieņēma jaunu regulējumu bāzes finansējuma aprēķināšanai zinātniskajām institūcijām. Izstrādātais bāzes finansējuma aprēķināšanas un piešķiršanas regulējums nosaka jaunus kritērijus zinātniskās darbības kvalitātes izvērtēšanai. Šo kritēriju mērķis ir veicināt zinātnes politikas mērķu sasniegšanu – zinātniskās izcilības palielināšanu, sasaisti ar industriju, ārējā finansējuma piesaistīšanu, cilvēkresursu koncentrāciju un atjaunotni. Izstrādātie kritēriji 2014.gadā tiks ieviesti un aprobēti.

Bāzes finansējums 2013.gadā tika aprēķināts 41 valsts zinātniskajai institūcijai un tas paredzēts zinātniskā personāla atlīdzībai, zinātnisko institūciju uzturēšanas izdevumu segšanai, kā arī zinātniskās institūcijas darbības stratēģijā noteikto mērķu īstenošanai, tajā skaitā izgudrojumu patentēšanai, uzturēšanai spēkā, jaunu augu šķirņu reģistrēšanai un to izmantošanas tiesību aizsardzībai, saimnieciskās izmantošanas (komercializācijas) sagatavošanai, kā arī ES struktūrfondu, citu ārvalstu un starptautisko finanšu instrumentu un starptautisko zinātnisko pētījumu projektu līdzfinansējuma nodrošināšanai. 2013. gadā bāzes finansējums sastādīja 11,3 milj. EUR, savukārt 2014.gadā Jaunās politikas iniciatīvu rezultātā tas pieauga līdz 14,1 milj. EUR.

ES R&D *7.Ietvara programmā 2007.–2013.gadam* Latvijas zinātnieki piedalījās projektu konkursos ar salīdzinošu augstu veiksmes rādītāju – 22% (vidēji ES – 21%), kas nodrošināja to, ka šajā periodā tika piesaistīti 40,6 milj. EUR, kas ir apmēram ½ no Latvijas ieguldījuma *7.Ietvara programmā*. Nākamajā *Ietvara programmā Apvārsnis 2020* (2014.–2020.gadam), lai virzītos uz zinātnisko izcilību un palielinātu programmu pieteikumu intensitāti, kā rezultātā attiecīgi palielinātu ieguldījumus no programmas *Apvārsnis 2020*, valdība papildus 2014.gada valsts budžetā piešķīra 1,6 milj. EUR PVN nodokļa atmaksai.

Šim mērķim ir paredzēts arī ES fondu ieguldījums projektu pieteikumu sagatavošanai programmā *Apvārsnis 2020* līdz 2 milj. EUR 2014.–2015.gadā pieteikumu sagatavošanai projektu konkursos.

¹⁷ MK 2013.gada 20.novembra rīkojums Nr.551 „Par prioritārajiem virzieniem zinātnē 2014.-2017.gadā”.

Baltijas valstis 2013.gadā, lai veicinātu Baltijas valstu zinātnieku sadarbību programmas *Apvārsnis 2020* projektu konkursos un secīgi to izpildei, nolēma izveidot *BalticBonus sistēmu*, kurā katra valsts apmaksā savu projektu gatavotāju darbu kopējai Baltijas zinātnieku dalībai programmas *Apvārsnis 2020* konkursos. Šim pasākumam 2014.gadam novirzīti 139 tūkst. EUR.

Vienlaikus ieguldījumu R&D palielināšanai tiek īstenotas šādas galvenās aktivitātes:

- izveidoti 9 valsts nozīmes pētniecības centri zinātnes un tehnoloģiju resursu koncentrācijai un attīstībai, kuros ERAF apakšaktivitātes „*Zinātnes infrastruktūras attīstība*” pirmās kārtas ietvaros tiek finansēta pētniecības infrastruktūras un laboratoriju modernizācija un jaunas aparatūras iegāde (2011.-2015.gads), kopumā modernizējot 27 pētniecības centrus veidojošās zinātniskās institūcijas. Tā rezultātā tiks radīta moderna, adaptīva pētniecības infrastruktūras sistēma, kas nodrošinās kompleksu lietišķo un fundamentālo pētījumu bāzi, ļaujot Latvijas zinātniskajām institūcijām iekļauties ES kopējā pētniecības telpā. Pētniecības centru infrastruktūras attīstībai 2007.-2013.gadu plānošanas periodā piešķirts ERAF līdzfinansējums 80,2 milj. EUR;
- ESF aktivitātes „*Cilvēkresursu piesaiste zinātnei*” ietvaros 2013.gadā turpinājās atbalsta sniegšana zinātniskajām grupām, starpdisciplināru pētījumu izstrādei, piesaistot darbā doktorantus, jaunus zinātniekus, zinātniekus, kas vēlas atgriezties Latvijā, ārzemju zinātniekus, organizējot otru projektu atlases kārtu 23,6 milj. EUR;
- nodrošināta Latvijas uzņēmēju un zinātnieku kopēja dalība programmās, kas sekmē zinātnes un rūpniecības sektora sadarbību un jaunu tehnoloģiju, produktu izstrādi (EUREKA, EUROSTARS, ARTEMIS programmu ietvaros);
- ES struktūrfondu aktivitāšu ietvaros 2013.gadā apstiprināti un uzsākta projektu īstenošana, kas paredz atbalstu zinātnes jomai, veicinot jaunu darbavietu radīšanu jaunajiem un reemigrējošiem zinātniekiem; jaunu zinātnieku piesaisti pētījumiem ar finansējumu jauno zinātnieku grupu pētniecības darbu izmaksām (48 projekti par kopējo attiecināmo finansējumu 23,1 milj. EUR sekmēt zinātnes un ražošanas integrāciju un pētniecisko rezultātu ieviešanu atbilstoši valstī izvirzītajiem prioritārajiem zinātnes virzieniem (24 projekti par kopējo attiecināmo finansējumu 9,2 milj. EUR).

Lai veicinātu cilvēkresursu piesaisti R&D, ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodā plānots sniegt atbalstu pētījumu projektu īstenošanai zinātniskajās grupās zinātniskajās institūcijās un jauno zinātnieku pēcdoktorantūras pētījumu īstenošanai, kā arī inovāciju grantiem studentiem (īpaši STEM jomās), kas uzrāda augstākus un konkurētspējīgākus akadēmiskā vai zinātniskā darba rezultātus, sadarbības projektiem ar uzņēmējiem un to organizācijām inovatīvu risinājumu izstrādei praktisku nozares problēmu risināšanai (kopējais indikatīvais finansējums 174,54 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 148,35 milj. EUR).

Savukārt, lai nodrošinātu zinātnes starptautisko konkurētspēju, ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots atbalstīt R&D infrastruktūras attīstību saskaņā ar *Viedās specializācijas stratēģijā* noteiktajām prioritātēm (kopējais indikatīvais finansējums 100 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 85 milj. EUR), zinātnisko institūciju institucionālās kapacitātes stiprināšanu, ieviešot zinātnisko institūciju darbības kvalitātes ārējā izvērtējuma rekomendācijas konkurētspējas palielināšanai starptautiskā līmenī un mērķtiecīgiem zinātnisko institūciju apvienošanās pasākumiem (kopējais indikatīvais finansējums 15,25 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 12,96 milj. EUR), kā arī atbalsts plānots Eiropas Pētniecības telpas bilaterālās un multilaterālās sadarbības projektu izstrādei un dalībai starptautiskos pētniecības pasākumos (kopējais indikatīvais finansējums 32,55 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 27,66 milj. EUR).

- **Uzņēmumu un zinātnieku ilgtermiņa sadarbības platformas izveide** (atbildīgā institūcija – EM, IZM)

Ar mērķi uzlabot pētniecības sektora un komersantu sadarbību, pētniecības rezultātu sekmīgāku komercializāciju, kā arī, lai sekmētu straujāku tehnoloģiju pārnesi un pilnveidotu pētniecības infrastruktūru, 2013.gadā tika turpināta ES struktūrfondu programmu „Kompetences centri” un „Tehnoloģiju pārneses kontaktpunkti” īstenošana. Līdz 2015.gada beigām, programmu īstenošanai plānots ieguldīt 55,8 milj. EUR ES fondu finansējuma, kas varētu piesaistīt papildus vēl 8,3 milj. EUR privātā sektora līdzfinansējuma. *Kompetences centru* programmā izveidotajos 6 kompetences centros kopumā tiek īstenoti 188 rūpniecisko pētījumu un jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādes projekti, no kuriem 2013.gadā pabeigti 9 projekti. 2013.gadā *Kompetences centru* darbības nodrošināšanai tika izmaksāti 2,4 milj. EUR. Savukārt, izveidoto 8 *Tehnoloģiju pārneses kontaktpunktu* darbības rezultātā 2013.gadā ir sagatavoti 67 pētniecības projektu rezultātu komercializācijas piedāvājumi, iesniegti

55 patentu pieteikumi (no tiem 5 starptautiskie patentu pieteikumi) un 2 citu rūpnieciskā īpašuma objektu (dizainparaugi, prototipi) pieteikumi, kā arī noslēgti 85 komersantu un zinātnieku sadarbības līgumi par pasūtījumu pētījumu veikšanu, pētniecisko pakalpojumu sniegšanu un rūpnieciskā īpašuma vai tā lietošanas tiesību pārdošanu.

Vienlaikus, veicinot zinātnes infrastruktūras attīstību ERAF aktivitātē „Zinātnes infrastruktūras attīstība” 2013.gadā tika uzsākti/īstenoti 17 projekti, t.sk. 9 projekti 1.atlases kārtā valsts nozīmes pētniecības centru attīstībai (ERAF 79,6 milj. EUR apmērā) un 8 projekti 2.atlases kārtā (ERAF 43 milj. EUR apmērā). Projektu īstenošana paredzēta līdz 2015.gada 31.augustam. Plānots, ka 1.atlases kārtas projektu īstenošanas rezultātā tiks modernizētas 27 zinātniskās institūcijas, kā rezultātā tiks radīta moderna, adaptīva pētniecības infrastruktūras sistēma, kas nodrošinās kompleksu lietišķo un fundamentālo pētījumu bāzi, ļaujot Latvijas zinātniskajām institūcijām iekļauties ES kopējā pētniecības telpā.

- **Atbalsts inovatīvu komersantu attīstībai** (atbildīgā institūcija – EM, FM)

2013.gadā tika turpināta programmas „Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde” pirmajā projektu atlases kārtā un programmas „Jaunu produktu un tehnoloģiju ieviešana ražošanā” pirmajā un otrajā iesniegumu atlases kārtā atbalstīto projektu īstenošana. Programmas „Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde” ietvaros noslēgti 80 līgumi par kopējo ES struktūrfondu finansējumu 7,30 milj. EUR, no kuriem līdz 2013.gada nogalei pabeigti 78 projekti par kopējo ES struktūrfondu finansējumu 7,17 milj. EUR. Savukārt, programmas „Jaunu produktu un tehnoloģiju ieviešana ražošanā” ietvaros noslēgti 117 līgumi par kopējo ES struktūrfondu finansējumu 38,8 milj. EUR, no kuriem uz 2013.gada beigām pabeigti 107 projekti par kopējo finansējumu 32,9 milj. EUR. 2013.gadā turpinājās arī programmas „Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde – atbalsts rūpnieciskā īpašuma tiesību nostiprināšanai” ietvaros noslēgto 5 līgumu īstenošana par kopējo ES struktūrfondu finansējumu 0,10 milj. EUR.

2013.gadā tika īstenota projektu pieteikumu atlases 3.kārta programmā „Augstas pievienotās vērtības investīcijas” par kopējo pieejamo ES struktūrfondu finansējumu 56,9 milj. EUR. Projektu atlases 3.kārtā atbalstīti 73 komersantu projekta pieteikumi par pieprasīto atbalsta apjomu 43 milj. EUR. Vienlaikus 2013.gadā tika turpināta programmas pirmajā projektu iesniegumu atlases kārtā atbalstīto 20 projektu īstenošana par kopējo finansējumu 60,2 milj. EUR, kā arī otrajā kārtā atbalstīto 15 projektu īstenošana par kopējo finansējumu 39 milj. EUR. Līdz 2013.gada beigām programmas pirmajā un otrajā projektu atlases kārtā atbalstīto projektu īstenošanai kopā izmaksāti 72,8 milj. EUR (2013.gadā – 16,3 milj. EUR), kā arī pabeigti 17 projekti par 48,9 milj. EUR. Programmas ietvaros atbalsts tika sniegts ražošanas iekārtu iegādei, ražotņu būvniecībai un modernizācijai ar mērķi sekmēt jaunu produktu ar augstu pievienoto vērtību ražošanu un jaunu darba vietu veidošanu.

2013.gadā turpinājās projektu pieņemšana programmā „*Mikro, mazo un vidējo komersantu jaunu produktu un tehnoloģiju attīstības programma*” un tās ietvaros 2013.gadā iesniegti 28 projektu iesniegumi, no kuriem atbalstīti (t.i. noslēgti līgumi) 17 projekti par pieprasīto atbalsta apjomu 0,21 milj. EUR. Kopējais programmā pieejamais ES struktūrfondu finansējums ir 2,84 milj. EUR.

Minēto aktivitāšu¹⁸ īstenošanai līdz 2015.gada beigām ar ERAF finansējumu plānots ieguldīt 240,9 milj. EUR, kas varētu piesaistīt 290 milj. EUR privātā sektora līdzfinansējuma.

2013.gadā norisinājās sagatavošanās darbi, lai praktiski uzsāktu Norvēģijas finanšu instrumenta programmas *Inovācijas „zaļās” ražošanas jomā* ieviešanu. Programmas ietvaros paredzēts izveidot Tehnoloģiju inkubatoru, kas sniegs atbalstu tehnoloģisku biznesa ideju attīstībai to agrīnās attīstības fāzē. Tāpat programmas ietvaros paredzēts īstenot atklātu projektu iesniegumu konkursu, lai komersantiem sniegtu atbalstu iekārtu iegādei, kas palīdz samazināt atkritumu un emisiju veidošanos un veicina videi draudzīgu risinājumu ieviešanu ražošanas procesā. Kopējais programmas finansējums ir 12,6 milj. EUR, no kuriem 11,3 milj. EUR ir Norvēģijas finanšu instrumenta līdzfinansējums un 1,3 milj. EUR Latvijas valsts finansējums. Programmas ietvaros paredzēto aktivitāšu īstenošana tiks uzsākta 2014.gada pirmajā pusē.

Savukārt, Norvēģijas finanšu instrumenta projekta „*Reģionālās politikas aktivitāšu īstenošana Latvijā un reģionālās attīstības pasākumu izstrāde*” ietvaros, kura īstenošana ir uzsākta 2013.gada novembrī, tiks organizēti pieci reģionālie konkursi inovatīvām biznesa idejām. Konkursā tiks aicināti piedalīties visi interesenti, kuri vēlas uzsākt uzņēmējdarbību un kuriem ir inovatīva un dzīvotspējīga biznesa ideja. Kopējais konkursa finansējums ir plānots 81 tūkst. EUR apmērā. Lai pievērstu uzmanību reģionālās attīstības jautājumiem un orientētos arī uz reģionos esošo potenciālu, biznesa ideju konkurss tiks rīkots katrā plānošanas reģionā. Reģionālo ideju konkursi tiks rīkoti 2014.–2015.gadā. Visi plānošanas reģioni būs iesaistīti reģionālo konkursu organizēšanā inovatīvām biznesa idejām un piedalīsies informācijas izplatīšanā par biznesa ideju konkursiem, kuri norisināsies katrā reģionā.

Lai veicinātu ieguldījumu R&D, sākot ar 2014.gada 1.jūliju, tiem uzņēmumiem, kuri ieguldīs R&D, būs pieejams atbalsts nodokļa atvieglojuma veidā, nosakot, ka noteiktas uzņēmumu R&D izmaksas tiek norakstītas tajā gadā, kad tās radušās, piemērojot vērtību palielinošu koeficientu – 3.

3.2.4. Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas

Mērķis ir nodrošināt elektronisko sakaru vienlīdzīgu pieejamību visā Latvijas teritorijā, paaugstināt IKT ieguldījumu visu tautsaimniecības nozaru izaugsmē un inovācijā. Rīcības virziens paredz „*Eiropa 2020*” stratēģijas vadošās iniciatīvas „*Digitālā programma Eiropai*” noteikto pasākumu ieviešanu Latvijā.

2013.gadā 71% Latvijas iedzīvotāju regulāri (vismaz reizi nedēļā) lietoja internetu. 2013.gada sākumā Latvijā platjoslas¹⁹ interneta piekļuves līniju skaits sasniedza 23,1 uz 100 iedzīvotājiem (2012.gada sākumā – 20,4).

2013.gada janvārī Latvijā interneta pieslēgums, izmantojot fiksētās līnijas, 63,7% gadījumu nodrošina datu pārraides ātrumu ≥ 10 Mbps (mbit/sekundē), 43,4% gadījumu – datu pārraides ātrumu no 30 Mbps līdz 100 Mbps un 20,5% gadījumu datu pārraides ātrumu virs 100 Mbps (vidēji ES 2012.gada decembrī datu pārraides ātrums virs 30 Mbps bija tikai 14,8% fiksēto līniju).

¹⁸ „*Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde*”, „*Jaunu produktu un tehnoloģiju ieviešana ražošanā*”, „*Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde – atbalsts rūpnieciskā īpašuma tiesību nostiprināšanai*”, „*Augstas pievienotās vērtības investīcijas*”, „*Mikro, mazo un vidējo komersantu jaunu produktu un tehnoloģiju attīstības programma*”.

¹⁹ Latvijā par platjoslas pieslēgumu atzīta piekļuve, kas pastāvīgi ir tiešsaistes režīmā un kuras datu pārraides ātrums ir ne mazāks par 144 Kbit/s, pamata platjoslas ātrums ir 2 Mbit/s, augsta ātruma platjosla – 30 Mbit/s un ļoti augsta ātruma platjosla – 100 Mbit/s.

2013.gada oktobrī MK apstiprinātas *Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam* (turpmāk tekstā – ISAP) – nosaka IKT jomas prioritātes ES fondu plānošanas periodam 2014.–2020.gadam. Izstrādājot ISAP, ņemti vērā „*Eiropa 2020*” stratēģijas vadošās iniciatīvas „*Digitālā programma Eiropai*” noteiktie mērķi. ISAP mērķis ir, nodrošinot iespēju ikvienam izmantot IKT sniegtās iespējas, veidot uz zināšanām balstītu ekonomiku un uzlabot kopējo dzīves kvalitāti, sniedzot ieguldījumu publiskās pārvaldes efektivitātes un valsts konkurētspējas, ekonomiskās izaugsmes paaugstināšanā un darba vietu radīšanā.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Infrastrukturās attīstība*** (atbildīgā institūcija – SM)

Mērķis ir nodrošināt elektronisko sakaru pakalpojumu vienlīdzīgu pieejamību visā Latvijas teritorijā.

Optiskā tīkla valsts atbalsta programmas ietvaros līdz šim ir izsludināti iepirkumi par optiskā tīkla infrastruktūras projektēšanas un būvniecības darbiem, kā arī ir uzsākti būvniecības darbi. 2014.gadā plānots izbūvēt platjoslas tīklu vismaz 1200 km apmērā un izveidot vismaz 130 pieslēguma punktus. Platjoslas elektronisko sakaru tīkla attīstība tiks īstenota, ņemot vērā ES ieteikumus un tajās ģeogrāfiskajās teritorijās, kurās neeksistē efektīva konkurence un kur nākamās paaudzes tīkli bez publiskā atbalsta (ES fondu vai valsts) tuvākajā laikā netiktu realizēti. Projektu realizācija tiks veikta tādā intensitātē, lai negatīvi neietekmētu konkurenci un nedotu kādam elektronisko sakaru komersantam konkurences priekšrocības.

- ***Digitālā satura un e-pakalpojumu pieejamības nodrošināšana*** (atbildīgā institūcija – VARAM, KM, VM)

Mērķis ir palielināt digitālā satura apjomu un e-pakalpojumu daudzumu, nodrošinot to plašāku izmantošanu (skat. arī 3.2.1.nodaļu).

2013.gada februārī apstiprinātā koncepcija „*Valsts pārvaldes IKT organizatoriskais pārvaldības modelis*” paredz būtiskas reformas valsts IKT pārvaldībā, izveidojot centralizētas IKT platformas.

2013.gadā uzsākta universālā maksājuma pakalpojuma izstrāde e-pakalpojumu izmantošanai ārpus portāla www.latvija.lv.

2013.gadā tika turpināti kultūras satura digitalizācijas un e-pakalpojumu attīstības projekti bibliotēku, muzeju, arhīvu infrastruktūras un satura pieejamības uzlabošanā, ieviešot jaunus e-pakalpojumus, t.sk. „*Latvijas audio vizuālo materiālu pieejamības nodrošināšana e-vidē*” un „*Daudzvalodu korpusa un mašintulkošanas infrastruktūras izveide e-pakalpojumu pieejamības nodrošināšanai*”.

2013.gadā tika izstrādāta *Nacionālā digitālā krājuma stratēģija*, kuras mērķis ir izveidot kultūras satura digitalizācijas procesa plānošanas, pārvaldības un finansēšanas modeli, lai nodrošinātu kultūras satura digitalizāciju, saglabāšanu un piekļuves iespējas sabiedrībai no 2014. līdz 2020.gadam.

2014.gadā tiks pabeigta ERAF līdzfinansētu *e-veselības* 1.kārtas projektu ieviešana. *E-veselības* 2.kārtas projekta realizācija uzsākta 2013.gadā un tiks pabeigta 2015.gadā. *E-veselības* 1.kārtas projektu ietvaros tiks izveidots un ieviests e-veselības portāls, elektroniska apmeklējumu rezervēšanas (*e-booking*) un e-nosūtījumu informācijas sistēma, elektroniskā veselības ieraksta, e-receptes un integrācijas platformas risinājuma informācijas sistēmas.

- **IKT drošības veicināšana** (atbildīgās institūcijas – AiM, VARAM)

IT lietošanas drošības nolūkos Latvijā ir pieņemts un 2011.gadā stājies spēkā *Informācijas tehnoloģiju drošības likums*. Atbilstoši likumā noteiktajam ir:

- izveidota IT kritiskās infrastruktūras aizsardzības sistēma un noteikta informācijas tehnoloģiju kritiskās infrastruktūras drošības pasākumu plānošanas un īstenošanas kārtība;
- izveidota IT drošības incidentu novēršanas institūcija (CERT.LV);
- noteikta rīcība IT drošības incidentu gadījumos;
- noteiktas pamatprasības IT drošības jomā valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī elektronisko sakaru komersantam, kas nodrošina publisku elektronisko sakaru tīklu;
- izveidota Nacionālā informācijas tehnoloģiju drošības padome, kas koordinē ar IT drošību saistīto uzdevumu un pasākumu plānošanu un īstenošanu Latvijā.

2014.gada janvārī MK apstiprinātas pamatnostādnes „*Latvijas kiberdrošības stratēģija 2014.-2018.gadam*”, kuras raksturo Latvijas kiberdrošības situāciju un nosaka kiberdrošības politikas veidošanas pamatprincipus, mērķi un stratēģiskās prioritātes, izdalot piecus prioritāros rīcības virzienus: kiberdrošības pārvaldība un resursi, tiesiskums kibertelpā un kibernetizācijas mazināšana, sabiedrības izpratne, izglītība un pētniecība, gatavība un rīcībspēja krīzes situācijās, starptautiskā sadarbība. Prioritāro virzienu īstenošanai un izpildei tiek sagatavots un MK tiks apstiprināts Rīcības plāns. 2014.gada prioritārie darba uzdevumi – gatavošanās Latvijas prezidentūrai ES, valsts resora IKT drošības stiprināšana un starptautiskā sadarbība, kā arī sabiedrības informēšana un izglītošana par IKT plašu un drošu izmantošanu.

Saskaņā ar topošo *Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas projektu par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū*, paredzēts katrā ES dalībvalstī veidot nacionālo kvalificētu uzticamības pakalpojumu sniedzēju uzraudzības iestādi, lai veicinātu uzticamību pārrobežas sadarbībā, elektroniski parakstītu dokumentu pārrobežu apstrādi un atzīšanu ES. Regulas spēkā stāšanās ES būs viens no būtiskiem dokumentiem Digitālā vienotā tirgus funkcionēšanai. Šobrīd tiek strādāts pie MK informatīvā ziņojuma un lēmuma par attiecīgas kompetentas iestādes izveidi un darbību Latvijā.

- **E-prasmju attīstība** (atbildīgā institūcija – VARAM, SM)

Mērķis ir veicināt informācijas sabiedrības attīstību, sniedzot iespēju Latvijas iedzīvotājiem apgūt e-prasmes atbilstoši viņu izglītības un profesionālās aktivitātes līmenim.

E-prasmju attīstības veicināšanas politika ir jāskata kontekstā ar ISAP. IKT izglītība un e-prasmes ir definētas ISAP kā viens no septiņiem rīcības virzieniem. Aktivitātēm e-prasmju jomā jāveicina gan mazo un vidējo uzņēmēju, gan arī iedzīvotāju motivāciju e-prasmju apguvei.

Lai īstenotu ISAP izvirzīto mērķi e-prasmju attīstības veicināšanai, noteiktas tādas aktivitātes kā iedzīvotāju, uzņēmēju un publiskajā pārvaldē nodarbināto e-prasmju pilnveide, partnerībā organizētas nodarbināto apmācības, e-prasmju apmācība bezdarbniekiem un darba meklētājiem, t.sk. iesaistot darba devējus u.tml. Ir plānota izglītības jomās integrēta mācību satura izstrāde bērniem no 5 gadiem līdz 6.klasei (t.sk. attiecībā uz algoritmisko domāšanu un informācijpratību), digitālo mācību materiālu izstrāde vispārējā izglītībā u.c. Ir paredzēta mācību vides ergonomiska iekārtošana un atbalsts inovatīvu IKT risinājumu ieviešanai mācību procesā vispārējās izglītības pilnveidotā mācību satura ieviešanai reģionālajās vidusskolās, pedagogu profesionālās kvalifikācijas pilnveide, t.sk. uzņēmējspējas, līdera spējas, radošums, IKT un svešvalodu prasmes u.tml.

ISAP 6.sadaļas „Turpmākās rīcības plānojums” pedagogu t.sk. vispārizglītojošo skolu pedagogu un izglītības iestāžu vadītāju e-prasmju veicināšanu paredz šādi punkti:

- pedagogu profesionālās kvalifikācijas pilnveide, t.sk. uzņēmējspējas, līdera spējas, radošums, IKT un svešvalodu prasmes, paredzot šim mērķim 8,5 milj. EUR;
- profesionālajā izglītībā iesaistīto pedagogu un prakšu vadītāju praktisko iemaņu pilnveide (t.sk. IKT prasmes, paredzot šim mērķim 5 milj. EUR).

Paredzēts, ka, īstenojot ISAP, iedzīvotāju IKT vidējā līmeņa prasmju attīstība palielināsies, 2020.gadā sasniedzot 40%, un no 18% 2014.gadā līdz 9% 2020.gadā samazināsies iedzīvotāju īpatsvars, kuri nekad nav lietojuši internetu.

Veicinot IKT izglītības un e-prasmju apguvi, uzlabosies e-komercija, uzņēmumu apgrozījumam no pārdošanas internetā 2020.gadā sasniedzot 15% un tiks palielināta publiskās pārvaldes darbības efektivitāte (GRICS rādītājs²⁰), no 75% 2014.gadā līdz 85% 2020.gadā.

3.2.5. Transporta un vides infrastruktūra

Transporta politikas attīstības galvenais mērķis ir konkurētspējīga, ilgtspējīga, komodāla transporta sistēma, kas nodrošina augstas kvalitātes mobilitāti. Tā sasniegšanai jāstrādā divos galvenajos darbības virzienos – palielināt Latvijas tranzīta un loģistikas pakalpojumu konkurētspēju, kā arī nodrošināt iekšējo un ārējo sasniedzamību un augstas kvalitātes mobilitātes iespējas visā valsts teritorijā.

Transporta infrastruktūras tīkls valstī ir pietiekams, kas var nodrošināt mobilitāti iekšzemē un starptautisko sasniedzamību. Taču būtiska ir šī tīkla kvalitāte (primāri) un ilgtspējīga attīstība.

Autoceļu tehniskais stāvoklis, vērtējot kā valsts, tā pašvaldību autoceļus un pašvaldību ielas, kopumā ir neapmierinošs un neatbilst ekonomiskas, drošas, komfortablas un videi draudzīgas satiksmes vajadzībām. Aptuveni puse autoceļu ar asfalta segumu ir ļoti sliktā vai pat kritiskā stāvoklī. Trešā daļa autoceļu ar grants segumu ir sliktā stāvoklī.

Jāatzīmē arī nepietiekamā dzelzceļa līniju caurlaides spēja atsevišķos līniju posmos. Lai palielinātu kravu caurlaides spēju ar mērķi 2015.gadā sasniegt 85 milj. tonnu gadā, nepieciešami nozīmīgi modernizācijas projekti sliežu ceļu rekonstrukcijā, sakaru un signalizācijas sistēmu modernizācijā. Nozīmīga ir vairāku dzelzceļa līniju elektrifikācijas iecere, kā rezultātā tiks panākta ne tikai lielāka energoefektivitāte, bet arī būtiski samazināts kaitīgo izmešu daudzums. Līdz 2020.gadam plānots par 20% palielināt elektrificēto dzelzceļa līniju garumu, kā arī samazināt CO₂ izmešu daudzumu dzelzceļa kravu pārvadājumos par 60% attiecībā pret 2012.gadu.

Kravu tranzītam ir būtiska nozīmīga loma Latvijas ekonomikā, tas veido aptuveni 1/3 daļu no kopējā visa veida pakalpojumu eksporta. Tranzīta attīstība sekmē arī citu Latvijas tautsaimniecības nozaru attīstību, atbalsta ārējo tirdzniecību un eksportu.

Savukārt, **vides aizsardzības infrastruktūras** attīstības jomā 2011.–2015.gadu periodā mērķis ir, pilnveidojot un attīstot ūdenssaimniecību, nodrošināt Latvijas iedzīvotājus ar kvalitatīviem ūdenssaimniecības pakalpojumiem, nodrošināt atkritumu pirmsapstrādi pirms apglabāšanas, uzlabot infiltrāta attīrīšanu un jaunu atkritumu apglabāšanas šūnu izveidi esošajos atkritumu poligonos, kā arī attīstīt atkritumu dalītu vākšanu un šķirošanu un turpināt izgāztuvju rekultivāciju.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Kvalitatīvas un konkurētspējīgas loģistikas un tranzītpakalpojumu infrastruktūras nodrošināšana*** (atbildīgā institūcija – SM)

Pasākuma mērķis ir loģistikas pakalpojumu konkurētspējas paaugstināšana un ES ārējās robežas caurlaides spējas nodrošināšana atbilstoši potenciālai kravas un pasažieru transporta plūsmai.

²⁰ Governance Research Indicator Country Snapshot.

Galvenie darbības virzieni 2011.–2013.gadā bija dzelzceļa, autoceļu, ostu un gaisa transporta infrastruktūras rekonstrukcija un uzlabošana, kā arī Starptautiskās kravu loģistikas un ostu informācijas sistēmas (SKLOIS) izveide. Kopējais publiskais finansējums 2011.–2013.gadam bija 469,4 milj. EUR, t.sk. 2013.gadā –222,5 milj. EUR, 2014.gadā plānots 179,7 milj. EUR.

2013.gadā ar KF līdzfinansējumu turpinājās projekta „*Otrā sliežu ceļa 52 km garumā Skrīveri – Krustpils (Rīga – Krustpils iecirknis) būvniecība*” īstenošana. Projekta kopējās attiecināmās izmaksas ir 93,5 milj. EUR, t.sk., KF finansējums 65,6 milj. EUR un VAS „*Latvijas dzelzceļš*” finansējums 27,9 milj. EUR.

2013.gadā turpinājās iesākto lielāko KF projektu īstenošana – valsts galveno autoceļu rekonstrukcija un būvniecība. 2013.gadā ES fondu finansēto projektu ietvaros rekonstruēto ceļa posmu garums bija 158 km.

2013.gadā turpinājās arī infrastruktūras attīstība Rīgas ostas aktivitāšu pārceļšanai no pilsētas centra, starptautiskās lidostas „Rīga” infrastruktūras attīstība, kā arī TEN-T finansēto projektu atlašu koordinēšanas nodrošināšana nacionālā līmenī.

2014.gadā plānots turpināt iesākto projektu īstenošanu.

- ***Valsts reģionālo autoceļu sakārtošana*** (atbildīgā institūcija – SM)

Valsts reģionālo autoceļu sakārtošana tiek veikta ar ERAF līdzfinansējumu. Kopējais publiskais finansējums reģionālajiem ceļiem 2011.gadā bija 56,8 milj. EUR, t.sk., ES fondu finansējums – 48,2 milj. EUR, 2012.gadā bija 41,1 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējums – 35 milj. EUR un 2013.gadam – 44,5 milj. EUR, t.sk., ES fondu – 37,8 milj. EUR.

2013.gadā būvdarbi pabeigti 13 projektos, kuru reģionālo autoceļu kopgarums ir 119,3 km.

- ***Vides infrastruktūras uzlabošana*** (atbildīgā institūcija – VARAM)

Vides infrastruktūras uzlabošana tiek veikta ar KF un ERAF atbalstu, piesaistot arī valsts, pašvaldību un privāto līdzfinansējumu.

Līdz 2013.gada beigām ir modernizētas ūdenssaimniecības sistēmas, tādejādi palielinot centralizētos ūdenssaimniecības pakalpojumus saņēmušo iedzīvotāju skaitu. 2014.gadā plānots to turpināt, kas nodrošinās 272 modernizētu ūdenssaimniecību darbību. Līdz ar to 64,8% iedzīvotājiem nodrošināti kvalitatīvi dzeramā ūdens pakalpojumi un 60% iedzīvotājiem nodrošināti droši notekūdeņu apsaimniekošanas pakalpojumi.

Vienlaikus tiek nodrošināta arī atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras uzlabošana, t.sk. izveidojot normatīvo aktu prasībām atbilstošus atkritumu poligonus, attīstot atkritumu dalītās vākšanas sistēmu un veicot sadzīves atkritumu izgāztuvju rekultivāciju. Līdz 2013.gada 31.decembrim izveidoti 1078 atkritumu dalītās vākšanas punkti, 29 atkritumu šķirošanas laukumi, 11 kompostēšanas laukumi un 15 šķirošanas pārkraušanas centri. Minēto darbību rezultātā vidējais dalītās atkritumu savākšanas punktu īpatsvars sasniedzis – 856 iedzīvotāji vidēji uz vienu punktu. 2013.–2014.gadā plānots turpināt atkritumu poligonu pilnveidi – kopumā līdz 2014.gadam ar KF atbalstu plānots pilnveidot 9 atkritumu poligonu infrastruktūru, kā arī veicināt atkritumu dalītās vākšanas sistēmas attīstību, sniedzot atbalstu 20 komersantiem, kā arī panākt vairāku atkritumu izgāztuvju rekultivāciju – 2013.gadā rekultivētas 10 sadzīves atkritumu izgāztuves visā Latvijas teritorijā, bet kopumā līdz aktuālā ES fondu plānošanas perioda beigām plānots rekultivēt vēl 32 izgāztuves.

Vides aizsardzības infrastruktūra antropogēnās slodzes samazināšanai tiek attīstīta arī *Natura 2000* teritorijās, 2013.gadā īstenojot 38 projektus. Līdz 2013.gada beigām tika pabeigti 35 projekti. Plānots, ka projektu skaits 2014.gadā sasniegs 60.

Tāpat finansējums tiek novirzīts plūdu riska mazināšanai, hidrotehniko būvju būvniecībai un vides monitoringam.

Kopējais ES fondu finansējums vides infrastruktūras attīstībai kopā 2013.gadā bija 72,3 milj. EUR, no kā lielākā daļa – 55,2 milj. EUR tika ieguldīti ūdenssaimniecības attīstībā. Ņemot vērā, ka tuvojas aktuālā ES fondu plānošanas perioda projektu pabeigšana, tad 2014.gadā vides infrastruktūras attīstībai ir plānots lielāks ES fondu finansējums 130,2 milj. EUR apmērā.

3.3. NODARBINĀTĪBA

Latvijas NRP ir izvirzīts mērķis līdz 2020.gadam sasniegt 73% nodarbinātības līmeni (20-64 gadu vecuma grupā). Pēdējos gados vērojama ekonomiskā izaugsme ir veicinājusi nodarbinātības pieaugumu – 2011.-2013.gadā vidējais nodarbināto skaita pieaugums ir bijis 1,7 procenti. 2013.gadā nodarbinātības līmenis attiecīgajā vecuma grupā palielinājās līdz 69,7 procentiem.

3.tabula

Nodarbinātības līmeņa (iedzīvotāji vecumā 20-64 gadi) mērķa sasniegšanas trajektorija							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2020
Nodarbinātības līmenis, %	75,4	66,6	64,3	66,3	68,1	69,7	73,0

Ekonomiskā izaugsme arī turpmāk sekmēs nodarbinātības pieaugumu, tomēr pieauguma tempi varētu kļūt lēnāki, jo izaugsme lielā mērā balstīsies uz produktivitātes kāpumu. Neskatoties uz to, nodarbinātības mērķi Latvijai visdrīzāk 2020.gadā izdosies pat pārsniegt, jo iepriekšējos gados uzlabojumi darba tirgū ir bijuši straujāki kā gaidīts, turklāt nodarbinātības līmeņa pieaugumu daļēji noteiks arī sagaidāmais iedzīvotāju skaita samazinājums darbspējas vecumā.

Latvijas nodarbinātības politikas galvenie elementi:

- darbaspēka pieprasījuma puses veicināšana – ekonomisko aktivitāšu un uzņēmējdarbības stimulēšana, t.sk. darbaspēka nodokļu samazināšana, cīņa ar nedeklarēto nodarbinātību, valsts sniegtie netiešie un tiešie atbalsta pasākumi uzņēmējiem, pasākumi administratīvo šķēršļu mazināšanai, mikrouzņēmumu atbalsta pasākumu īstenošana, biznesa inkubatori u.c. (skat. 3.2.nodaļu);
- darbaspēka piedāvājuma puses stiprināšana – bezdarbnieku un bezdarba riskam pakļauto personu konkurētspējas palielināšana darba tirgū, t.sk. prasmju pilnveidošana atbilstoši darba tirgus vajadzībām (profesionālā tālākizglītība, neformālā izglītība bezdarbniekiem, konsultācijas, profesionālā mobilitāte), mūžizglītības pasākumi, konsultācijas uzņēmējdarbības uzsākšanai u.tml.;
- darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma pielāgošanās procesa veicināšana²¹, t.sk. izglītības sistēmas pilnveidošana, darba devēju organizāciju iesaiste izglītības kvalitātes pilnveidošanā, darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma atbilstības prognozēšana, darba tirgus dalībnieku, tajā skaitā, skolēnu un studentu izglītošana darba tirgus un karjeras jautājumos (par reformām izglītībā skat. 3.4.nodaļu).

2013.gadā tika turpināti un pilnveidoti dažādi ADTP pasākumi darbaspēka prasmju un kvalifikācijas pilnveidošanai, veikti pasākumi bezdarbnieku iesaistes un aktivizēšanas uzlabošanai, piemēram:

- darba meklēšanas sistēmas un atbalsta pasākumu pilnveide;
- sadarbības veicināšana starp nodarbinātības un sociālajiem dienestiem, lai sniegtu mērķētāku atbalstu ilgstošajiem bezdarbniekiem;
- bezdarbnieku profilēšanas sistēmas ieviešana;
- jauniešu nodarbinātības veicināšana un bezdarba mazināšana.

²¹ EM katru gadu sagatavo informatīvo ziņojumu par darba tirgus prognozēm, kas tiek ņemts vērā IZM un NVA piedāvājuma koriģēšanā.

2013.gadā ADTP pasākumiem izlietoti 46,4 milj. EUR, t.sk., ESF līdzfinansējums 37,8 milj. EUR. Aptuveni 50% no tā izlietots bezdarbnieku kvalifikācijas paaugstināšanai un pilnveidei, gandrīz 30% algoto pagaidu sabiedrisko darbu organizēšanai, aptuveni 15% visnelabvēlīgākajā situācijā esošo bezdarbnieku atbalstam un subsidēto darba vietu izveidei, tajā skaitā jauniešu iniciatīvām, nedaudz vairāk kā 4% nodarbināto personu kvalifikācijas paaugstināšanai un uzņēmējdarbības iniciatīvām. 2013.gadā NVA organizētajos ADTP pasākumos piedalījušies 195,6 tūkst. bezdarbnieki (viens cilvēks var būt piedalījies vairākās aktivitātēs), no kuriem 186 tūkst. bezdarbnieki dalību uzsāka 2013.gadā. Kopumā 2013.gadā darbā iekārtojās 75,5 tūkst. bezdarbnieku, no kuriem 40% bezdarbnieki ir iekārtojušies darbā pēc kāda aktīvā pasākuma pabeigšanas (izņemot konkurētspējas paaugstināšanas pasākuma informatīvās dienas).

Lai veicinātu nodarbinātību un sekmētu darbaspēka mobilitāti, 2014.–2020.gada plānošanas periodā tiek paredzēts paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam, palielināt NEET jauniešu nodarbinātību un izglītības ieguvu *Jauniešu garantijas* ietvaros, paildzināt gados vecāku nodarbināto darbaspēju saglabāšanu un nodarbinātību, palielināt nelabvēlīgākā situācijā esošo bezdarbnieku iekļaušanos darba tirgū, kā arī diskriminācijas riskiem pakļauto iedzīvotāju integrāciju sabiedrībā un darba tirgū.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Bezdarbnieku apmācību pasākumu pilnveidošana*** (atbildīgā institūcija – LM)

Mērķis ir uzlabot bezdarbnieku apmācības procesa kvalitāti un efektivitāti, pilnveidojot apmācību pasākumus izglītības iestādēs un pie darba devēja. Mērķa sasniegšanai tiek īstenoti šādi pasākumi:

- sākot ar 2013.gada 3.ceturksni, tiek piemērota bezdarbnieku profilēšanas sistēma. Tas ļauj efektīvāk un ātrāk aizpildīt vakances un piedāvāt piemērotākos ADTP pasākumus. Līdz 2013.gada 31.decembrim noprofilēti 65 979 bezdarbnieki jeb 70,7% no kopējā reģistrēto bezdarbnieku skaita;
- 2014.gadā ir uzsākts izmēģinājuma projekts bezdarbnieku profesionālās apmācības ietvaros. Izmēģinājuma projekta ietvaros no 2014.gada janvāra līdz 2014.gada 30.jūnijam aptuveni 200 bezdarbniekus novirzīs profesionālajai apmācībai noteiktās profesijās uz konkrētām valsts profesionālās izglītības iestādēm, kuru mācību materiāli tehniskā bāzes uzlabošana veikta no ERAF līdzekļiem. Pēc izmēģinājuma projekta noslēgšanās vērtēs tā rezultātus un lems par turpmāku bezdarbnieku apmācību piedāvājuma paplašināšanas nepieciešamību valsts un pašvaldību dibinātajās izglītības iestādēs. Paredzēts, ka izmēģinājuma projekta ietvaros apmācību izdevumiem būs nepieciešami apmēram 292,3 tūkst. EUR, ko plānots finansēt no ESF līdzekļiem;
- 2014.gadā ir plānots uzsākt diskusijas par apmācību pasākumos izmaksājamo stipendijas apmēru, kas pēdējo reizi tika pārskatīts 2009.gadā. Tādējādi ir plānots atbalstīt tos bezdarbniekus, kas mācās tālu no savas dzīvesvietas un kuriem rodas papildus transporta un dzīvošanas izdevumi ārpus deklarētās dzīvesvietas.

2013.gadā apmācību pasākumos kopumā iesaistīti aptuveni 30 tūkst. cilvēku. Kopējais publiskais finansējums 2013.gadā bija 23,4 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējums 16,9 milj. EUR²². 2014.gadā plānotais finansējums – 14,4 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējums 12,4 milj. EUR.

---

²² Ieskaitot finansējumu īstermiņa konkurētspējas uzlabošanas programmām (karjeras konsultācijas un konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi).

- **Atbalsta pasākumu jauniešu bezdarba mazināšanai īstenošana** (atbildīgā institūcija – LM, IZM)

Mērķis ir attīstīt jauniešu praktiskās iemaņas un veicināt jauniešu sekmīgu iekārtošanos darbā, izstrādājot un ieviešot jaunus uz jauniešiem-bezdarbniekiem vēršus pasākumus (skat. arī 2.3.nodaļu).

Jaunieši-bezdarbnieki ir viena no NVA prioritārajām mērķgrupām. NVA piedāvā dažādus pakalpojumus (konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi, īstermiņa apmācības programmas darba meklēšanas prasmju pilnveidošanai, karjeras konsultācijas, profesionālās izglītības programmas jaunas kvalifikācijas iegūšanai vai esošās kvalifikācijas pilnveidei, apmācība pie darba devēja vai pēc darba devēja pieprasījuma, neformālās izglītības programmas). Tikai jauniešiem ir paredzēti šādi pasākumi – darba vieta jauniešiem, atbalsts jauniešu brīvprātīgajam darbam, darbnīcas jauniešiem (iepazīšanās ar dažādām profesionālajām jomām) un NVA inspektoru asistentu apmācība un prakse.

Mērķa sasniegšanai tiek īstenoti šādi pasākumi:

- 2013.gadā turpinājās pasākumu „*Darba vieta jauniešiem*”, „*NVA nodarbinātības aģentu asistentu apmācība un prakse*” un „*Atbalsts jauniešu brīvprātīgajam darbam*” īstenošana, kā arī tika uzsākta jaunā pasākuma „*Darbnīcas jauniešiem*” ieviešana. Kopumā 2013.gadā šajos ADTP pasākumos tika iesaistīti 1862 jaunieši. Kopējais publiskais finansējums 2013.gadā bija 0,90 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējums 0,51 milj. EUR. 2014.gadā plānotais finansējums – 6,4 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējums 5,9 milj. EUR;
- sākot ar 2014.gadu, ir uzsākta *Jauniešu garantijas* īstenošana. *Jauniešu garantijas* pasākumi tiks piedāvāti tiem jauniešiem, kas būs reģistrējušies kā bezdarbnieki NVA vai saņems *Jauniešu garantijas* klienta statusu. *Jauniešu garantijas* klienta statuss tiks piešķirts jauniešiem, kas tiks iesaistīti IZM 1 un 1,5-gadīgajās profesionālās izglītības programmās. *Jauniešu garantijas* ietvaros tiks īstenota arī aktivitāte „*Atbalsts jauniešu, kas nemācās, nestrādā vai neapgūst arodu iesaistīšanai pasākumos Jauniešu garantiju sistēmas ietvaros*”, kuras mērķis ir motivēt jauniešus atgriezties izglītībā vai iesaistīties NVA un VIAA pasākumos. Atsevišķi jauniešu garantijas pasākumi būs pieejami arī jauniešiem vecumā 25-29 gadi – viņiem tiks piedāvāts atbalsts darba meklēšanā, dalība konkurētspējas paaugstināšanas pasākumos, karjeras konsultācijas, atbalsts komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai, subsidētās nodarbinātības pasākumi un iesaiste 1 un 1,5-gadīgajās profesionālās izglītības programmās. Kopējais finansējums *Jauniešu garantijas* īstenošanai 2014.–2020.gadā sastāda 66,7 milj. EUR, t.sk. ES budžeta speciālais piešķirums jauniešu nodarbinātības iniciatīvas finansēšanai – 29 milj. EUR, ESF finansējums – 32 milj. EUR, valsts budžeta līdzfinansējums – 4,5 milj. EUR un privātais līdzfinansējums – 1,14 milj. EUR;
- lai veicinātu jauniešu nodarbinātību, ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodā tiek paredzēts atbalsts jauna projekta īstenošanai pašvaldībās ar mērķi motivēt, profilēt un aktivizēt jauniešus vecumā no 13 līdz 29 gadiem, kuri nemācās, nestrādā vai neapgūst arodu un nav reģistrējušies NVA kā bezdarbnieki, sekmējot šo jauniešu atgriešanos izglītības sistēmā, iesaistīšanos darba tirgū;
- kopš 2010.gada ar ESF atbalstu tiek īstenotas 1 un 1,5 gadīgās profesionālās izglītības programmas, lai nodrošinātu iespēju jauniešiem, kuri pēc pamatzglītības vai vidējās izglītības iegūšanas neturpina mācības un nespēj iekļauties darba tirgū, tādējādi sekmējot viņu ātrāku iekļaušanos darba tirgū un mazinot jauniešu bezdarba risku (skat. 2.3.nodaļu);
- kopš 2011.gada Latvijas un Šveices sadarbības programmas „*Atbalsts jaunatnes iniciatīvu attīstībai attālos un mazattīstītos reģionos*” ietvaros notiek regulārās apmācības jauniešiem (2013.gadā 11 apmācībās piedalījušies 218 jaunieši), lai sekmētu viņu aktīvu līdzdalību un sociālo kompetenču attīstību. Programmas

“*Jaunatne darbībā*” (2007.–2013.gadam) un programmas „*Erasmus+*” (2014.–2020.gadam) apakšprogrammā “*Eiropas Brīvprātīgais darbs*” jauniešiem ir iespēja iegūt pirmo darba pieredzi, darbojoties brīvprātīgi kādā no ES dalībvalstīm, kā arī papildināt savas zināšanas, piedaloties pieredzes apmaiņas semināros, apmācībās vai starpkultūru studiju vizītēs (2013.gadā programmas „*Jaunatne darbībā*” piedāvātās iespējas izmantojuši ap 2438 jauniešu);

- tiek sniegts ikgadējs valsts budžeta atbalsts jauniešu centriem un jaunatnes organizācijām neformālās izglītības programmu īstenošanai jauniešiem. 2014.gadā atbalsts jaunatnes politikas īstenošanai ir plānots 330,5 tūkst. EUR, no kuriem 184,7 tūkst. EUR tiks novirzīts jauniešu centru un jaunatnes organizāciju atbalstam. Papildus ikgadējam atbalstam 2014.gadā ir piešķirts papildus finansējums 76,7 tūkst. EUR apmērā, kas ir paredzēti atbalsta pasākumiem jauniešu sociālās iekļaušanas veicināšanai.

- ***Ilgstošo bezdarbnieku un sociālās palīdzības klientu efektīva atgriešana darba tirgū un atbalsts reģionālajai mobilitātei*** (atbildīgā institūcija – LM)

Mērķis ir aktivizēt ekonomiski neaktīvās sabiedrības grupas, jo īpaši sociālās palīdzības klientus ar mērķtiecīgāku ilgstošo bezdarbnieku atbalstu un darbaspēka ģeogrāfiskās mobilitātes veicināšanu (skat. arī 2.3.nodaļu). Šajā jomā:

- ESF līdzfinansētās aktivitātes „*Vietējo nodarbinātības veicināšanas pasākumu plānu ieviešanas atbalsts*” ietvaros 2013.gadā tika atviegloti nosacījumi bezdarbnieku iesaistei algotos pagaidu sabiedriskajos darbos, nosakot, ka esošā mērķa grupa (bezdarbnieki, kuri nesaņem bezdarbnieka pabalstu un ir reģistrēti bezdarbnieka statusā vismaz sešus mēnešus) tiek paplašināta, paredzot atbalstu arī tādiem cilvēkiem, kas nesaņem bezdarbnieka pabalstu un ir reģistrēti bezdarbnieka statusā mazāk par 6 mēnešiem, bet vismaz 12 mēnešus nav strādājuši. 2013.gadā pasākumā iesaistījās 32,1 tūkst. bezdarbnieki;
- 2013.gadā atviegloti iesaistes nosacījumi tika ieviesti arī cilvēkiem, kuri atraduši darbu attālāk no savas pastāvīgās dzīvesvietas un vēlas pretendēt uz finansiālu atbalstu reģionālās mobilitātes veicināšanas pasākuma „*Darbs Latvijā*” ietvaros, proti, šajā pasākumā var iesaistīties cilvēki, kuri bezdarbnieka statusā bijuši ne mazāk kā 2 mēnešus iepriekš paredzēto 6 mēnešu vietā. 2013.gada pasākumā iesaistījās 182 bezdarbnieki;
- lai noteiktu bezdarbnieka reālās iespējas uzsākt konkrētās darba tiesiskās attiecības darba vietā, NVA sadarbojas ar sociālajiem dienestiem, lai skaidrotu vai attiecībā uz bezdarbnieku, kurš ir arī sociālā dienesta klients, nepastāv kādi objektīvi šķēršļi, kas neļauj uzsākt darbu. Lai veicinātu bezdarbniekus un darba meklētājus aktīvāk meklēt darbu, bezdarbniekiem un darba meklētājiem būs pienākums ne tikai sadarboties ar NVA sastādīt individuālo darba meklēšanas plānu, bet arī regulāri katrā tikšanās laikā informēt NVA par veiktajām darba meklēšanas aktivitātēm. 2014.gadā plānots turpināt pilnveidot NVA un sociālo dienestu sadarbības modeli, īpaši, ilgstošo bezdarbnieku iesaistīšanai darba tirgū;
- 2014.gadā plānots pārskatīt algoto pagaidu sabiedrisko darbu programmas īstenošanas nosacījumus, iekļaujot tajā bezdarbnieka profilam atbilstošu pakalpojumu klāstu atlasī, kas vērsti uz to šķēršļu mazināšanu, kas kavē personas iesaisti darba tirgū. Priekšlikumu izstrādē tiks ņemta vērā arī citu ES dalībvalstu pieredze līdzīgu programmu organizēšanā.

Kopējais publiskais finansējums šiem pasākumiem 2013.gadā bija aptuveni 14,2 milj. EUR, tai skaitā ES fondu finansējums – 11,6 milj. EUR, iesaistīto skaits – nedaudz vairāk kā 32 tūkst. personas. 2014.gadā plānotais finansējums – 10,4 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējums 9,2 milj. EUR.

- **Nodarbinātības dienesta darba efektivizācija** (atbildīgā institūcija – LM)

Mērķis ir uzlabot un ieviest jaunas NVA darba metodes bezdarbnieku ātrākai iekļaušanai darba tirgū, sniedzot klientiem savlaicīgus un kvalitatīvus pakalpojumus, kā arī efektīvākai sadarbībai ar darba devējiem. Šajā jomā:

- ar ESF atbalstu regulāri tiek veikti darba tirgus politikas pasākumu ietekmes novērtējumi un NVA sniegto pakalpojumu efektivitātes izvērtējumi. PB pētījuma ietvaros veiktais ADTP pasākumu efektivitātes izvērtējums kalpos par pamatu 2014.–2020.gada plānošanas perioda nodarbinātības veicināšanas pasākumu plānošanai – piemēram, tiks pilnveidoti apmācību pasākumi ar darba devēju iesaisti un pārskatīts algu dotāciju apmērs personām ar invaliditāti, atkarībā no invaliditātes smaguma; tiks turpināts darbs, kas saistīts ar ciešāku dažādu dienestu sadarbību, lai veicinātu ilgstošo bezdarbnieku integrāciju darba tirgū; tiks attīstīta izstrādātā reģistrēto bezdarbnieku profilēšanas sistēma;
- 2013.gadā ir sagatavotas īstermiņa prognozes par darba devēju pieprasītākām prasmēm un profesijām darba tirgū, kas ir izstrādātā īstermiņa prognozēšanas modeļa prototips, kas tiks testēts un pabeigts 2014.gadā;
- NVA piedāvā bezdarbniekiem, darba meklētājiem un bezdarba riskam pakļautām personām izmantot karjeras konsultāciju pakalpojumus. Lai sekmētu karjeras pakalpojumu pieejamību, to kvalitāti un atbilstību darba tirgus prasībām, ir veiktas izmaiņas karjeras pakalpojumu struktūrā – palielinot individuālo, uz konkrētu klientu vērsto pakalpojumu klāstu un samazinot grupveida karjeras konsultācijas. Ir uzsākta sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām par surdotulka pakalpojumu izmantošanu karjeras konsultāciju laikā. 2013.gadā ir aktualizēta karjeras konsultāciju informatīvi-metodiskā bāze, nodrošinot klientus un karjeras konsultantus ar aktuālo informāciju par izglītības iespējām Latvijā. 2014.gadā ir plānots uzlabot metodikas darbā ar jauniešiem *Jauniešu garantijas* ietvaros;
- 2014.gadā tiks uzsākta jauna ADTP pasākuma „*Darba meklēšanas atbalsta pasākumi*” īstenošana, kura mērķis ir motivēt bezdarbniekus un darba meklētājus aktīvāk meklēt darbu un iekļauties darba tirgū (individuālā darba meklēšanas plāna sadarbībā ar bezdarbnieku izstrāde, bezdarbnieka profilēšana, piemērota darba noteikšana, informēšana par darba meklēšanas metodēm, darba meklēšanas dokumentācijas sagatavošana un citi aktīvu darba meklēšanu veicinoši pasākumi).

- **Pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības sekmēšana** (atbildīgās institūcijas – EM, ZM, LM)

Mērķis ir sniegt atbalstu uzņēmējdarbības uzsācējiem un mikrouzņēmējiem, lai veicinātu jaunu konkurētspējīgu mikro, mazo un vidējo komersantu veidošanos un attīstību, atbalstot biznesa inkubatoru darbību, organizējot jauno uzņēmēju apmācības un piešķirot aizdevumus un grantus, kā arī veicināt nelauksaimnieciska rakstura uzņēmējdarbību vai nodarbinātību lauku teritorijā.

Lai veicinātu jaunu uzņēmumu veidošanos un sekmētu mikrouzņēmumu darbības attīstību, 2010.gadā tika ieviests regulējums mikrouzņēmumu atbalsta aktivitāšu veicināšanai:

- *Grozījumi Komerclikumā* 2010.gada maijā ieviesa iespēju dibināt SIA ar samazinātu pamatkapitālu, kā arī tika samazinātas valsts nodevas, kas kopumā samazināja uzņēmējdarbības uzsākšanas izmaksas. Saskaņā ar UR datiem no 2010.gada 1.maija līdz 2013.gada 31.decembrim reģistrētas 57 055 SIA, no tām 38 086 jeb 66,75% SIA ir ar samazinātu pamatkapitālu;
- ieviestais *Mikrouzņēmumu nodokļa likums* kopš 2010.gada rudens veicinājis 32 073 mikrouzņēmumu nodokļa maksātāju reģistrēšanu VID, no kuriem aptuveni puse ir jaundibināti komersanti. Pašlaik mikrouzņēmumos ir vairāk nekā 80 000 reģistrētu darbinieku;

- patentmaksu regulējums veicinājis mikro saimnieciskās darbības veicēju aktivitāti. No 2010.gada sākuma līdz 2013.gada beigām kopumā iesniegti ap 6500 reģistrācijas iesniegumi patentmaksas veikšanai. Vidēji tie ir 350 patentmaksas maksātāji mēnesī.

Lai palīdzētu attīstīties jauniem uzņēmumiem, atbalstot tos agrīnās attīstības stadijā ar infrastruktūras un konsultatīvajiem pakalpojumiem, 2012.gadā tika turpināta ERAF līdzfinansētās programmas „*Biznesa inkubatori*” īstenošana. Biznesa inkubācijas pakalpojumi bija pieejami visos Latvijas reģionos, vairāk kā 20 Latvijas pilsētās. Kopumā 9 biznesa inkubatoru Latvijas reģionos un radošā biznesa inkubatora Rīgā darbības rezultātā 2013.gadā atbalsts tika sniegts 958 uzņēmumiem. Inkubējamajos uzņēmumos ir izveidotas (saglabātas) 1514 darba vietas. Biznesa inkubatoru sniegto atbalsta pakalpojumu nodrošināšanai programmas ietvaros laikā no 2009.gada līdz 2013.gadam izlietoti 13,4 milj. EUR, no tiem 2012.gadā izmaksāts 3,1 milj. EUR, un 2013.gadā izmaksāti 5,3 milj. EUR. Savukārt, 2014.gadā plānots izmaksāt 4,1 milj. EUR.

Lai veicinātu iedzīvotāju ekonomisko aktivitāti darbības vecumā, ieskaitot bezdarbniekus, kuri ir izteikuši vēlmi uzsākt komercdarbību vai pašnodarbinātību, kā arī jaundibināto komersantu veidošanos, tiek turpināta ESF līdzfinansētā programma „*Atbalsts pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanai*”, kas piedāvā kompleksu atbalstu, t.i. konsultācijas un aizdevumu sava biznesa uzsākšanai. Kopējais programmas finansējums ir 23 milj. EUR. Programmu uzsākot, tika plānots, ka programmas darbības ietvaros līdz 2015.gada beigām aizdevumu saņems 1450 uzsācēji. Kopš programmas uzsākšanas 2009.gadā jau ir atbalstīti 1574 uzsācēju projekti par kopējo aizdevumu summu 17 milj. EUR apmērā.

2012.gada maijā MK apstiprināja *Lauksaimniecības zemes iegādes kreditēšanas programmas* noteikumus. Programmas ietvaros vienam aizņēmējam pieejami aizdevumi līdz 426,9 tūkst. EUR lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produktu ražošanai un uz tās esošu būvju iegādei, ja būvju kadastrālā vērtība nepārsniedz 30% no zemes kadastrālās vērtības. Programmas kopējais budžets ir 24,2 milj. EUR. Programmas praktiskā darbība tika uzsākta 2012.gada jūlijā, un līdz 2013.gada beigām piešķirti 268 aizdevumi 12,8 milj. EUR apmērā.

3.4. IZGLĪTĪBA

3.4.1. Vispārējā izglītība

Latvijas NRP noteiktais mērķis skolu nepabeigušo jauniešu (18-24 gadu vecumā) īpatsvaram ir 13,4% 2020.gadā. Ņemot vērā līdzšinējo mērķa rādītāja sasniegšanas progresu, Latvija izvirza jaunu mērķi 2020.gadam – 10 procenti.

4.tabula

Jauniešu, kuri priekšlaicīgi pārtraukuši mācības, īpatsvara samazināšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2020
Jaunieši, kuru izglītības līmenis ir pamatizglītība vai zemāka un, kuri vairs nemācās	15,5	13,9	13,3	11,6	10,6	9,8	13,4 (10,0)

Datu avots: Eurostat

Ievērojot to, ka Latvijā pamatizglītības ieguve ir obligāta, pašvaldību (skolu) līmenī tiek veikti pasākumi izglītojamo atgriešanai skolā, tāpēc pamatizglītības pakāpē pāragri skolu pametušo īpatsvars ir ļoti neliels. Ir vērojamas atšķirības reģionālajā griezumā – 2013.gadā laukos 18–24 gadus veco jauniešu vidū izglītību priekšlaicīgi pameta – 14,4%, savukārt

pilsētās – 7,1%, kā arī būtiskas atšķirības vērojamas dzimumu dalījumā, ja attiecīgajā vecumā sieviešu vidū priekšlaicīgi skolu pametušo īpatsvars 2013.gadā ir aptuveni 5,8%, tad vīriešu vidū divas reizes augstāks – 13,6 procenti.

Visizplatītākie iemesli, kādēļ tiek pārtrauktas mācības, ir nelabvēlīgie ģimenes un sociālekonomiskie apstākļi, t.sk., ģimeņu ar bērniem izbraukšana uz citām valstīm labāk atalgotā darba meklējumos, mācīšanās grūtības, kā arī sistēmiskas karjeras izglītības un konsultāciju trūkums.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Pamata un vidējās izglītības pieejamības nodrošināšana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Valstī ir noteikta vienota kārtība, kādā izglītības iestāde informē izglītojamo vecākus, pašvaldības vai valsts iestādes, ja izglītojamais bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādi, kā arī uzlabota obligātā izglītības vecumā esošo bērnu uzskaitē. Izglītības kvalitātes valsts dienesta apkopotie dati par bērniem, kuri nav reģistrēti nevienas izglītības iestādes sarakstā (2010.gadā – 11327; 2011.gadā – 12463; 2012.gadā – 12618; 2013.gadā – 14173), liecina, ka kopējais obligātā izglītības vecumā esošo bērnu, kuri nav reģistrēti nevienā izglītības iestādē, skaits mainās, īpaši pieaugot to bērnu skaitam, kuri pēc pašvaldību rīcībā esošās informācijas izbraukuši no valsts (2010.gadā – 5646; 2011.gadā – 7915; 2012.gadā – 9716; 2013.gadā – 12218). Būtiski samazinājies to bērnu skaits, par kuriem pašvaldībām nav informācijas (2010.gadā – 4484; 2011.gadā – 3327; 2012.gadā – 2648; 2013.gadā – 393).

Lai nodrošinātu izglītības kvalitātes monitoringa veikšanu mācību kvalitātes uzlabošanai, tiks sniegts atbalsts izglītības pētījumiem, tajā skaitā dalībai starptautiskos izglītības kvalitātes pētījumos, monitoringa instrumentu izstrādei un monitoringa īstenošanai.

Plānots izstrādāt kompetenču pieejā balstītu valsts pamatzglītības standartu un ar ES fondu atbalstu aprobēt to un pakāpeniski ievest praksē kompetenču pieejā balstītu mācību saturu, t.sk. ar mērķi palielināt jauniešu zināšanas un ieinteresētību eksaktajos mācību priekšmetos, kā arī pilnveidot un attīstīt karjeras izglītības un konsultāciju lomu izglītības procesā.

Vienlaikus, plānots izstrādāt priekšlikumus grozījumiem *Izglītības likumā* un *Vispārējās izglītības likumā*, lai paredzētu vidējās izglītības obligātumu, paredzot pārejas posmu un citus ieviešanas nosacījumus.

Sadarbībā ar sociālajiem partneriem līdz 2014.gada 1.augustam plānots izstrādāt jaunu pedagogu darba samaksas aprēķināšanas modeli un pedagoga darba samaksas paaugstināšanas grafiku, lai nodrošinātu caurspīdīgu un saprotamu atalgojuma plānošanu un veicinātu pedagogu profesijas prestiža paaugstināšanos.

Iekļaujošas izglītības nodrošināšanā ir divas galvenās mērķgrupas – attīstības, spēju un veselības stāvokļa izraisītās atstumtības riskam pakļautie bērni un jaunieši, un sociālo apstākļu izraisītās atstumtības riskam pakļautie jaunieši. Šo jauniešu integrācijai nepieciešamās atbalsta sistēmas izveidei un pasākumu nodrošināšanai, kā arī atbilstošas izglītības iestāžu infrastruktūras izveidei lielu ieguldījumu dod ES fondu aktivitāšu īstenošana. Piemēram, kopumā 2007.–2013.gadu periodā 36 vispārējās un 61 speciālās izglītības iestādēs pielāgota infrastruktūra bērniem ar speciālām vajadzībām, tajā skaitā 2013.gadā – infrastruktūras pielāgošanas darbi pabeigti 13 speciālās izglītības iestādēs; pārējās iestādēs darbi veikti iepriekšējos gados un līdz 2013.gada beigām atbalstu mācībām ir saņēmuši 23 128 bērni (t.sk. 2013.gadā – 5466 bērni) un 39% no izglītojamiem ar speciālām vajadzībām integrēti vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs.

Tiek plānots veicināt vispārīzglītojošo skolu, īpaši pedagogu un izglītības iestāžu vadītāju, ieinteresētību individuālā, pedagoģiski pamatotā pieejā katram skolēnam un labvēlīgas, skolēnu vajadzībām atbilstošas mācību vides radīšanā.

Atbilstoši *Reformu īstenošanas rīcības plānā vispārējai izglītībai* noteiktajam tiek īstenoti šādi galvenie pasākumi:

- speciālās izglītības iestāžu finanšu efektivitātes izvērtēšana atbilstoši vienotai metodikai, kā rezultātā būs iespēja pārskatīt speciālās izglītības iestāžu tīklu un izstrādāt atbilstošu finansēšanas modeli;
  - valsts apmaksāta asistenta pakalpojumu izglītojamajiem nodrošināšana, kuriem ir nepieciešama īpaša aprūpe izglītības iestādēs (2012./2013.m.g. 207 bērni ir saņēmuši šo pakalpojumu);
  - iekļaujošās izglītības procesu apraksta kartes (VISC) izstrādāšana;
  - lai novērstu diskriminējošo praksi izglītībā speciālās izglītības iestādēm kopš 2012.gada septembra dota iespēja nomainīt izglītības iestādes nosaukumu, atsakoties no vārda „speciālā” lietojuma izglītības iestādes nosaukumā. 2014.gada sākumā plānots izstrādāt priekšlikumus atbalsta pasākumiem speciālo izglītības iestāžu pastāvēšanai izglītības iestāžu tīkla sakārtošanas kontekstā.
- Kopējais ES fondu finansējums 2013.gadā bija 3,3 milj. EUR.

Vispārējās izglītības uzlabošanas reformu plānotie pasākumi ir ietverti *Izglītības un attīstības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam projektā*²³.

Papildus ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodā plānots atbalsts preventīviem un kompensējošiem pasākumiem izglītības pieejamībai un agrīnas skolas pamešanas mazināšanai, nodrošinot to, ka bērns vai jauniešs turpina mācības vispārējās un profesionālās izglītības iestādē un pabeidz to, vai iegūst darba tirgū izmantojamu kvalifikāciju, kā arī atbalsts jauniešu iesaistīšanai interešu izglītības pasākumos, lai jauniešs sekmīgi iekļautos gan izglītības sistēmā, gan darba tirgū (indikātīvi plānotais ES fondu finansējums 73,6 milj. EUR).

• ***Modernu mācību metožu ieviešana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis ir mācību procesa modernizācija un pieejamības veicināšana, t.sk. profesionālās izglītības iestādēs un vakarskolās, attīstīt tālmācības iespējas pieaugušajiem, īstenojot individualizētu pieeju, ieviešot kompensējošus mehānismus (otrās izglītības iespēja), modernizējot izglītības iestādes un uzlabojot mācību metodisko nodrošinājumu un mācību vidi (par otrās iespējas izglītības piedāvājumu skat. 3.4.4. nodaļu).

Mācību procesa modernizācija notiek:

- izstrādājot vispārējās vidējās izglītības tālmācības formas un otrās izglītības iespējas. No 2010. līdz 2013.gadam pieaudzis licencēto izglītības programmu skaits tālmācības formā (2013.gada beigās 45 programmas);
- atjaunojot skolu bibliotēku fondus. 2013.gadā un 2014.gadā ir palielināts valsts atbalsts vispārīzglītojošām skolām mūsdienīgu mācību līdzekļu, t.sk. elektronisko, iegādē. Normatīvajā regulējumā ir konkretizēta valsts, pašvaldību un vecāku atbildība mācību līdzekļu iegādes finansēšanā;
- izstrādājot mācību materiālu komplektu interaktīvai tāfelei pētniecisko prasmju attīstībai dabas zinībās un lasītprieka veicināšanai.

Kopējais finansējums mūsdienīgu mācību līdzekļu iegādei 2013.gadā – 1,93 milj. EUR, 2014.gadā pieejamais finansējums tika palielināts līdz 4,85 milj. EUR.

2014.–2020.gadam ar ES fondu atbalstu mācību procesa modernizācijas jomā paredzēts:

- ieviest kompetenču pieejā balstītu mācību saturu, izstrādājot gan vadlīnijas pirmsskolai, gan pamatzglītības standartu, gan arī valsts standartu vispārējā vidējā izglītībā. Vienlaikus ir paredzēta skolu patstāvības paaugstināšana mācību satura un mācību procesa elastīgā plānošanā. Jaunā kompetenču pieejā veidotā

²³ 2014.gada 7.janvārī atbalstīts MK. Patlaban notiek izskatīšana Saeimas komitejās.

- mācību satura aprobāciju plānots uzsākt ar 2015./2016.mācību gadu, tā pēctecīgu (no 1.klases) ieviešanu paredzot uzsākt ar 2016./2017.mācību gadu;
- palielināt jauniešu zināšanas un ieinteresētību eksaktajos mācību priekšmetos, ar kompleksu pasākumu kopumu uzlabojot STEM mācību priekšmetu apgušanu. Lai kāpinātu skolēnu motivācijas un intereses par dabaszinātnēm, nepieciešama sadarbība ar augstskolām, tādejādi palielinot nākotnes STEM, t.sk. medicīnas un radošās industrijas virzienu studentu plūsmu;
  - pilnveidot un attīstīt karjeras izglītības un konsultāciju lomu izglītības procesā. Plānots pilnveidot karjeras izglītības informatīvo un metodisko bāzi, nodrošināt karjeras konsultācijas izglītojamajiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs, kā arī īstenot citus karjeras atbalsta pasākumus sadarbībā ar darba devējiem un augstskolām;
  - uzlabot izglītības kvalitātes monitoringu. Tiks sniegts atbalsts izglītības pētījumiem, t.sk. dalībai starptautiskos izglītības kvalitātes pētījumos, monitoringa instrumentu izstrādei, monitoringa īstenošanai, rezultātu analīzei un ieteikumu izstrādei, zinātniski pamatotu mācību vides kvalitātes vērtēšanas instrumentu un indikatoru izstrādei. Papildus esošajiem starptautiskajiem OECD izglītības kvalitātes indikatoriem, tiks pilnveidoti esoši, kā arī izstrādāti un ieviesti jauni izglītības kvalitātes indikatori vispārējās un sākotnējās profesionālās izglītības programmu īstenošanas kvalitātes vērtēšanā. Plānots izstrādāt priekšlikumus valsts pārbaudes darbu sistēmas papildināšanai ar diagnosticējošiem valsts pārbaudījumiem dabaszinātnēs, kā arī veikt speciālu monitoringu STEM mācību priekšmetos un dabaszinātņu jomā.
- Kopējais indikatīvais ES fondu finansējums 2014.–2020.gadā ir 30 milj. EUR.

Vienlaikus ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas perioda ietvaros plānots komplekss atbalsts vispārējās izglītības iestāžu tīkla sakārtošanai reģionālā līmenī, balstoties uz novadu vai novadu apvienību attīstības stratēģijām, paredzot atbalstu dabaszinātņu kabinetu iekārtošanai pamatizglītības programmas īstenošanai; nepieciešamo mācību līdzekļu un tehniskā aprīkojuma iegādei, mācību vides pielāgošanai vispārējās izglītības iestādēs, kas īsteno profesionālās izglītības programmas; dienesta viesnīcu modernizācijai; nacionālas nozīmes vidusskolu un ģimnāziju infrastruktūras izveidei un modernizācijai; inovatīvu IKT risinājumu ieviešanai mācību procesā; metodisko centru attīstībai STEM un IKT jomā; vispārīzglītojošo skolu sporta infrastruktūras pilnveidei; izglītības iestāžu, kas īsteno izglītības procesu no 1. līdz 6.klasei, ēku pielāgošanai un mācību līdzekļu un tehniskā aprīkojuma iegādei.

Kopējais indikatīvi plānotais finansējums – 162 milj. EUR.

3.4.2. Vidējā profesionālā izglītība

Līdz 2020.gadam plānots panākt izglītojamo skaita proporcijas izmaiņas starp profesionālo un vispārējo izglītību apguvušajiem – par labu profesionālajai izglītībai no attiecības 33/67 (2010.gadā) uz attiecību 50/50 (2020.gadā). 2013./2014.mācību gadā mācības profesionālās izglītības programmās uzsākuši 11 506 audzēkņi, kas ir par 12% mazāk nekā 2010./2011.mācību gadā (11 914 audzēkņi). Lai gan demogrāfisko izaicinājumu dēļ jauniešu skaits samazinās, tomēr, īstenoto pasākumu rezultātā jauniešu skaits, kuri izvēlās turpināt savu izglītību profesionālās izglītības programmās palielinājies par 15%, 2012./2013.mācību gadā sasniedzot attiecību – 39/61, tuvinoties 2020.mērķa rādītājam.

Galvenie politikas principi, lai mainītu izglītojamo skaita proporcijas profesionālajā izglītībā un vispārējā izglītībā par labu profesionālajai izglītībai, ir vispārēji profesionālās izglītības pievilcības veicināšanas pasākumi, piemēram, infrastruktūras modernizēšana, izglītības programmu kvalitāte, audzēkņu sociālais nodrošinājums, karjeras izglītības

pasākumi, sadarbība ar darba devējiem prakšu un potenciāli darba vietu nodrošināšanai, inovatīvas pieejas profesionālās izglītības nodrošināšanā, t.sk. ieviešot darba vidē balstītas apmācības.

2013.gadā 11 096 profesionālās izglītības programmu audzēkņi uzsāka mācības budžeta finansētās vietās (t.sk., ES fondu finansējuma ietvaros – 2219 audzēkņi). Arī 2014.gada 1.septembrī plānota uzņemšana profesionālās izglītības programmās, kurās stipendijas tiks finansētas no ES fondu līdzekļiem. Lai nodrošinātu speciālistu sagatavošanu atbilstoši darba tirgus prasībām, uzņemšana konkrētās profesionālās izglītības programmās tiks noteikta, ņemot vērā EM izstrādātās vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognozes, nozaru ekspertu padomju viedokli un saskaņojot ar Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadomi.

Kopējais publiskais finansējums 2013.gadā aktivitātes „Sākotnējās profesionālās izglītības pievilcības veicināšana” ietvaros stipendiju izmaksām bija 10,1 milj. EUR gadā, t.sk., 6,4 milj. EUR gadā no ES fondiem. Sākotnējās profesionālās izglītības programmās stipendijas ar ESF līdzfinansējumu 14,3–71,4 EUR apmērā pieejamas visiem sekmīgajiem audzēkņiem, savukārt īsajās 1 un 1,5 gadīgajās profesionālās izglītības programmās stipendijas ar ESF līdzfinansējumu apmērs ir 71,4–114,3 EUR.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- **Strukturālo izmaiņu īstenošana profesionālajā izglītībā** (atbildīgā institūcija – IZM, KM)

Mērķis ir paaugstināt profesionālās izglītības kvalitāti, nodrošinot tās atbilstību darba tirgus prasībām, kā arī sekmēt pieejamo resursu efektīvāku izmantošanu, optimizējot un diferencējot profesionālās izglītības iestāžu skaitu un izvietojumu reģionos (no 60 IZM padotībā 2010.gadā esošajām vidējās profesionālās izglītības iestādēm līdz 30 iestādēm 2015.gadā).

Lai sakārtotu profesionālās izglītības iestāžu tīklu un izvietojumu reģionos, tiek veicināta profesionālās izglītības kompetences centru (turpmāk tekstā – PIKC) statusa iegūšana. Šobrīd PIKC statuss ir piešķirts 11 profesionālās izglītības iestādēm. Līdz 2015.gada 31.decembrim plānots piešķirt vēl piecām profesionālās izglītības iestādēm.

Lai izglītojamie varētu iegūt profesionālo izglītību iespējami tuvu dzīves vietai, bet pašvaldības patstāvīgi varētu sakārtot izglītības iestāžu tīklu pašvaldības administratīvajā teritorijā, pašvaldībām varētu būt nodotas 11 nelielas (300 vai mazāk izglītojamie) profesionālās izglītības iestādes, nodrošinot iespēju vienuviet apgūt gan vispārizglītojošās, gan profesionālās izglītības programmas, racionāli izmantojot izglītības iestāžu infrastruktūru un mācību aprīkojumu. Gadījumā, ja pašvaldība nevēlas tās pārņemt pašvaldības padotībā, nelielas profesionālās izglītības iestādes, lai nodrošinātu iespēju audzēkņiem turpināt uzsāktās mācības, plānots rast iespēju pievienot izglītības iestādi PIKC kā reģionālās mācību īstenošanas vietu (filiāli) vai nodrošināt profesionālās izglītības programmu pārņemšanu PIKC. Abos minētajos gadījumos tiks izvērtētas pārņemamo profesionālās izglītības programmu atbilstība reģionālās darba tirgus prasībām, uzsverot darba vidē balstītās mācības kā prioritāti.

2013.gadā pašvaldībām ir nodotas trīs valsts profesionālās izglītības iestādes, savukārt viena profesionālās izglītības iestāde ir pievienota koledžai.

2014.gadā pie profesionālās kompetences centriem plānots pievienot divas mazās profesionālās izglītības iestādes, tādējādi atbalstot reģionālā darba tirgus, līdztekus akcentējot darba vidē balstītu mācību īstenošanu. Ņemot vērā PIKC prestižu, finansiālās iespējas attīstīt mācību vietas reģionos, kā arī spēju piesaistīt ES fondu finansējumu un nodrošināt augstu izglītības kvalitāti, PIKC reģionālajās struktūrvienībās būs iespējams palielināt izglītojamo skaitu un nodrošināt to attīstību nākotnē.

Kopējais publiskais finansējums 2013.gadā profesionālās izglītības iestāžu mācību aprīkojuma modernizācijai un infrastruktūras uzlabošanai bija 8,2 milj. EUR, t.sk. 7 milj. EUR ERAF finansējums.

Lai nodrošinātu „Profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas pamatnostādnes 2010.–2015.gadam” visu definēto prioritāro profesionālās izglītības programmu modernizāciju, plānots turpināt veikt ES fondu investīcijas profesionālās izglītības programmu uzlabošanai ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas perioda ietvaros (indikatīvi plānotais finansējums – 104 milj. EUR).

- **Sadarbības ar nozaru sociālajiem partneriem profesionālās izglītības pilnveidošanai un attīstībai stiprināšana** (atbildīgā institūcija – IZM)

2011.gadā ESF projekta „Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana” ietvaros izveidotās 12 nozaru ekspertu padomes turpina darbu, veicinot profesionālās izglītības iestāžu sadarbību ar nozares darba devējiem, izstrādājot nozaru kvalitatīvo un kvantitatīvo pasūtījumu darbaspēka sagatavošanai, nosakot darba tirgus prasības kvalitatīvu speciālistu sagatavošanai, organizējot prakses nozares uzņēmumos.

Šobrīd ir uzsākta profesionālās izglītības satura pārstrukturēšana, izmantojot elastīgu modulveida pieeju. Minētā ESF projekta ietvaros plānota 56 modulāro profesionālās izglītības programmu izstrāde un profesionālās kvalifikācijas eksāmenu satura izstrāde 32 profesijām.

2014.gada pirmajā pusē plānots iesniegt *Grozījums Profesionālās izglītības likumā*, lai pilnveidotu profesionālās izglītības iestāžu pārvaldības, Nozaru ekspertu padomju juridisko statusu, Latvijas profesionālās izglītības klasifikāciju, u.c. prioritāro jautājumu normatīvo regulējumu.

Kopējais publiskais finansējums nozaru kvalifikāciju sistēmas izveidei un profesionālās izglītības pārstrukturizācijai ir 3,4 milj. EUR (100% ES fondu finansējums). Izlietotais finansējums 2013.gadā ir 0,6 milj. EUR, plānotais 2014.gadā – 1,3 milj. EUR, bet 2015.gadā – 0,4 milj. EUR.

Istenojot *Eiropas Parlamenta un Padomes 2009.gada 18.junija ieteikumu par Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipu ietvarstruktūras izveidošanu profesionālajai izglītībai un apmācībām (EQAVET)*, Izglītības kvalitātes valsts dienests ir noteikts par EQAVET ieviešanas koordinējošo institūciju. Vienlaikus, lai nodrošinātu profesionālās izglītības kvalitātes pilnveidošanu, sadarbībā ar sociālajiem partneriem, ir uzsākta profesionālās izglītības kvalitātes vērtēšanas metodikas izstrāde sākotnējā profesionālajā izglītībā, profesionālajā tālākizglītībā un profesionālajā pilnveidē.

3.4.3. Augstākā izglītība

Augstākās izglītības jomā Latvijas NRP noteiktais mērķis ir nodrošināt, ka 2020.gadā 34-36% iedzīvotāju (30–34 gadu vecuma grupā) ir ar augstāko izglītību.

5.tabula

Augstāko izglītību ieguvušo iedzīvotāju īpatsvara mērķa sasniegšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2020
Iedzīvotāju skaits ar augstāko izglītību, vecumā 30-34 gadi, tūkst.	42,7	47,3	50,3	47,8	48,5	53,2	61,1
Iedzīvotāju skaits vecuma grupā 30-34 gadi	158,3	157,2	155,8	133,2	130,4	130,6	178,0
Īpatsvars, %	27,0	30,1	32,3	35,9	37,2	40,7	34-36

Datu avots: Eurostat

2013.gadā jau ir sasniegts NRP noteiktais mērķis 2020.gadam attiecībā uz iedzīvotāju ar augstāko izglītību īpatsvaru. Lai arī demogrāfisko tendenču dēļ šis rādītājs no 2017.gada varētu nedaudz samazināties, tomēr nav pamata apšaubīt, ka 2020.gadā tas būs mazāks par 40%.

Latvijā jau septīto gadu pēc kārtas vērojama studējošo skaita samazināšanās tendence. 2013./2014.akadēmiskā gada sākumā Latvijas augstākās izglītības institūcijās kopā studēja 89 671 studenti, kas ir par 5% mazāk nekā iepriekšējā gadā. Savukārt salīdzinājumā ar 2005./2006.akadēmisko gadu, kad studentu skaits Latvijā sasniedza maksimālo līmeni, studentu skaits ir samazinājies par 32%. Studentu skaita samazināšanos pēdējo gadu laikā galvenokārt ir izraisījuši demogrāfiskie faktori (demogrāfiskā bedre), kā arī 2008.-2010.gada ekonomiskā krīze, kas radīja pastiprinātu emigrāciju, kā arī mazināja iespējas apmaksāt augstākās izglītības studijas. Par valsts budžeta līdzekļiem 2013./2014.akadēmiskajā gadā studē 34 546 studenti jeb 39% studentu no kopējā studentu skaita. Lai gan studējošo kopējais skaits ir samazinājies, budžeta vietās studējošo īpatsvars ar katru gadu pieaug par 1–2%. Ap 70% no valsts budžeta finansētām studiju vietām, ņemot vērā darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes, ir valstij prioritārās, augstu pievienoto vērtību radošās un dārgu izmaksu nozarēs – dabaszinātnēs, inženierzinātnēs, veselības aprūpē, kā arī maģistrantūrā un doktorantūrā, kas ir svarīgi gan jaunu mācītspēku, gan zinātnieku sagatavošanā.

2013.gada 12.novembrī valdībā tika atbalstīts „*Augstākās izglītības un zinātnes attīstības pasākumu plāns laika posmam no 2013.gada 20.novembra līdz 2014.gada 31.decembrim*”, kas izstrādāts, lai turpinātu īstenot nepieciešamās reformas augstākajā izglītībā un zinātnē ar mērķi nodrošināt kvalitatīvu, starptautiski konkurētspējīgu un zinātnē balstītu augstāko izglītību, ko īsteno efektīvi pārvaldītas institūcijas ar konsolidētiem resursiem.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Augstākās izglītības modernizācija*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis ir paaugstināt studiju un pētniecības efektivitāti, kvalitāti un starptautisko konkurētspēju, nodrošināt iegūto kvalifikāciju un prasmju pilnīgāku atbilstību darba tirgus prasībām.

2013.gadā ir ieviesta studiju virzienu akreditācija. Studiju virzienu akreditācijas regulējums tika izstrādāts saskaņā ar kvalitātes standartiem un principiem, kas Eiropas līmenī ir definēti „*Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas augstākās izglītības telpā (ESG)*”. Akreditācijas procesā un lēmuma pieņemšanā piedalās visas ieinteresētās puses, t.sk. LDDK, Latvijas Studentu apvienība, Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrība u.c. Kā atzīmēts EK ziņojumā (2014.gads)²⁴ par progresu kvalitātes nodrošināšanai augstākajā izglītībā, tikai septiņās ES dalībvalstīs ir nodrošināta aktīva darba devēju dalība augstākās izglītības uzraudzības procesā, un starp tām ir arī Latvija. Vienlaikus studiju virzienu vērtēšanā obligāti piedalās arī starptautiskie eksperti. Ir nodrošināta akreditācijas procesa caurskatāmība un atklātums, ekspertu ziņojumi par studiju virzieniem ir publiski pieejami.

2013.gada 30.aprīlī noslēdzās ESF projekta „*Augstākās izglītības studiju programmu izvērtēšana un priekšlikumi kvalitātes paaugstināšanai*” īstenošana. Projekta rezultāti tika izmantoti arī studiju virzienu akreditācijas procesā, kā arī valsts budžeta finansēto studiju vietu sadalē un pārdalē.

2013.gadā ir ieviesta jauna studiju programmu licencēšanas kārtība – MK 2013.gada 25.aprīļa noteikumi „*Studiju programmu licencēšanas noteikumi*”, kurā noteikti stingrāki kritēriji studiju programmu licencēšanai, tādējādi veicinot studiju programmu kvalitāti.

²⁴ http://ec.europa.eu/education/policy/higher-education/doc/quality_en.pdf

Plānots, ka 2014.gadā, akreditācijas veikšanai augstskolas pašas varēs izvēlēties kādu no EQAR reģistrētajām Eiropas akreditācijas institūcijām. Vienlaikus ir uzsākts darbs pie koncepcijas „*Latvijas augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas sistēmas pilnveide*” izstrādes, kurā tiks sniegti priekšlikumi nacionālās augstākās izglītības ārējās kvalitātes nodrošināšanas institūcijas izveidei.

2013.gada 12.novembrī tika apstiprināts jauns īstermiņa attīstības plānošanas dokuments „*Augstākās izglītības un zinātnes attīstības pasākumu plāns laikposmam no 2013.gada 20.novembra līdz 2014.gada 31.decembrim*”, kura izstrādē iesaistījās plašs sociālo un sadarbības partneru loks. Diskusiju rezultātā tika panākta vienošanās par plāna ietvaros īstenojamajiem pasākumiem trijos galvenajos rīcības virzienos: studiju un zinātniskās darbības kvalitātes paaugstināšana; augstākās izglītības sektora resursu efektīva izmantošana un integrācija ar zinātņi; augstākās izglītības un zinātnes internacionalizācija un starptautiskās konkurētspējas paaugstināšana.

Lai nodrošinātu studiju programmu atbilstību tautsaimniecības vajadzībām un Latvijas ekonomiskās attīstības interesēm, ir uzsākts darbs pie augstākās izglītības nozaru pārstrukturizācijas pasākumiem, kas vērsti uz studējošo skaita proporcijas maiņu atbilstoši darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm, pakāpeniski mainot no valsts budžeta finansēto studiju vietu sadalījumu par labu STEM jomām, ņemot vērā reģionu attīstības intereses.

Sarunās ar augstskolām, kuras notika 2013.gada beigās un 2014.gada sākumā, tika iezīmēta to specializācija, lai novērstu programmu dublēšanos un veicinātu tiekšanos uz izcilību.

Kopējais publiskais finansējums 2012.–2013.gadā bija 1,1 milj. EUR (100% ES fondu finansējums), t.sk., 2013.gadā ir 0,14 milj. EUR.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu un konkurētspējīgu augstāko izglītību, ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots sniegt atbalstu augstākās izglītības iestāžu pārvaldības pilnveidei un institucionālai kapacitātes, t.sk. personāla kapacitātes, stiprināšanai, kā arī studiju programmu starptautiskai novērtēšanai (kopējais indikatīvais finansējums 46,47 milj. EUR, t.sk. ESF finansējums 39,5 milj. EUR).

- ***Augstākās izglītības institūciju materiāli tehniskās bāzes modernizēšana un resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis ir uzlabot nodrošinājumu ar mūsdienīgām iekārtām, aprīkojumu un tehnoloģijām tādos prioritāros studiju virzienos kā dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas, inženierzinātnes, ražošana un būvniecība, kā arī racionāli izmantot publisko un piesaistīto privāto finansējumu.

2013.gadā ir modernizēta infrastruktūra sešās augstākās izglītības iestādēs, kopumā no 2012.gada līdz 2013.gada beigām ir modernizētas 20 augstākās izglītības iestādes t.i. 64,5% no kopējā (31) augstākās izglītības iestāžu skaita, kas īsteno prioritārās programmas.

Līdz 2013.gada beigām 20 augstākās izglītības iestādes ir īstenojušas savus ERAF projektus, bet 11 augstākās izglītības iestādes projektu ietvaros turpina telpu un aprīkojuma modernizēšanu līdz 2015.gada 31.augustam.

Kopējais publiskais finansējums 2013.gadā bija 14,6 milj. EUR, t.sk., ES fondu finansējums – 13,6 milj. EUR.

Lai veicinātu augstākās izglītības iestāžu tīkla resursu koncentrāciju un izglītības pieejamību, tajā skaitā radot vairāk STEM, t.sk. medicīnas un radošo industriju studiju vietu, augstākās izglītības iestāžu infrastruktūras modernizācijai un vairāku augstskolu kopīgi izveidotu tematisku doktorantūras studiju centru izveidei (kopējais indikatīvais finansējums 44,6 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 37,9 milj. EUR).

- **Augstākās izglītības vienlīdzīgas pieejamības nodrošināšana** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis ir pilnveidot stipendiju, kā arī studiju un studējošo kredītu piešķiršanas mehānismu, kas pavērtu iespējas studēt lielākam studēt gribošo skaitam un veicinātu mērķtiecīgāku studiju jomas izvēli.

2013.gada nogalē sadarbībā ar PB tika uzsākts pētījums par jauno augstākās izglītības finansēšanas modeli, kas veicinātu augstākās izglītības pieejamību, taisnīgumu, tās starptautiskās konkurētspējas objektīvi novērtējamu kāpumu. Tā ietvaros, konsultējoties ar augstākās izglītības nozares pārstāvjiem, līdz 2014.gada beigām tiks izstrādāts vidēja termiņa augstākās izglītības finansēšanas modeļa piedāvājums, ņemot vērā fiskālos ierobežojumus, makroekonomiskās attīstības perspektīvu, sociālekonomiskos un demogrāfiskos faktorus, kā arī starptautisko konkurētspēju.

Lai studējošie varētu uzsākt, turpināt un arī sekmīgi pabeigt studijas, būtisks ir atbalsts, ko ir iespējams saņemt studiju kredīta (aizdevums studiju maksas segšanai) un studējošā kredīta (aizdevums dzīvošanai u.c. izdevumu segšanai) veidā. 2013.gadā noslēgti 2142 līgumi par studiju kredītu piešķiršanu par kopējo summu 10,9 milj. EUR, kā arī 613 līgumi par studējošā kredīta piešķiršanu par kopējo summu 3 milj. EUR. Jāatzīmē, ka pieprasījums pēc studiju un studējošo kredītiem ar katru gadu samazinās. Noslēgto studiju kredīta līgumu skaits 2013.gadā, salīdzinot ar 2012.gadu, ir samazinājies par 19%, bet noslēgto studējošo kredīta līgumu skaits ir samazinājies par 31%. Tas, galvenokārt, ir saistīts ar studējošo ierobežotajām iespējām iegūt galvotāju, sakarā ar Latvijas mājsaimniecību piesardzību jaunu kredītsaistību veidošanā.

- **Studiju un zinātniskās darbības kvalitātes uzlabošana** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis ir paaugstināt augsti kvalificētu speciālistu īpatsvaru darba tirgū prioritārajās jomās (dabaszinātņu, matemātikas, IT, inženierzinātņu, veselības aprūpes, vides zinātņu un radošo industriju), regulāri izvērtējot maģistru un doktora studiju efektivitāti, izstrādājot jaunas inovatīvas studiju programmas, kā arī nodrošinot stipendiju studējošajiem. Ar ESF atbalstu no 2007.gada līdz 2013.gada beigām stipendijas saņēmuši 1904 maģistranti, kā arī 1914 doktoranti, t.sk. 2013.gadā no jauna stipendijas ieguvuši 158 maģistranti un 141 doktorants.

Ir sagatavots MK noteikumu projekts, kas regulēs profesoru un asociēto profesoru amata pretendentu zinātniskās un pedagoģiskās kvalifikācijas novērtēšanas kārtību, paaugstinot prasības un palielinot starptautisko komponenti novērtēšanas procesā. Šobrīd tiek veidota darba grupa, kas izstrādās priekšlikumus doktorantūras un promocijas procesa pilnveidošanai, tajā skaitā sniedzot priekšlikumus jauno doktorantu piesaistei darbam augstskolās, doktora grāda piešķiršanas sistēmas pilnveidei, vairāku augstskolu kopīgi izveidotu tematisku doktorantūras studiju centru izveidei, kā arī paredzot veikt *Grozījumus Augstskolu likumā* pēcdoktorantūras tiesiskā statusa nodrošinājumam un procesa īstenošanai.

Lai veicinātu augstskolu sadarbību, koncentrējot materiālos un intelektuālos resursus, jaunajā ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodā tiek plānots atbalsts kopīgu doktorantūras programmu izstrādei un īstenošanai, kā arī augstskolu kopīgo tematisko doktorantūras centru izveidei. Ir sagatavots projekts *Grozījumiem Augstskolu likumā*, kas dod iespēju augstskolām un koledžām piedāvāt pirmsstudiju kursus tajās studiju programmās, kurās ir nepieciešamas padziļinātas zināšanas atsevišķos mācību priekšmetos vidējās izglītības līmenī, paredzot iespēju šim nolūkam saņemt valsts budžeta finansējumu. Līdz ar to topošie studenti, īpaši STEM jomās, būs labāk sagatavoti studijām un samazināsies studējošo atbirums šajās jomās, kas šobrīd ir apmēram 50%.

2013.gadā Latvijas augstskolās zinātnisko grādu ieguvuši 315 jauni zinātņu doktori, kas ir par 48 vairāk nekā 2012.gadā. Doktoru skaita pieaugums ir noticis, pateicoties maģistru un doktorantu atbalstam no ES fondu līdzekļiem. 2013.gadā ESF atbalstu saņēmuši 735 doktorantūras studenti.

Vērojama pozitīva tendence, ka maģistratūrā studējošo īpatsvars prioritārajās jomās ar katru gadu palielinās, t.i., ja 2009.gadā tie bija 27,2%, tad šobrīd tie ir jau 35%, kas skaidrojams ar to, ka palielināts minēto jomu studijās valsts budžeta vietu skaits un, protams, ieguldījums no ES fondu līdzekļiem. 2013.gadā ESF atbalstu saņēmuši 615 maģistrantūras studenti.

Kopējais publiskais finansējums 2013.gadā bija 3,4 milj. EUR, t.sk., ES fondu finansējums bija 3,1 milj. EUR (atbilstoši 2012.gadā 10 milj. un 9,3 milj. EUR).

Lai novērstu studiju programmu, t.sk. doktorantūras studiju programmu, sadrumstalotību un veicinātu darba tirgus prasībām atbilstošu kvalificētu augstākā līmeņa speciālistu sagatavošanu, ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots sniegt atbalstu starpinstitucionālu/kopīgu studiju programmu, t.sk. doktorantūras studiju programmu, izveidei un ieviešanai, un augstākās izglītības studiju programmu ES oficiālās valodās izstrādei un aprobācijai (kopējais indikatīvais finansējums 20,18 milj. EUR, t.sk. ESF finansējums 17,5 milj. EUR).

- **Ārvalstu studentu piesaistīšana** (atbildīgā institūcija – IZM)

2013./2014.akadēmiskā gada sākumā Latvijas augstskolās studēja 4477 ārvalstu studenti no 82 pasaules valstīm, kas veido 5% no kopējā studējošo skaita un ir par 28% jeb 972 studentiem vairāk kā iepriekšējā akadēmiskajā gadā. Visvairāk ārvalstu studējošo ir no Vācijas (16,7% no kopējā ārvalstu studējošo skaita), Krievijas (10,8%) un Uzbekistānas (8,2%).

2013.gadā ir veikti pasākumi, kas atvieglo augstskolu iespējas piesaistīt ārvalstu studentus, piemēram, augstskolām ir tiesības veidot un īstenot kopīgas studiju programmas ar citu valstu augstskolām un izsniegt kopīgus diplomus. Ir izveidotas trīs kopīgās studiju programmas ar ārvalstu augstskolām. 2013.gadā ir papildus licencēta kopīga studiju programma „Starptautiskās un Eiropas tiesības”, kuru īsteno Rīgas Juridiskā augstskola sadarbībā ar Kopenhāgenas Universitāti. Licencēšanai ir iesniegta arī Vidzemes augstskolas kopīgā maģistra studiju programma „Starptautiskā tūrisma pasākumu vadība”, kas tiks īstenota kopīgi ar Klaipēdas universitāti.

Saskaņā ar *Augstskolu likumā* noteikto, 20% no studiju programmas kredītpunktu apjoma var īstenot ES oficiālajās valodās. Attiecībā uz valodas ierobežojumiem, IZM veiktā analīze parāda, ka augstskolas nepietiekoši izmanto pašreiz likumdošanā nostiprinātās iespējas, tajā skaitā iespēja piesaistīt akadēmisko personālu vieslektoru statusā. Tāpēc tiek plānota virkne pasākumu augstākās izglītības institūciju atbalstam, tajā skaitā atbalsts programmu ES valodās veidošanai, atbalsts pēcdoktorantūrai un iepriekš minētajiem tematiskajiem doktorantūras studiju centriem.

Regulāri tiek īstenoti Latvijas augstākās izglītības atpazīstamības veicinošie pasākumi. 2013.gadā Akadēmiskās informācijas centrā (turpmāk tekstā – AIC) izveidotā Augstākās izglītības eksportspējas veicināšanas nodaļa, kā arī VIAA nodrošina interneta mājas lapas www.studyinlatvia.lv uzturēšanu. Papildus AIC ir izveidojusi mājas lapu www.studies.lv, kas informē potenciālos ārvalstu studentus par studiju programmām, Latvijas kultūru un izglītības sistēmu. Mājas lapa ir saistīta ar sociālajiem tīkliem, kuros regulāri ir iespējams uzdot interesējošos jautājumus un saņemt informāciju par iespējām studēt Latvijā.

3.4.4. Mūžizglītība

Mērķis ir panākt, lai 2020.gadā 15% no iedzīvotājiem (25-64 gadu vecumā) būtu nepārtraukti iesaistīti mācīšanās procesā (2013.g. – 6,6%).

Ekonomiskā krīze ir skaidri iezīmējusi pieaugušo izglītības lielo nozīmi „Eiropa 2020” stratēģijas mērķu sasniegšanā²⁵. Atbalsts pieaugušo dalībai daudzveidīgos izglītības pasākumos tiešā veidā ietekmē arī nodarbinātības mērķa rādītāja sasniegšanu, jo mazina strukturālā bezdarba risku.

6.tabula

Iedzīvotāju 25-64 gadu vecumā piedalīšanās izglītības procesā

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2020
Īpatsvars, %	6,8	5,3	5,0	5,1	6,9	6,5	15,0

Datu avots: Eurostat

No 2009.gada līdz 2012.gadam dalība pieaugušo izglītībā Eiropas valstīs kopumā saruka par 1,1 procentpunktiem un kopumā ievērojami atpalika no plānotā mērķa. Vienlaikus Latvijā, dalība pieaugušo izglītībā minētājā laika posmā pieauga par 1,3 procentpunktiem – no 5,3% 2009.gadā līdz 6,5% 2013.gadā. Ievērojot to, ka Latvijas progress 2012.gadā bija viens no straujākajiem Eiropā²⁶, turpinot īstenot uzsāktās aktivitātes, ka arī uzsākot jaunas, Latvijai kopumā ir labas iespējas sasniegt uzstādīto mērķi.

2014.gada 7.janvārī valdībā tika atbalstīta *Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam* projekta (turpmāk tekstā – IAP) iesniegšana Saeimā. IAP pasākumi ir vērsti uz mūžizglītības principa ieviešanu, t.sk. viens no rīcības virzieniem paredz izglītības iespēju paplašināšanu pieaugušajiem (piemēram, otrās iespējas izglītības piedāvājuma paplašināšana, atbalsts darba devējiem darbinieku izglītošanā, kā arī atbalsts nodarbināto kvalifikācijas pilnveidošanai atbilstoši darba devēju prasībām u.c.).

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Sadarbības sekmēšana un koordinācijas nodrošināšana starp pieaugušo izglītībā iesaistītajiem partneriem*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Kopš 2013.gada oktobra tiek īstenota Eiropas programma pieaugušo izglītības jomā, ar mērķi sekmēt sadarbību un izveidot vienotu koordināciju un informācijas apmaiņu starp pieaugušo izglītībā iesaistītajiem partneriem, t.sk. augstskolām, privātajiem partneriem, valsts, pašvaldību un nevalstiskajām institūcijām. Projekta aktivitātes, kas vērstās uz sadarbības veicināšanu pieaugušo izglītības jomā, tiek turpinātas arī 2014.gadā.

Kā viena no projekta aktivitātēm ir konsultāciju sniegšana pieaugušajiem par pieejamajām izglītības iespējām. Līdz 2014.gada februārim individuālas konsultācijas saņēmuši 823 pieaugušie. Projekta kopējais finansējums 1,4 tūkst. EUR, t.sk. EK – 1 tūkst. EUR.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā tiek paredzēts atbalsts profesionālās izglītības iestāžu kapacitātes stiprināšanai pieaugušo izglītībā, paredzot sadarbības ar darba devējiem uzlabošanu, administratīvā un pedagoģiskā personāla kompetences pilnveidi mācību organizācijas, metodisko jautājumu un tehnoloģiju attīstības kontekstā, t.sk. mobilitātes pasākumi labās prakses pārņemšanai pieaugušo izglītības attīstībai, kā arī ārpus formālās izglītības iegūtās kompetences novērtēšanas īstenošanai darbaspēka migrācijas procesu kontekstā, informatīvie pasākumi, iesaistot nozaru profesionālās organizācijas (kopējais indikatīvais finansējums 4,9 milj. EUR).

²⁵ Council Resolution on a renewed European agenda for adult learning (November 2011).

²⁶ EK „Education and Training monitor 2013” http://ec.europa.eu/education/library/publications/monitor13_en.pdf

- ***Nacionālās kvalifikāciju ietvarstruktūras izstrāde un tās līmeņu pielīdzināšana Eiropas kvalifikāciju struktūrai*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis – ieviest Latvijas nacionālo kvalifikāciju ietvarstruktūru, nodrošinot sistēmas pārēju uz mācīšanās rezultātiem (*learning outcomes*) balstītu izglītības modeli, kā arī piesaistīt to Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūrai (turpmāk tekstā – EKI), norādot Latvijas formālās izglītības diplomos atbilstošu EKI līmeni.

2013.gadā tika apstiprināti MK noteikumi „*Kārtība, kādā izsniedz valsts atzītus augstāko izglītību apliecinājošus dokumentus*”, kas nosaka kādā veidā kvalifikācijas ietvarstruktūras līmenis tiek atspoguļots augstākās izglītības diplomu pielikumos.

2013.gadā ir organizēti vairāki informatīvie pasākumi par Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras un EKI svarīgām tēmām.

2014.gadā ir plānots turpināt sabiedrības informēšanu par EKI un Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūru, organizējot seminārus un konferences.

- ***Ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto zināšanu, prasmju un profesionālās kompetences novērtēšanas nodrošināšana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis – radīt un īstenot mehānismu, ar kura palīdzību novērtēt un atzīt ārpus formālās izglītības sistēmas iegūtas zināšanas un prasmes, kā arī saņemt profesionālās kvalifikācijas dokumentu.

2011.gadā tika apstiprināta kārtība, kādā profesionālo kvalifikāciju, kas atbilst pirmā, otrā vai trešā profesionālās kvalifikācijas līmeņa profesionālajai kompetencei, var iegūt persona, kurai atbilstošās zināšanas ir iegūtas dzīves laikā vai neformālās izglītības veidā. Profesionālo kompetenci novērtē profesionālās kvalifikācijas eksāmenā atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai centralizēto profesionālās kvalifikācijas eksāmenu norises kārtībai.

No 2011.gada līdz 2013.gada beigām ārpusformālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanas kārtībā jaunu profesionālo kvalifikāciju ir ieguvušas 1261 personas, t.sk. 2013.gadā – 826 personas.

Vienlaikus, Latvijas Nacionālā bibliotēka, t.sk., sadarbībā ar Valsts izglītības satura centru, kopš 2012.gada pavasara līdz 2013.gada pavasarim īstenoja EK Mūžizglītības programmas projektu „*Integrēta neformālās izglītības rezultātu atzīšanas sistēma: nacionālā sadarbības tīkla izveide (Val-Net)*”. Projekta ietvaros tiek īstenotas vairākas aktivitātes, vērstas uz dažādu institūciju sadarbības attīstību, iespējamo problēmu identificēšanu, kā arī priekšlikumu izstrādi to risināšanai. Projektā iegūtas atziņas un ārpus formālās izglītības sistēmas iegūto zināšanu un prasmju atzīšanas labas prakses piemēri ir apkopoti grāmatā.

2014.gadā sadarbībā ar sociālajiem partneriem plānots aktualizēt metodiskos materiālus ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanai, nodrošinot izglītības iestādēm vienotu izpratni par šī pakalpojuma īstenošanu. Sekmējot sabiedrības informēšanu par profesionālās kompetences novērtēšanas pakalpojuma iespējām, IKVD mājas lapā plānots ievietot ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto profesionālo kompetenču novērtēšanas eksāmenu grafiku.

- ***Otrās iespējas izglītības piedāvājums, kā kompensējošs mehānisms izglītību priekšlaicīgi pametušo skaita samazināšanai*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis – nodrošināt izglītību priekšlaicīgi pametušajiem pietiekamas otrās iespējas izglītības piedāvājumu.

Pieaugušajiem, kuri pēc pārtraukuma vēlas pabeigt iepriekš uzsākto formālo izglītību pamatizglītības un vidējās izglītības pakāpē, tiek nodrošināts otrās iespējas izglītības piedāvājums un pieejamība.

2012./2013. un 2013./2014.mācību gadā Latvijas teritorijā daudzas izglītības iestādes piedāvā personām iegūt izglītību vakara (maiņu), neklātienē un tālmācības izglītības ieguves

formā. Izglītības iestāžu reģistrā ir reģistrētas 28 vakara (maiņu) skolas, t.sk., 7 neklātienes vidusskolas un 69 vakara klases un neklātienes konsultācijas punkti pie dienas skolām. 2012./2013.mācību gadā vakara un neklātienes izglītības programmās mācījās 11 727 izglītojamie (t.sk. 85% no vakara un neklātienes izglītības programmās izglītojamajiem ir 18 gadus veci un vecāki).

Nodrošinot otrās iespējas izglītības piedāvājumu, 2013./2014.mācību gadā tiek īstenotas licencētās 288 izglītības programmas, tostarp 89 vakara (maiņu) un 199 neklātienes (t.sk. tālmācības) vispārējās izglītības programmas.

Vakara (maiņu) vai neklātienes (tai skaitā tālmācības formā) izglītības programmas uzdevums ir dot iespēju iegūt pamatizglītību personām, kurām ģimenes apstākļu, darba, sociālekonomisku, veselības stāvokļa vai citu apstākļu dēļ nav iespēju apmeklēt izglītības iestādi izglītības programmas apguvei pilna laika klātienē un kuras ir gatavas daļu izglītības satura apgūt patstāvīgi, izmantojot elektronisko tālsaziņas līdzekļu iespējas. Arī 2014.gadā tiks turpināta otrās iespējas izglītības nodrošināšana, t.sk. izmantojot publisko izglītības iestāžu infrastruktūru bezdarbnieku apmācībām.

- ***Atbalsts darbinieku kvalifikācijas pilnveidošanai atbilstoši darba devēju prasībām, kas nepieciešams nodarbināto apmācībām nozaru ietvaros*** (atbildīgās institūcijas – EM, LM, IZM)

Mērķis ir nodrošināt iespēju nodarbinātām personām (vecumā no 25 gadiem) papildināt un pilnveidot darbam nepieciešamās zināšanas un prasmes, apgūstot profesionālās pilnveides vai neformālās izglītības programmas.

Tiek īstenota ESF atbalsta programma „*Atbalsts nodarbināto apmācībām komersantu konkurētspējas veicināšanai – atbalsts partnerībās organizētām apmācībām*” ar pieejamo publisko finansējumu 31,69 milj. EUR, kas veicina komersantu tiešo dalību darbaspēka kvalifikācijas celšanā. Programmu ievieš nozaru asociācijas. Līdz 2013.gada beigām programmā ir pabeigti 13 projekti par kopējo summu 2,2 milj. EUR, kā arī turpinājās 16 projektu īstenošana par kopējo publisko finansējumu 27,7 milj. EUR. Vienlaikus programmā 2013.gadā turpinājās atbalsta sniegšana darbinieku kvalifikācijas un prasmju paaugstināšanai IKT jomā, kur publiskais finansējums veido 1,6 milj. EUR un kopumā plānots apmācīt 5000 personas. Līdz 2013.gada beigām programmā (pirmā un otrā projektu atlases kārtā) apmācītas vairāk kā 20 600 personas. Programmas īstenošanai līdz 2013.gadam izmaksāti 18 milj. EUR, bet 2014.gadā plānots izmaksāt 6 milj. EUR.

Ir uzsākts darbs pie noteikumu projekta „*Par atbalsta pasākumiem darba devējiem darbinieku papildu izglītošanā, atbalsta pasākumu īstenošanas kārtību un kritērijiem atbalsta saņemšanai*”, paredzot finansiāli atbalstīt darba devējus savu darbinieku izglītošanā.

2013.gadā NVA organizētajos mūžizglītības pasākumos piedalījās 7698 nodarbinātas personas, t.sk., no jauna iesaistītas 6376 personas. Kopējais ES fondu finansējums 2013.gadā bija 1,7 milj. EUR.

2014.gadā noslēgsies ESF līdzfinansēts pētījums par pirmspensijas vecuma iedzīvotāju ekonomiskā potenciāla novērtējumu un nepieciešamajiem uzlabojumiem gados vecāku cilvēku integrācijai darba tirgū. Balstoties uz šī pētījuma rezultātiem, plānots pārskatīt NVA piedāvātos ADTP pasākumus šai mērķa grupai un izvērtēt nepieciešamos uzlabojumus.

Latvijā, tāpat kā vairumā citu Eiropas valstu, notiek iedzīvotāju novecošanās. Ņemot vērā, ka aktīvās novecošanas politika Latvijā vēl atrodas attīstības sākuma stadijā, ir izstrādāts projekts „*Latvijas visaptverošas aktīvās novecošanās stratēģijas izstrāde iedzīvotāju darba mūža pagarināšanai un uzlabošanai*” (ES nodarbinātības un sociālās solidaritātes programmas PROGRESS ietvaros) ar mērķi izmantot pieejamo finansiālo atbalstu aktīvās novecošanas stratēģijas izstrādei, pievēršot īpašu uzmanību nodarbinātības jautājumiem. Projekts paredz sadarbību ar OECD, kas veiks pētījumu un sniegs rekomendācijas aktīvās

novecošanas uzlabošanai. Projekts tiks īstenots no 2014.gada 1.februāra līdz 2015.gada beigām.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā tiek paredzēts atbalsts nodarbināto iedzīvotāju profesionālās kvalifikācijas un kompetences pilnveidei un neformālās izglītības programmu apguvei, t.sk., atbalsts karjeras konsultēšanas pakalpojumiem (kopējais indikatīvais ESF finansējums 27 milj. EUR).

3.5. CĪŅA AR NABADZĪBU, DEMOGRĀFIJAS IZAIČINĀJUMI UN VESELĪBAS AIZSARDZĪBA

3.5.1. Nabadzības līmeņa mazināšana

Latvijas NRP mērķis ir samazināt nabadzības riskam pakļauto personu īpatsvaru līdz 21% 2020.gadā vai 121 tūkst. cilvēku. Ņemot vērā makroekonomiskās attīstības scenāriju vidējam termiņam (skat. 1.tabulu), plānoto nodarbinātības pieaugumu un bezdarba samazinājumu, kā arī to, ka nodarbinātības un ienākumu no algota darba samaksas pieaugums mājsaimniecībās tieši korelē ar nabadzības riska samazinājumu, var pieņemt, ka 2020.gadam izvirzītais nabadzības samazināšanas mērķis tiks sasniegts.

7.tabula

Nabadzības līmeņa samazināšanas mērķa trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2020
Nabadzības riskam pakļauto personu īpatsvars (%)	26,4	20,9	19,0	19,2	19,4	21,0 (vai novēršot nabadzības risku 121 tūkst. iedzīvotāju)
Nabadzības riskam pakļauto personu un/vai zemas darba intensitātes mājsaimniecībās dzīvojošo personu īpatsvars	27,3	23,8	22,3	21,9	21,8	
Nabadzības riskam pakļauto personu un/vai zemas darba intensitātes mājsaimniecībās dzīvojošo iedzīvotāju skaits (tūkst.)	582	495	454	442	434	

Datu avots: Eurostat

Kā jau norādīts 2.4.nodaļā pēdējos 2-3 gados vērojama pakāpeniska situācijas uzlabošanās un nabadzības riska samazināšanās tajās mājsaimniecībās, kuru ienākumus galvenokārt veido algota darba samaksa, kā arī nabadzības riska samazināšanās bērniem. Līdzīgi kā pirmskrīzes situācijā, nabadzības riska pieaugums ir vērojams tādām iedzīvotāju kategorijām kā personas ar fiksētiem ienākumiem (piemēram, pensionāri), viena vecāka ģimenes, iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem.

Taču vienlaicīgi kā galvenie nabadzības mazināšanas mērķa sasniegšanas riski jānorāda:

- liels neformālās ekonomikas sektors, kas atstāj negatīvu ietekmi uz tajā nodarbināto sociālās aizsardzības līmeni sociālā riska iestāšanās gadījumā, ilgtermiņā tas palielina slogu uz valsts un pašvaldību izdevumiem sociālajai aizsardzībai;
- augstais nodarbināto īpatsvars, kas valsts obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas veic no minimālās algas (aptuveni 30%) un kas nākotnē negatīvi ietekmēs viņu ienākumu aizvietošanas līmeni pēc pensionēšanās;

- augstais māsasaimniecību parādu līmenis (patēriņa kredīti, kredīts par mājokli, parāds par komunālajiem maksājumiem), kā rezultātā arī iedzīvotāji ar relatīvi vidējiem vai augstiem ienākumiem var nonākt sociālās palīdzības saņēmēju lokā.

Būtiskākie reformu virzieni un veiktie pasākumi (skat. arī 2.1.nodaļu) 2013. un 2014.gadā ir virzīti uz darbaspēka nodokļu sloga samazināšanu, ienākumu palielināšanu strādājošiem ar zemiem ienākumiem un ģimenēm ar bērniem, izglītības pakalpojumu pieejamības paaugstināšanu ģimenēm ar bērniem, t.sk., bērniem ar invaliditāti. Līdztekus, uzsverot efektīva atbalsta nozīmi nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām, 2014.gadā ir uzsāktas sociālo pakalpojumu sistēmas, sociālā darba sistēmas un sociālās drošības sistēmas, iekļaujot minimālās ienākumu shēmas, reformas. Šo jomu reformu mērķi un prioritātes ir virzīti uz atbilstošas atbalsta sistēmas izveidi iedzīvotājiem sociālo problēmu risināšanā un mazināšanā, sniedzot nepieciešamo atbalstu pakalpojumu un materiālā atbalsta veidā, veicinot iedzīvotāju integrāciju sabiedrībā un darba tirgū.

Profesionālā sociālā darba attīstības jomā²⁷, 2014.gadā galvenā uzmanība tiks veltīta normatīvā regulējuma pilnveidošanai ar mērķi precizēt iesaistīto institūciju kompetences robežas un atbildības sadalījumu klienta sociālās problēmas risināšanā, paplašināt supervīzijas nodrošināšanu sociālo dienestu sociālā darba speciālistiem, pilnveidot sociālā darba izglītības un profesionālās pilnveides sistēmas.

Sociālo pakalpojumu attīstības jomā²⁸ plānotie pasākumi ir virzīti uz to, lai nodrošinātu indivīda vajadzībām atbilstošu, sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanu. 2014.gadā tiks uzsākti deinstitutionalizācijas ieviešanai nepieciešamie pasākumi – pārskatītas prasības personu ievietošanai aprūpes institūcijās, izstrādāts rīcības plāns deinstitutionalizācijas īstenošanai, izstrādāts finansēšanas modeļa principa „nauda seko klientam” atsevišķu sociālo pakalpojumu finansēšanā un noteikti kritēriji klientu dalījumam pa aprūpes līmeņiem.

Lai nodrošinātu ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādņu 2014.-2020.gadam ieviešanu, 2014.gadā plānotie pasākumi ir saistīti ar izglītības pieejamības izvērtēšanu bērniem ar invaliditāti un bērniem ar speciālām vajadzībām un attiecīgā normatīvā regulējuma pilnveidošanu, personām ar invaliditāti sniegto sociālo pakalpojumu loka un apjoma pārskatīšanu un paplašināšanu, invaliditātes noteikšanas sistēmas precizēšanu.

Būtisku atbalstu nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanai 2014.-2020.gada periodā paredz ES fondu līdzfinansētie pasākumi. Darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” projekts paredz 2014.-2020.g. plānošanas perioda laikā 225 milj. EUR jeb 35% no ESF finansējuma novirzīt 9.tematiskajam mērķim „Veicināt sociālo iekļaušanu, apkarot nabadzību un jebkādu diskrimināciju”. Papildus, šim mērķim plānots novirzīt arī 193 milj. EUR jeb 8% no ERAF finansējuma. Darbības programmā paredzēto finansējumu plānots novirzīt nelabvēlīgākā situācijā esošu bezdarbnieku iekļaušanai darba tirgū, sociālo dienestu darba efektivitātes paaugstināšanai, kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamības palielināšanai personām ar invaliditāti un bērniem u.c.

2014.gada 12.martā spēkā stājās Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par Eiropas Atbalsta fondu vistrūcīgākajām personām (turpmāk tekstā – Fonds). Fonda vispārīgais mērķis ir veicināt sociālo kohēziju ES, sekmēt sociālo iekļaušanu un cīnīties pret nabadzību, lai tiktu sasniegts „Eiropa 2020” stratēģijas mērķis par vismaz 20 milj. samazināt to cilvēku skaitu, kuri ir pakļauti nabadzības un sociālās atstumtības riskam. Minēto mērķi plānots sasniegt, sniedzot nefinansiālu palīdzību vistrūcīgākajām personām – materiālās palīdzības vai sociālo iekļaušanu atbalstošu pasākumu veidā. Ir sagatavots Fonda darbības programmas projekts, kas paredz vistrūcīgāko personu nefinansiālam atbalstam 2014.–2020.gada plānošanas periodā

²⁷ Profesionāla sociālā darba attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam apstiprinātas MK 18.12.2013.

²⁸ Sociālo pakalpojumu attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam apstiprinātas MK 04.12.2013.

izmantojot 41 milj. EUR Fonda finansējumu. Papildus ES finansējumam, darbības programmas īstenošanai plāno valsts budžeta līdzfinansējumu 15% apmērā. Darbības programma paredz Fonda finansējumu novirzīt nodrošinātībai ar pārtiku un bērnu materiālajai nodrošinātībai.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Ienākumu nevienlīdzības samazināšana*** (atbildīgās institūcijas – FM, LM)

Mērķis ir samazināt nodokļu slogu ekonomiski aktīviem iedzīvotājiem un augstam nabadzības riskam pakļautām iedzīvotāju grupām (īpaši ģimenēm ar bērniem un iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem) – skat. arī 2.1.nodaļu.

Būtiskākais 2014.gadā plānotais pasākums ir adekvāta minimālā ienākumu līmeņa noteikšana, balstoties uz PB pētījumā veikto minimālās ienākumu sistēmas izvērtējumu Latvijā, ar mērķi definēt metodiski pamatotu, ar iedzīvotāju reālajiem ienākumiem saistītu ienākumu sliekšni, kas kalpos par pamatu turpmākai sociālā atbalsta plānošanai un sniegs atbilstošu atbalstu nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanai. 2014.gada 2.ceturksnī plānots sagatavot *Koncepciju par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu*. Nepieciešamie normatīvo aktu projekti atbalsta nodrošināšanai mājsaimniecībām, kuru ienākumi zemāki par valstī noteiktā minimālā ienākuma līmeni tiks sagatavoti gada laikā pēc minimālā ienākuma līmeņa noteikšanas. Pārējos darbības virzienos nepieciešamie konceptuālie dokumenti²⁹ tiks sagatavoti līdz 2015.gada 31.decembrim.

Tāpat tiks nodrošināta priekšlikumu virzība valdībā un Saeimā par izmaiņām attiecībā uz pensiju/atlīdzību indeksāciju no 2014.gada, paredzot pensijas/atlīdzības indeksēt ar faktisko patēriņa cenu indeksu un 25% no apdrošināšanas iemaksu algas reālā pieauguma procentiem, lai veicinātu pensiju pieauguma atbilstību darba samaksas pieaugumam. Lēmums par pensiju indeksāciju ir konceptuāli atbalstīts valdībā.

Līdz 2014.gada jūlijam MK tiks iesniegts informatīvais ziņojums „*Darbaspēka nodokļu izmaiņas ienākumu nevienlīdzības mazināšanai – veikto izmaiņu novērtējums un priekšlikumi tālākai rīcībai*”, kurā ņemot vērā valsts budžeta fiskālās iespējas, tiks sagatavots turpmāks pamats darbaspēka nodokļu samazinājumam, lai sekmētu Latvijas ekonomikas konkurētspēju Baltijas un Eiropas mērogā, kā arī tiks piedāvāts efektīvāks darbaspēka nodokļu samazinājuma risinājums, kas mazinātu nodokļu slogu nodokļu maksātājiem un vienlaikus mazinātu ienākumu nevienlīdzību Latvijā.

- ***Nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto personu līdzdalības darba tirgū veicināšana*** (atbildīgā institūcija – LM)

Mērķis ir sekmēt visnelabvēlīgākajā situācijā esošo iedzīvotāju grupu sociālo iekļaušanu. Mērķa sasniegšanai tiek īstenoti ADTP pasākumi, tostarp noteiktām personu grupām, nodrošinot visnelabvēlīgākajā situācijā esošo iedzīvotāju nodarbināšanu valsts līdzfinansētās darba vietās. Kopējais publiskais finansējums šiem pasākumiem 2013.gadā bija 3,7 milj. EUR, tai skaitā ES fondu finansējums – 1,7 milj. EUR (iesaistītas 2227 personas).

Mērķa sasniegšanai līdztekus 2.3. un 3.3.nodaļā minētajiem pasākumiem 2014.gadā paredzēts izvērtēt sociālās uzņēmējdarbības ieviešanas iespējas Latvijā. Pašlaik izstrādātas koncepcijas projekta mērķis ir izvērtēt alternatīvas iekļaujošas sociālās uzņēmējdarbības attīstībai Latvijā, piedāvājot atbalsta virzienus sociāli atbildīgiem uzņēmumiem.

²⁹ *Koncepcija par iespēju noteikt bāzes jeb sociālo pensiju; Koncepcija par iespēju noteikt minimālo bezdarbnieka pabalsta apmēru; Koncepcija par iespējām restrukturizēt valsts sociālo pabalstu izdevumus vai pārskatīt to apmērus, piesaistot tos noteiktam sociāli ekonomiskam rādītājam.*

- **Diskriminācijas draudu un stereotipu mazināšana, kā arī pilsoniskās līdzdalības veicināšana** (atbildīgā institūcija – KM)

Mērķis ir nodrošināt atbalsta pasākumus, kas ļauj aktīvi piedalīties visos Eiropas sabiedrības dzīves aspektos sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām, t.sk. romiem, trešo valstu pilsoņiem ar dažādu kultūras, reliģijas, valodas un etnisko izcelsmi, kā arī personām, kas ir atstumtas nabadzības vai reģionālās nošķirtības dēļ. Mērķa īstenošana tiek veikta, stiprinot un veicinot dažādas pilsoniskās līdzdalības formas, kā arī ierobežojot visu veidu diskrimināciju.

Lai veicinātu romu integrāciju un paaugstinātu to līdzdalību sabiedrībā notiekošajos procesos, 2013.gadā ir atbalstīti romu nevalstisko organizāciju projekti, stiprinot sadarbību starp romu kopienu, pašvaldībām un sociālajiem partneriem, kā arī attīstot romu kultūras identitātes saglabāšanu un starpkultūru dialogu. Ar mērķi veicināt romu līdzdalību pie KM darbojas 2012.gadā izveidota Romu integrācijas politikas īstenošanas konsultatīvā padome.

3.5.2. Demogrāfijas izaicinājumi un veselības aizsardzība

Latvijā ir vērojamas negatīvas **demogrāfiskās** izmaiņas – iedzīvotāju skaita samazināšanās un novecošanās, salīdzinoši augsta mirstība. Latvijas iedzīvotāju skaits 2013.gada sākumā bija 2,02 milj. cilvēku. Kopš 2000.gada iedzīvotāju skaits valstī ir samazinājies par 358 tūkst. jeb par 15%. Īpaša problēma ir straujā sabiedrības novecošanās – samazinās bērnu un pieaug vecāka gada gājuma personu īpatsvars. Vienlaikus jāatzīmē, ka pakāpeniski uzlabojoties ekonomiskajai situācijai, samazinās starptautiskā ilgtermiņa emigrācija un pieaug imigrācija. Pēdējo gadu laikā negatīvais migrācijas saldo ir būtiski sarucis.

Demogrāfijas problēmu risināšana ir viens no politiskās dienaskārtības aktuāliem jautājumiem 2013. un 2014.gadā. Lai identificētu galvenās risināmās problēmas un izstrādātu priekšlikumus turpmākai rīcībai, 2013.gadā tika īstenots pētījums „*Tautas ataudzi ietekmējošo faktoru izpēte*”. Izpētes gaitā cita starpā secināts, ka, lai gan šobrīd valsts politika galvenokārt vērsta uz dzimstības veicināšanu un bērna pirmo dzīves gadu nodrošināšanu, svarīgs ir arī nabadzības risku mazināšanas mērķis ģimenēs ar bērniem. Šajā sakarā kā īpaši atbalstāmas minētas divas mērķgrupas – daudz bērnu ģimenes un vientuļie vecāki.

Lai vienkopus lemtu par pasākumiem demogrāfiskās situācijas uzlabošanai, ir izveidota Demogrāfisko lietu padome, kuras dienas kārtībā 2013.gadā bija tādi nozīmīgi jautājumi kā pirmsskolas izglītības iestāžu nodrošināšana bērniem vecumā no 1,5 līdz 4 gadiem. Savukārt, 2014.gadā darbu plānots koncentrēt uz kompleksu atbalsta pasākumu ģimenēm ar bērniem izveides.

Lai veicinātu saikni ar Latvijas diasporu ārzemēs un Latvijas iedzīvotāju atgriešanos, 2013.gadā apstiprināts „*Reemigrācijas atbalsta pasākuma plāns 2013.-2016.gadam*”. Plānā iekļauti 8 rīcības virzieni ar mērķi atbalstīt un palīdzēt ārzemēs dzīvojošajiem Latvijas valsts piederīgajiem un viņu ģimenes locekļiem, kuri ir izlēmuši vai plāno atgriezties Latvijā saņemt informāciju dažādās svarīgās dzīves situācijās. 2014.gadā tiek turpināts darbs pie informācijas apkopošanas un sadales izveides „Atgriešanās Latvijā” valsts un pašvaldību portālā www.latvija.lv, sasaistot apkopoto informāciju ar pašvaldību pakalpojumiem, tai skaitā e-pakalpojumiem.

2013.gada laikā tika ieviesti un 2014.gadā tiek īstenoti vairāki pasākumi, kuru primārais mērķis ir valsts materiālā atbalsta ģimeņu ar bērniem palielināšana (skat. 2.4.nodaļu), kā arī izglītības un veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības paaugstināšana.

Lai arī vairāki **sabiedrības veselības** rādītāji Latvijā būtiski atpaliek no ES vidējiem rādītājiem, ir novērojama to pakāpeniska uzlabošanās. Jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums Latvijā ir viens no zemākajiem ES un 2010.gadā sasniedza 92% no ES vidējā rādītāja, tomēr tas pakāpeniski palielinās, 2012.gadā sasniedzot 74,2 gadus. Samazinoties

mirstībai un pieaugot jaundzimušo vidējam paredzamajam mūža ilgumam, pakāpeniski pieaug arī veselīgi nodzīvoto dzīves gadu skaits, kas 2012.gadā, salīdzinot ar 2007.gadu, palielinājies par 5 gadiem un sasniedza 59,1 gadu³⁰. Potenciāli zaudēto dzīves gadu (turpmāk tekstā – PZDG) galvenais iemesls Latvijā ir ārējie nāves cēloņi (pašnāvības, ceļu satiksmes negadījumi), asinsrites sistēmas slimības un ļaundabīgie audzēji. Latvijas mērķa rādītāji sabiedrības veselības veicināšanai ir parādīti 8.tabulā.

8.tabula

PZDG samazināšanas mērķa sasniegšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2020
PZDG uz 100 000 iedzīvotāju (vecumā līdz 65 gadiem ieskaitot)	7043	6494	6476	6140	5922	5300

Analizējot PZDG rādītāju dinamiku no 2008. līdz 2012.gadam, secināms, ka saglabājoties esošajai tendencei un nodrošinot nepieciešamos ieguldījumus sabiedrības veselībā turpmākajos gados PZDG mērķis 2020.gadam tiks sasniegts.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Dzīmsvēības veicināšana un uz ģimenēm ar bērniem vērsti sociālās aizsardzības pasākumi*** (atbildīgās institūcijas – LM, VARAM, TM)

Mērķis ir nodrošināt un pilnveidot valsts un pašvaldību atbalstu ģimenēm ar bērniem, kā arī veicināt vecāku līdzdalību darba tirgū. Pasākumi mērķa sasniegšanai līdztekus jau īstenotajiem pasākumiem ģimenes un bērnu atbalstam un aizsardzībai (skat. 2.4.nodaļu):

- 2014.gadā paredzēts nodrošināt pašvaldības pirmsskolas izglītības iestāžu rindu likvidēšanu. 2013.gada valsts budžetā tika paredzēts līdzfinansējums pašvaldībām, lai no 1.septembra segtu vecāku izdevumus privātam pakalpojuma sniedzējam, ja pašvaldība nevar nodrošināt rindā uzņemtos bērnus no 1,5 līdz 4 gadiem (ieskaitot) ar pašvaldības bērnudārzu. Attīstīt pirmsskolas izglītības pakalpojuma pieejamību bērnam ar invaliditāti;
- tiek attīstīta pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūra nacionālās un reģionālās nozīmes attīstības centros. Pasākuma ietvaros līdz 2013.gada beigām pabeigti 47 projekti, turpinās 19 projektu ieviešana, t.sk., jaunuzceltas vai paplašinātas 15 un renovētas vai labiekārtotas 60 pirmsskolas izglītības iestādes, kā arī radītas 2880 jaunas vietas bērniem pirmsskolas izglītības iestādēs. Šai aktivitātei pieejamais ERAF finansējums ir 30 milj. EUR, ieskaitot virsstaistību finansējumu;
- 2013.gadā izstrādāts normatīvais regulējums par valsts atbalsta piešķiršanu bērniem vecumā no 1,5 līdz 4 gadiem, kam netiek nodrošināta vieta pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēs. Valsts atbalsta apmērs ir noteikts līdz 142,29 EUR mēnesī, ievērojot nosacījumu, ka valsts atbalsta un pašvaldības piešķirtā finansējuma kopējais apmērs vienam bērnam nepārsniedz 227,66 EUR mēnesī Rīgas plānošanas reģionā un 184,97 EUR mēnesī ārpus Rīgas plānošanas reģiona esošā privātā izglītības iestādē vai pie bērnu uzraudzības pakalpojuma sniedzēja. Valsts atbalstu paredzēts piešķirt līdz 2015.gada beigām;
- no 2013.gada 1.septembra sakārtota normatīvo aktu bāze, lai nodrošinātu alternatīvo pakalpojumu sniegšanu bērniem, līdz 2014.gada 30.janvārim rindu problēmu pašvaldību pirmsskolas izglītības iestādēs palīdzējuši risināt legāli reģistrētie bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēji – 485 aukles un 146 juridiskās personas, kas nodarbojas ar alternatīvo pakalpojumu sniegšanu;
- 2014.gadā tiek turpināts darbs pie valsts atbalsta programmas finanšu instrumentu veidā pirmā mājokļa galvojumam;

³⁰ EUROSTAT dati: Healthy Life Years (from 2004 onwards).

- 2014.gadā plānots izstrādāt *Koncepciju par audžuģimeņu attīstību un tām sniedzamā atbalsta pilnveidošanu*, lai veicinātu bērna aprūpi ģimeniskā vidē, nodrošinot pēc iespējas lielākam skaitam bez vecāku gādības palikušu bērnu, kurus vēl nav iespējams adoptēt, iespēju dzīvot pie aizbildņa vai audžuģimenē.
- ***Kvalitatīvas un efektīvas veselības aprūpes pakalpojumu sistēmas veidošana, slimību riska faktoru mazināšana, traumatisma un vides risku ietekmes uz sabiedrības veselību mazināšana*** (atbildīgā institūcija – VM)

Mērķis ir mazināt iedzīvotāju saslimstību un mirstību, nodrošinot efektīvu veselības aprūpes sistēmas pārvaldi un resursu izmantošanu, veicinot slimību agrīnu diagnostiku, uzlabojot hronisko pacientu aprūpi un īstenojot veselības veicināšanas pasākumus.

Sirds un asinsvadu veselības uzlabošanas rīcības plāns 2013.-2015.gadam paredz pasākumus veselīga dzīvesveida paradumu veicināšanai iedzīvotāju vidū, agrīnai sirds un asinsvadu slimību diagnostikai, sirds un asinsvadu slimību veselības aprūpes pakalpojumu kvalitātes uzlabošanai primārajā, sekundārajā ambulatorajā un stacionārajā līmenī un sirds un asinsvadu slimību monitoringa pilnveidošanai (kopējais plāna ieviešanai papildus nepieciešamais finansējums veselības sektorā 2014.–2015.gadā ir 6,8 milj. EUR, no tiem 2014.gadā 0,8 milj. EUR, 2015.gadā (un turpmāk katru gadu) 6 milj. EUR), līdz ar to tas, cik lielā mērā plāns tiks īstenots, atkarīgs no tā, vai papildus nepieciešamais finansējums tiks piešķirts. Atsevišķus plāna pasākumus plānots īstenot ES fondu finansējuma ietvaros.

Lai stiprinātu primāro veselības aprūpi, palielinātu primārās veselības aprūpes (turpmāk tekstā – PVA) lomu profilaksē, diagnostikā un ārstēšanā, kā arī uzlabotu PVA kvalitāti 2014.gadā tiks apstiprināts *Primārās veselības aprūpes attīstības plāns 2014.–2016.gadam*. Plāna ietvaros paredzēts īstenot pasākumus trīs rīcības virzienos: PVA pakalpojumu sniedzēju teritoriālās un organizatoriskās pieejamības uzlabošana, PVA pakalpojumu kvalitātes un drošības uzlabošana, pacientu informēšana un līdzestības veicināšana. Daļai plānā iekļauto pasākumu nepieciešams papildus valsts budžeta finansējums. Kopējais papildus nepieciešamais valsts budžeta finansējums plāna ieviešanai trīs gadu periodam ir 14,8 milj. EUR. Atsevišķus plāna pasākumus plānots īstenot ES fondu finansējuma ietvaros.

Lai nodrošinātu sniegto veselības aprūpes pakalpojumu ilgtspējību un stabilitāti un piesaistītu papildus finansējumu veselības aprūpes pakalpojumu nodrošināšanai, 2013.gadā turpinājās darbs pie valsts obligātās veselības apdrošināšanas sistēmas ieviešanas. Saskaņā ar *Koncepciju par veselības aprūpes sistēmas finansēšanas modeli* izstrādāts likumprojekts „*Veselības aprūpes finansēšanas likums*”, lai veicinātu veselības aprūpes pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešamā finansējuma piesaisti, nosakot valsts obligātās veselības apdrošināšanas vispārīgos principus un regulējot tās finansiālo un organizatorisko struktūru, kā arī nosakot veselības aprūpes finansēšanas sistēmas vispārīgos principus un struktūru. Likumprojekts Saeimā ir apstiprināts pirmajā lasījumā.

Papildus mērķa sasniegšanai 2014. un 2015.gadā ir paredzēts:

- izstrādāt integrētas veselības aprūpes attīstības vadlīnijas sirds un asinsvadu, onkoloģijas, garīgās un perinatālās veselības aprūpes jomā, jo īpaši sociālās atstumtības un nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju veselības uzlabošanai;
- ieviest veselības valsts obligātās apdrošināšanas sistēmu;
- izstrādāt *Vienotas nacionālās veselības aprūpes kvalitātes nodrošināšanas sistēmas koncepciju*. Koncepcijas izstrādes mērķis ir pacientu drošības uzlabošana veselības aprūpē un efektīvākas ārstniecības nodrošināšana, jo īpaši sociālās atstumtības un nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju veselības uzlabošanai;
- uzlabot primārās veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību, kvalitāti un aprūpes pēctecību, īpaši personām ar hroniskām saslimšanām un palielināt primārās aprūpes lomu profilaksē, agrīnā slimību diagnostikā un ārstēšanā;

- turpināt ambulatoro pakalpojumu, t.sk., dienas stacionāru, attīstīšanu, lai uzlabotu šo pakalpojumu pieejamību un sekmētu efektīvu veselības aprūpes resursu izlietošanu;
- veikt pasākumus stacionārās veselības aprūpes efektivitātes paaugstināšanai, turpinot ar diagnozēm saistīta grupu apmaksas modeļa izstrādi un uzsākot tā ieviešanu stacionārajā veselības aprūpē;
- turpināt atbalsta pasākumus veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības nodrošināšanai sociāli mazaizsargātām iedzīvotāju grupām. Saskaņā ar spēkā esošo veselības aprūpes finansēšanas kārtību, no pacienta iemaksas un līdzmaksājuma par veselības aprūpes pakalpojumiem ir atbrīvotas vairākas iedzīvotāju kategorijas, piemēram, bērni vecumā līdz 18 gadiem, grūtnieces un sievietes pēcdzemdību periodā, I grupas invalīdi, trūcīgās personas u.c. Papildus tam trūcīgajām personām un bērniem līdz 18 gadu vecumam (ja nav noteikti kompensācijas ierobežojumi, piemēram, zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumi konjunktivīta, nestruetojoša vidusauss iekaisuma, atopiskā dermatīta u.c. gadījumā tiek kompensēti tikai bērniem līdz 3 gadu vecumam) 100% apmērā tiek kompensēti kompensējamo zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumi;
- īstenot pasākumus veselības veicināšanā un slimību profilaksē, piemēram, lai mazinātu alkoholisko dzērienu patēriņu jauniešu vidū, plānots noteikt alkoholisko dzērienu reklāmas ierobežojumus, lai samazinātu saslimstību ar sirds un asinsvadu slimībām, tiks organizēta sabiedrības informēšanas kampaņa par sirds un asinsvadu slimību riska faktoriem un veselīgu uzturu.

3.6. ENERĢĒTIKA UN KLIMATA PĀRMAIŅAS

Ekonomiskās krīzes rezultātā būtiski ir mainījusies situācija enerģētikas nozarē kopumā. Lai plānotu enerģētikas nozares attīstību ilgtermiņā, t.sk., lai nodrošinātu Latvijas NRP noteikto enerģētikas mērķa rādītāju sasniegšanu, 2013.gadā tika pieņemts informatīvais ziņojums *Latvijas enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – Konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai* (turpmāk tekstā – Stratēģija). Stratēģija nosaka darbības virzienus ilgtermiņā energoapgādes drošībā, konkurētspējā, energoefektivitātē un arī atjaunojamās enerģijas (turpmāk tekstā – AE) izmantošanā. Tiek izstrādātas *Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam*, kuras aizstās spēkā esošās *Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2007.–2016.gadam*. Vienlaikus tiek izvērtēti un pārskatīti esošie valsts atbalsta mehānismi enerģijas ražošanai no AER.

3.6.1. Energoefektivitātes veicināšana

Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 25.oktobra *Direktīvas 2012/27/ES par energoefektivitāti, ar ko groza Direktīvas 2009/125/EK un 2010/30/ES un atceļ Direktīvas 2004/8/EK un 2006/32/EK* (turpmāk tekstā – Direktīva 2012/27/ES) mērķis ir energoefektivitātes veicināšana, lai nodrošinātu 20% energoefektivitātes pamatmērķa sasniegšanu un liktu pamatus turpmākiem energoefektivitātes uzlabojumiem. Direktīvas prasības jāpārņem nacionālajos normatīvajos aktos līdz 2014.gada 5.jūnijam, bet atsevišķām prasībām ir noteikti citi izpildes termiņi.

Latvijai saistībā ar Direktīvas 2012/27/ES ieviešanu jāsasniedz indikatīvais valsts energoefektivitātes mērķis, kura ietvaros jānodrošina divi saistoši mērķi: katru gadu jāsasniedz 1,5% valsts galalietotājiem piegādātās enerģijas ietaupījums un katru gadu jārenovē 3% valstij piederošo ēku platības.

Valsts energoefektivitātes mērķis atbilst šādiem enerģijas ietaupījuma skaitliskajiem apjomiem:

- kopējais valsts indikatīvais energoefektivitātes mērķis³¹ – primārās enerģijas ietaupījums 2020.gadā – 0,670 Mtoe (28 PJ);
- ikgada 1,5% gala enerģijas ietaupījuma mērķis³² – 1,5% apjomā no galalietotājiem piegādātās enerģijas – kopā līdz 2020.gadam – 0,213 Mtoe (8,9 PJ).
- ikgada centrālās valdības ēku 3% platības renovācijas mērķis (maksimālās aplēses – kopā 678 460 m²), kas kopā ar pašvaldību ēku renovāciju dod 0,016 Mtoe (0,67 PJ jeb 186 GWh) enerģijas ietaupījums visā 2014.–2020.gadu periodā.

Līdz šim Latvija, atbilstoši Direktīvas 2006/32/EK prasībām, ir iesniegusi EK divus valsts energoefektivitātes rīcības plānus. 2011.gadā tika apstiprināts *Latvijas Republikas Otrās energoefektivitātes rīcības plāns 2011.–2013.gadam* (turpmāk tekstā – plāns), kas ietver arī *Latvijas Republikas Pirmā energoefektivitātes rīcības plāna 2007.–2010.gadam* izpildes novērtējumu.

Enerģijas ietaupījuma novērtēšanā un mērķu aprēķināšanā tika ņemtas vērā IKP prognozes līdz 2020.gadam, kas nosaka enerģijas pieprasījuma izmaiņas, un spēkā esošo enerģētikas politiku, kas definē indikatīvus AE politikas mērķus 2020.gadam un enerģijas efektivitātes politikā līdz 2016.gadam.

Latvija virzās uz noteikto mērķi 2020.gadā panākt enerģijas ietaupījumu 0,670 Mtoe apmērā (kopējais enerģijas ietaupījums gan gala patēriņā, gan pārveidošanas sektorā).

Kā liecina jaunākie pieejamie statistikas dati, ir panākts bruto iekšzemes enerģijas patēriņa samazinājums no 4,47 Mtoe 2008.gadā līdz 4,41 Mtoe 2012.gadā, un enerģijas patēriņa samazinājumā par 0,06 Mtoe būtiska nozīme ir arī energoefektivitātes pasākumu īstenošanai.

9.tabula

Energoefektivitātes palielināšanas mērķa sasniegšanas trajektorija						
	2008	2009	2010	2011	2012	2020
Primārās enerģijas patēriņš** (Mtoe)	4,47	4,25	4,47	4,14	4,41	Primārās enerģijas ietaupījums 0,670 Mtoe*

* atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES prasībām

** Bruto iekšzemes enerģijas patēriņš – neenerģētiskais patēriņš: atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES prasībām

Atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES 3.panta prasībām noteiktais Latvijas indikatīvais valsts energoefektivitātes mērķis, pamatojoties uz primārās enerģijas ietaupījumu 2020.gadā, ir 0,670 Mtoe (28 PJ). Līdz 2020.gadam plānotie energoefektivitātes politikas pasākumi nodrošinās mērķa sasniegšanu. Lielākais energoefektivitātes potenciāls pieejams daudzdzīvokļu dzīvojamās ēkās, pašvaldības un valsts iestāžu ēkās, rūpniecībā, pakalpojumu sektorā un transportā, kā arī centralizētās siltumapgādes sistēmās. Energoefektivitātes pasākumu īstenošana kopumā veicinās pāreju uz energoefektīvāku ekonomiku un palielinās rūpniecības un citu sektoru konkurētspēju.

Zems energoefektivitātes līmenis rada gan enerģētiskās drošības, gan ilgtspējas, gan konkurētspējas riskus, taču šī līmeņa paaugstināšana ir ātrākais un izmaksu ziņā efektīvākais risku samazināšanas veids, vienlaicīgi radot papildu darbavietas un veicinot izaugsmi. Lielākais potenciāls ar valsts īstenojamiem atbalsta instrumentiem enerģijas ietaupījumam pastāv ēku siltumapgādes un transporta sektorā.

³¹ Atbilstoši 2013. gada *Progresā ziņojumam par Latvijas nacionālās reformu programmas Eiropa 2020 stratēģijas kontekstā īstenošanu*.

³² Ietaupījums, kas tiek aprēķināts kā starpība starp bāzes scenāriju un scenāriju ar pasākumiem. Šis ietaupījums nenozīmē valsts enerģijas patēriņa absolūto samazinājumu, bet gan pieauguma ierobežojumu, ko nodrošina minētie pasākumi. Mērķa ziņošanas metodiskās prasības noteiktas Direktīvas 2012/27/ES V pielikumā.

2012.gadā pieņemts jauns *Ēku energoefektivitātes likums*, ar ko pārņemtas pārstrādātās *Direktīvas 2010/31/ES par ēku energoefektivitāti* prasības, un ieviestas jaunas normas, attiecībā uz paaugstinātas energoefektivitātes prasības ēkām, valstij un pašvaldībai piederošu publisko ēku un ēku daļu energosertifikāciju, ēku īpašnieku tiesībām un pienākumiem, uzdevumiem gandrīz nulles enerģijas ēku būvniecības veicināšanai. Lai panāktu izmaksu ziņā optimālu līdzsvaru starp finanšu ieguldījumiem un ēkas dzīves cikla laikā ietaupītajām enerģijas izmaksām, tiks pārskatītas minimālās ēku energoefektivitātes prasības.

2014.gadā plānots veikt izmaksu – ieguvumu analīzi, lai noteiktu mērķus gandrīz nulles enerģijas patēriņa ēku būvniecībai. Attiecībā uz gandrīz nulles enerģijas ēku būvniecību, prasības plānots noteikt tā, lai nodrošinātu izmaksu rentabilitāti ēkas dzīves ciklā.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Mājokļu siltināšana*** (atbildīgā institūcija – EM)

ES fondu 2007.–2013.gada plānošanas perioda ietvaros tiek īstenotas divas aktivitātes – *Daudzdzīvokļu māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumi* un *Sociālo dzīvojamo māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumi*.

Daudzdzīvokļu māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumu mērķis ir mājokļu energoefektivitātes paaugstināšana daudzdzīvokļu dzīvojamās mājās, lai nodrošinātu dzīvojamā fonda ilgtspēju un energoresursu efektīvu izmantošanu. Līdz 2014.gada aprīlim ir apstiprināti 916 projekti par ERAF finansējumu 81,14 milj. EUR, no tiem pabeigti 370 projekti par ERAF finansējumu 27,5 milj. EUR. Aktivitātes popularizēšanai ir īstenota apjomīga informatīvā kampaņa, mudinot dzīvokļu īpašniekus iesaistīties mājokļu kopīpašuma apsaimniekošanā un ēku energoefektivitātes uzlabošanā.

Ēku energoefektivitātes uzlabošanai ir būtiska loma ES un Latvijas politikas dokumentos definēto mērķu sasniegšanā energoefektivitātes jomā. Ieguldījumi mājokļu siltināšanā ir efektīvi veikti, jo, analizējot datus par pabeigtajiem projektiem, aprēķināts, ka vidējais siltumenerģijas ietaupījums pēc renovācijas ir 47%. Šajos projektos vidējais investīciju atmaksāšanās periods ir aptuveni 22 gadi.

Lai nodrošinātu sociālo dzīvojamo māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumus, līdz 2014.gada aprīlim noslēgti 55 līgumi 5,2 milj. EUR apmērā, no tiem ir pabeigts 51 projekts 4,65 milj. EUR apmērā.

ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas perioda ietvaros plānots sekmēt energoefektivitātes paaugstināšanu publiskajās un dzīvojamās ēkās – ēku renovācija, ēku energosertifikācija un būvdarbi energoefektivitātes palielināšanai, kā arī AER izmantošana ēkās, ja tiek sasniegti īpaši augsti energoefektivitātes rādītāji un netiek radīta negatīva ietekme uz centralizētās siltumapgādes sistēmu. Atbalstu plānots īstenot aizdevuma ar daļēju pamatsummas dzēšanu veidā. Dzīvojamo ēku energoefektivitātes paaugstināšanai paredzētais ERAF finansējums ir 150 milj. EUR, valsts ēku energoefektivitātes paaugstināšanai – 97,9 milj. EUR.

ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodā plānots veicināt efektīvu energoresursu izmantošanu un enerģijas patēriņa samazināšanu apstrādes rūpniecības nozarē – apstrādes rūpniecības komersantu ēku energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi, ēku energosertifikācija un būvdarbi energoefektivitātes palielināšanai un jaunu AER izmantojošu siltumenerģijas ražošanas iekārtu iegādei un uzstādīšanai. Paredzētais KF finansējums ir 32,56 milj. EUR.

- ***Energoefektivitātes paaugstināšana sabiedriskās un ražošanas ēkās*** (atbildīgā institūcija – VARAM)

Mērķis ir sniegt finansiālu atbalstu sabiedrisko un ražošanas ēku energoefektivitātes paaugstināšanas projektiem, lai samazinātu siltumnīcefekta gāzu (turpmāk tekstā – SEG)

emisijas. Pasākuma ietvaros tiek atbalstīti arī kompleksi risinājumi – siltumenerģijas, elektroenerģijas patēriņa samazināšana, kā arī efektīva ēku energoapgāde. Pasākumu ieviešanai 2010.–2014.gadā kopējais Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta (turpmāk tekstā – KPFI) finansējums ir 133 milj. EUR.

No 2011.gada līdz 2013.gadam īstenoti projekti ēku energoefektivitātes uzlabošanai 421 valsts un pašvaldību iestāžu ēkā.

2013.gadā KPFI konkursa „Kompleksi risinājumi siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai” 2.kārtas ietvaros īstenoti 11 KPFI finansētie projekti (2 milj. EUR), kuros veikti ieguldījumi ražošanas tehnoloģiskajās iekārtās un ēku energoefektivitātes uzlabošanā un 31 KPFI finansēts projekts (6,3 milj. EUR), kuros veikti ieguldījumi izglītības iestāžu ēku energoefektivitātes uzlabošanā.

Lai nodrošinātu kompleksos risinājumus energoefektivitātes paaugstināšanai ražošanas uzņēmumos, no 2011.gada līdz 2013.gadam īstenoti 39 projekti komercsektorā ražošanas ēku un tehnoloģiju energoefektivitātes uzlabošanai un AER avotu izmantošanas veicināšanai konkursā „Kompleksi risinājumi siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai ražošanas ēkās” ar kopējo KPFI finansējumu 9 milj. EUR apmērā.

No 2011.gada līdz 2013.gadam īstenoti 10 projekti un 2014.gadā plānota vēl 4 projektu pabeigšana valsts un pašvaldības iestāžu, komersantu un privātpersonu ēku energoefektivitātes paaugstināšanai un jaunu energoefektīvu ēku būvniecībai konkursā „Zema enerģijas patēriņa ēkas”.

2013.gadā īstenoti 27 projekti komercsektorā un pašvaldību izglītības iestādēs un plānota vēl līdz 182 projektu pabeigšana komercsektorā un izglītības, kultūras un ārstniecības iestādēs ēku un tehnoloģiju energoefektivitātes uzlabošanai un AE avotu izmantošanas veicināšanai konkursa „Kompleksi risinājumi siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšanai”. 2014.gadā plānota arī šā konkursa 4.kārtas īstenošana.

ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodā plānots veikt pašvaldību ēku renovāciju energoefektivitātes paaugstināšanai atbilstoši pašvaldību integrētās attīstības programmām, t.sk. atbalstot energoauditu veikšanu, ēku energosertifikāciju un būvdarbus energoefektivitātes palielināšanai. Paredzētais ERAF finansējums ir 42,6 milj. EUR.

- **Efektīvas apgaismojuma infrastruktūras ieviešana pašvaldību publiskajās teritorijās** (atbildīgā institūcija – VARAM)

KPFI projektu konkursa „Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana pašvaldību publisko teritoriju apgaismojuma infrastruktūrā” ietvaros ir īstenotas trīs kārtas, lai sniegtu finansiālu atbalstu pašvaldībām tādas apgaismojuma infrastruktūras ieviešanā, kas ļauj samazināt esošo elektroenerģijas patēriņu un tādējādi samazināt SEG emisijas.

No 2012.gada līdz 2013.gadam īstenoti 44 projekti par kopējo KPFI finansējumu 5,4 milj. EUR apmērā konkursa „Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana pašvaldību publisko teritoriju apgaismojuma infrastruktūrā” I. un II.kārtas ietvaros. 2014.gadā plānota konkursa „Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana pašvaldību publisko teritoriju apgaismojuma infrastruktūrā” 3.kārtas īstenošana.

- **Energoefektivitātes paaugstināšana siltumenerģijas ražošanā** (atbildīgā institūcija – EM)

Centralizētās siltumapgādes sistēmu efektivitātes paaugstināšanas mērķis ir samazināt siltumenerģijas zudumus pārvades un sadales sistēmās un sekmēt fosilā kurināmā aizvietošanu ar atjaunojamiem kurināmiem.

Turpinās projektu īstenošana ES fondu 2007.–2013.gada plānošanas perioda ietvaros. Līdz 2014.gada aprīlim ir apstiprināti 115 projekti par KF finansējumu 75,68 milj. EUR apmērā, no tiem ir pabeigti 36 projekti par KF finansējumu 28,55 milj. EUR. Projektu

īstenošanas rezultātā plānots uzstādīt 323 MW siltuma jaudas, kā arī rekonstruēt siltumtrases 168 km garumā.

ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodā plānots veicināt energoefektivitāti un vietējo AER izmantošanu centralizētajā siltumapgādē – siltumavotu rekonstrukcija, t.sk. tehnoloģisko iekārtu iegāde un uzstādīšana, kā arī siltumenerģijas pārvades un sadales sistēmu rekonstrukcija un būvniecība ar mērķi samazināt siltumenerģijas zudumus. Paredzētais KF finansējums ir 53,19 milj. EUR.

3.6.2. Atjaunojamās enerģijas īpatsvara palielināšana

Latvijas kvantitatīvais mērķis ir palielināt no AER saražotās enerģijas īpatsvaru kopējā enerģijas bruto galapatēriņā līdz 40% 2020.gadā, savukārt AE īpatsvaram transporta sektorā jāsasniedz vismaz 10% no enerģijas bruto galapatēriņa transportā.

10.tabula

Atjaunojamās enerģijas palielināšanas mērķa sasniegšanas trajektorija

	2005	2011	2012	2020
Atjaunojamās enerģijas īpatsvars (%)	32,3	33,5	35,8	40,0

Vērtējot šī brīža progresu AER izmantošanā enerģijas ražošanā, paredzams, ka turpmāk AER izmantošana Latvijā būs ar pozitīvu attīstības tendenci un uzstādītais AE īpatsvara mērķis 2020.gadā tiks sasniegts, ņemot vērā gan esošo un plānoto energoefektivitātes pasākumu ietekmi uz kopējo enerģijas bruto galapatēriņu, gan, ņemot vērā citus atbalsta pasākumus AE patēriņa veicināšanai, tai skaitā elektroenerģijas, kas saražota, izmantojot AER, obligātā iepirkuma mehānismu un plānotās atbalsta aktivitātes siltumenerģijas nozarē, palielinot AER izmantošanu siltumapgādē.

11.tabula

Paredzamās attīstības trajektorija attiecībā uz enerģiju no AER apsildē un dzesēšanā, elektroenerģijā un transportā, % no katra sektora enerģijas galapatēriņa

	2005	2011	2012	2020
Apsilde un dzesēšana	42,7	44,8	47,4	53,4
Elektroenerģija	43,0	44,7	44,9	59,8
Transports	1,35	3,24	3,1	10,0

Latvijai ir saistošas Eiropas Parlamenta un Padomes 2009.gada 23.aprīļa *Direktīvas 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu* (turpmāk tekstā – Direktīva 2009/28/EK) prasības un ar to ES dalībvalstīm noteiktie individuālie mērķi.

Veicamie pasākumi un sagaidāmie rezultāti AE plašākai izmantošanai ir cieši saistīti ar rezultātiem, ko sniedz energoefektivitātes veicināšana, īpaši, ņemot vērā, energoefektivitātes mērķi 2020.gadam, kas ir nostiprināts Direktīvā 2012/27/ES³³. Latvijā joprojām visos enerģijas galapatēriņa sektoros ir liels enerģijas ietaupījuma potenciāls. Sekojot tehnoloģiju attīstības tendencēm un globālajiem izaicinājumiem, Latvija pārskata savus atbalsta mehānismus atjaunojamās elektroenerģijas ražošanai, padarot tos elastīgākus un ekonomiski pamatotākus.

Izmaiņas AE nozari regulējošajos normatīvajos aktos tiek veiktas arī, lai uzlabotu investīciju vidi vēl tikai plānoto projektu attīstībai. Šobrīd ieviestie atbalsta mehānismi ir bijuši motivējoši, lai ražotāji uzsāktu projekta plānošanu un investētu elektroenerģijas ražošanā, izmantojot AER.

³³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 25.oktobra *Direktīva 2012/27/ES par energoefektivitāti, ar ko groza Direktīvas 2009/125/EK un 2010/30/ES un atceļ Direktīvas 2004/8/EK un 2006/32/EK.*

Lai saglabātu tautsaimniecības konkurētspēju, iepriekšējos gados pārskatīti esošie atbalsta mehānismi no AER saražotai enerģijai, t.sk. rūpīgi izvērtējot kopējās izmaksas un atbalsta intensitāti.

KPFI ietvaros īstenoti projekti, kuru rezultātā palielināta AER izmantošana siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanā komersantiem un pašvaldībām. Kopā īstenoti 66 projekti, t.sk., 2013.gadā – 21 projekts. Kopējais piešķirtais finansējums ir vismaz 19,1 milj. EUR.

KPFI projektu konkursa „*Atjaunojamo energoresursu izmantošana mājsaimniecību sektorā*” ietvaros īstenots 1761 projekts par kopējo KPFI finansējumu 8,6 milj. EUR.

2013.gadā īstenoti 27 projekti komercsektorā un pašvaldību izglītības iestādēs un 2014.gadā plānota vēl 182 projektu pabeigšana komercsektorā un izglītības, kultūras un ārstniecības iestādēs, ēku un tehnoloģiju energoefektivitātes uzlabošanai un AE avotu izmantošanas veicināšanai konkursa „*Kompleksi risinājumi siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšanai*” 1., 2. un 3.kārtā. 2014.gadā plānota arī šā konkursa 4.kārtas īstenošana.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Tiesiskās bāzes sakārtošana*** (atbildīgā institūcija – EM)

Mērķis ir veicināt plašāku AER izmantošanu enerģijas ražošanā un patēriņā, t.sk. transporta sektorā, kā arī ilgtspējīgas biodegvielas un bioloģiski šķidro kurināmo izmantošanu.

2013.gadā tika turpināts darbs pie esošā atbalsta mehānisma elektroenerģijas ražošanai no AER un koģenerācijā efektivitātes izvērtēšanas un sagatavoti priekšlikumi turpmākajiem risinājumiem. „*Rīcības plāns elektroenerģijas kopējās cenas pieauguma risku ierobežošanai*” ietver pasākumus, lai ierobežotu obligātā iepirkuma komponentes (turpmāk tekstā – OIK) pieaugumu, kā arī pasākumus koģenerācijas staciju un elektrostaciju, kas darbojas obligātā iepirkuma ietvaros, pastiprinātai uzraudzībai.

2013.gadā veiktas izmaiņas normatīvajos aktos, kas ietver pasākumu kopumu enerģētikas nozares konkurētspējas uzlabošanai.

Lai samazinātu OIK pieaugumu elektroenerģijas kopējā cenā, tiks noteikts elektroenerģijas lietotāju atbalsta mehānisms, no kura ar valsts budžeta mērķdotācijas palīdzību elektroenerģijas ražotājiem daļēji tiek kompensēta starpība starp elektroenerģijas obligātā iepirkuma pārdošanas cenu un tirgus cenu. Ieviešot šādu elektroenerģijas lietotāju atbalsta mehānismu, tiek novērsts turpmāk OIK pieaugums elektroenerģijas lietotājiem, un OIK elektroenerģijas kopējā cenā saglabājas 2013.gada līmenī, proti, 2,69 centi/kWh.

Tāpat 2013.gadā uzlabots esošais atbalsta mehānisms, lai pastiprinātu subsidētās elektroenerģijas ražotāju uzraudzību, stiprinātu kontroles mehānismus, kā arī ierobežotu projektu īstenošanas termiņu pagarināšanas iespējas un atbalsta saņemšanas nosacījumus un jaudas komponentes apjomu. Papildu izstrādāti un 2014.gada 1.janvārī spēkā stājās *Grozījumi Elektroenerģijas tirgus likumā* un uz to pamata konkrēti izstrādāti nosacījumi, kā nodrošināt mājsaimniecību no AER saražotās elektroenerģijas nodošanu elektroenerģijas tīklā (neto uzskaites princips).

- ***Finanšu resursu pieejamības nodrošināšana atjaunojamās enerģijas ražošanai*** (atbildīgās institūcijas – EM, VARAM, ZM)

Mērķis ir veicināt plašāku vietējo AER izmantošanu enerģijas ražošanā un patēriņā, veicināt enerģijas ražošanu koģenerācijā, mazināt atkarību no primāro enerģijas resursu importa.

AER izmantojošu koģenerācijas elektrostaciju attīstības veicināšanai turpinās projektu īstenošana ES fondu 2007.–2013.gada plānošanas perioda ietvaros. Līdz 2014.gada aprīlim ir noslēgti 10 līgumi par KF finansējumu 29,58 milj. EUR, no tiem ir pabeigti

7 projekti par KF finansējumu 16,33 milj. EUR. Projektu īstenošanas ietvaros plānotā uzstādītā elektriskā jauda 36 MWe un siltuma jauda 105 MW.

2013.gadā tehnoloģiju, kurās izmanto AER siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanas ieviešanai, kā arī pārejas nodrošināšanai no tehnoloģijām, kurās izmanto fosilos energoresursus, uz tehnoloģijām, kurās izmanto AER, izmantots KPFI finansējums 7,4 milj. EUR apmērā, īstenots 21 projekts.

Enerģijas ražošanas atbalstam no lauksaimnieciskas un mežsaimnieciskas izcelsmes biomasas, ja saražotās enerģijas lietošana paredzēta galvenokārt ārpus saimniecības, pieejams kopējais publiskais finansējums 2011.–2013.gadā 201,9 milj. EUR apmērā (t.sk., ES fondu 133 milj. EUR un KPFI – 60,9 milj. EUR). Līdz 2014.gada februārim ir īstenoti 38 projekti, kuriem ir izmaksāts publiskais finansējums 42,3 milj. EUR.

- **Biodegvielas izmantošanas veicināšana transporta sektorā** (atbildīgās institūcijas – EM, VARAM, ZM)

Mērķis ir veicināt ilgtspējīgas biodegvielas patēriņu Latvijas transporta sektorā, tādējādi netiešā veidā veicinot arī biodegvielas ražošanu.

2014.gadā paredzēts saglabāt biodegvielu obligāto piejaukumu, turpināt piemērot samazinātas akcīzes nodokļa likmes biodegvielām un biodegvielu un fosilo degvielu maisījumiem ar biodegvielas saturu vismaz 30%, kā arī veicināt biodegvielu pieejamību patērētājiem.

Lai veicinātu biodegvielas izmantošanu sabiedriskajā transportā un valsts un pašvaldību transportlīdzekļos, kā arī palielinātu pieprasījumu pēc elektroautomobiļiem, sagatavoti priekšlikumi *Grozījumiem Publisko iepirkumu likumā, Sabiedriskā transporta pakalpojumu likumā* un *Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumā*, nosakot, ka pasūtītājs, rīkojot autotransporta līdzekļu iepirkumu, ņem vērā autotransporta līdzekļa dzinēja spēju darboties, izmantojot augstas koncentrācijas biodegvielu sajaukumus ar fosilo degvielu, tīru biodegvielu vai elektroenerģiju. Likumprojekti šobrīd tiek saskaņoti ar valsts institūcijām un nevalstiskajām organizācijām.

3.6.3. Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana

Latvijas mērķis ir ierobežot valsts kopējās SEG emisijas, lai 2020.gadā tās nepārsniegtu 12,19³⁴ Mt CO₂ ekvivalenta. Šis mērķis iekļauj arī citu starptautisko saistību izpildi. SEG emisiju mērķis neietver mežsaimniecības nozares radītās emisijas un piesaisti. Pašreiz pieejamās SEG prognozes³⁵, kuras ietver un paredz to politiku un pasākumu īstenošanas kopumu, kas noteikti Latvijas valdības izstrādātajos politikas dokumentos līdz 2012.gadam, norāda, ka 2020.gada mērķis netiks sasniegts, jo prognozētās emisijas pārsniedz noteikto mērķi. Prognozes liecina, ka mērķi iespējams sasniegt, ja tiks ieviesti papildus pasākumi SEG emisiju samazināšanai, kā arī pieņemti jauni saistošie normatīvie akti.

Saskaņā ar 2013.gada SEG emisijas nacionālās inventarizācijas rezultātiem³⁶ Latvijas kopējās SEG emisijas 2011.gadā bija 11,55 Mt CO₂ ekvivalenta. Lielāko daļu no emisijām radīja enerģētikas (40,8%), transporta (27,2%) un lauksaimniecības (20,1%) sektori. Salīdzinot ar 2010.gadu, Latvijas kopējās SEG emisijas samazinājušās par 5 procentiem. 2011.gadā ETS sektorā emisiju samazinājumu (10%) noteica operatoru iekārtu un kurināmā nomaiņa.

³⁴ 2020.gada SEG emisiju mērķis ir precizēts – 12,16 Mt CO₂ ekvivalenta saskaņā ar 2013.gada 26.marta EK Lēmumu par dalībvalstu ikgadējo emisiju sadales apjomu noteikšanu laikposmam 2013.–2020.gads saskaņā ar Lēmumu Nr.406/2009/EK.

³⁵ Latvijas 2013.gada ziņojums EK „Politikas, pasākumi un SEG prognozes” saskaņā ar Lēmuma 280/2004/EK 3.panta 2.punktu (<http://cdr.eionet.europa.eu/lv/eu/ghgpro/envubmp4a>).

³⁶ ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām mājas lapā:

http://unfccc.int/national_reports/annex_i_ghg_inventories/national_inventories_submissions/items/7383.php

Latvijas SEG emisiju ierobežošanas mērķa sasniegšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2020
SEG emisijas, Mt CO ₂ ekvivalenta	11,6	10,9	12,1	11,5	11,0	12,2
SEG emisijas ne-ETS nozarēs ³⁷ , Mt CO ₂ ekvivalenta	8,9	8,5	8,9	8,6	8,2	9,6 ³⁸
SEG emisijas ne-ETS nozarēs (% pret 2005.gadu)	8,5	3,6	8,5	4,8	-0,1	17,0 ³⁴

Valsts kopējās emisijas 2011.gadā bija atbilstošas prognozētajai ierobežošanas mērķa sasniegšanas trajektorijai. Saskaņā ar sākotnējiem 2014.gada SEG emisijas nacionālās inventarizācijas rezultātiem³⁹, Latvijas kopējās SEG emisijas 2012.gadā bija 11 Mt CO₂ ekvivalenta, kas ir par 1,5% mazāk nekā 2011.gadā. Emisiju samazinājums 2012.gadā bija novērojams enerģētikas un transporta nozarēs, savukārt, pārējos sektoros emisijas pieauga. Līdz ar to jāatzīst, ka turpmākajos gados emisiju apjoms varētu pieaugt ražošanas pieauguma dēļ un ekonomikas atkopšanās no krīzes ietekmē.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- **Ne-ETS nozaru emisiju ierobežošana** (atbildīgās institūcijas – VARAM, EM, ZM, SM)

Atbalsts AER izmantošanai transporta degvielai un satiksmē izmantojamo automašīnu tehnoloģiju uzlabošana ir galvenie paredzētie pasākumi SEG emisiju samazināšanai transporta sektorā.

Nemot vērā plānoto emisiju palielinājumu lauksaimniecības sektorā un to, ka KPFI programmu investīcijās lauksaimnieciskā ražošana līdz šim nav tieši ietverta, kā arī to, ka lauksaimniecības sektora emisijas veido 1/5 daļu no kopējām emisijām, tiek atbalstīti SEG emisijas samazinošu tehnoloģiju izmantošana un vidi saudzējoši pasākumi lauksaimnieciskajā ražošanā.

Ne-ETS sektora emisiju samazināšanas pasākumu atbalstu realizē galvenokārt KPFI programmas, kurās projektu realizācija uzsākta 2010.gadā. Ieplānotā emisiju samazināšanas politika un pasākumi tiek turpināti, vērtējot un mērot to panākto faktisko emisiju samazinājumu. KPFI ietvaros, lai veicinātu SEG emisiju samazināšanu, 2014.gadā tiks īstenots projektu konkurss „Siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšana transporta sektorā – atbalsts elektromobiļu un to uzlādes infrastruktūras ieviešanai”, atbalstot jaunu, rūpnieciski ražotu transportlīdzekļu, kas pēc savas konstrukcijas kā vienīgo mehānisko dzinējspēku izmanto enerģiju no transportlīdzeklī glabātās elektroenerģijas un kuru SEG emisijas ir 0 g/km (elektromobiļi) un jaunu publiski pieejamu uzlādes staciju ieviešanu Latvijā. Konkursa ietvaros pieejamais KPFI finansējums elektromobiļu iegādei ir 3,3 milj. EUR, savukārt uzlādes staciju iegādei un uzstādīšanai 1,7 milj. EUR

- **Pētniecība, inovācijas, sabiedrības informēšana** (atbildīgā institūcija – VARAM)

Mērķis ir veicināt SEG emisiju samazinošu produktu un tehnoloģiju pārnesi Latvijā, kā arī veicināt sabiedrības izturēšanās maiņas pasākumus.

³⁷ Nozares, kas neietilpst ES ETS, piemēram, transports, maza apjoma rūpniecība un enerģētika, lauksaimniecība. Konkrēti mērķi ne-ETS nozarēm noteikti ar 2013.gada 26.marta EK Lēmumu par dalībvalstu ikgadējo emisiju sadales apjomu noteikšanu laikposmam 2013.–2020.gads saskaņā ar Lēmumu Nr.406/2009/EK.

³⁸ Atbilstoši 2013.gada 26.marta EK Lēmuma par dalībvalstu ikgadējo emisiju sadales apjomu noteikšanu laikposmam 2013.–2020.gads saskaņā ar Lēmumu Nr.406/2009/EK 1. pielikumam (piemērojot Klimata Pārmaiņu Starpvaldību Padomes otrajā novērtējuma ziņojumā minētās globālās sasilšanas potenciāla vērtības) un 2013.gada 31.oktobra EK Īstenošanas lēmumam par dalībvalstu ikgadējo emisiju sadales apjomu korekcijām laikposmam 2013.–2020.gads saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmumu Nr. 406/2009/EK”.

³⁹ Eiropas Vides aģentūras mājas lapā: <http://cdr.eionet.europa.eu/lv/eu/ghgmm/envutvrsq>

SEG emisiju samazinošo produktu un tehnoloģiju pārnesei Latvijā kopš 2011.gada tika īstenoti 14 projekti konkursa „*Siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinošu tehnoloģiju attīstīšana*” par kopējo KPFI finansējumu 1,6 milj. EUR. Pabeigto projektu ietvaros izstrādāti iekārtu prototipi, kuri spēj dzesēt notekūdeņus un iegūto siltumu novirzīt ūdens sildīšanai, aprēķinātais siltumenerģijas ietaupījums 108 dzīvokļu daudzdzīvokļu ēkai 345 MWh gadā un 40 dzīvokļu daudzdzīvokļu ēkai 124 MWh gadā, izstrādāta efektīva zemu izmešu nefosilā kurināmā sadedzināšanas tehnoloģija kā katalizatoru izmantojot ūdens elektrolīzes produktu, veikta energoefektīva saules paneļa izstrāde, kā arī gazifikācijas tehnoloģijas izveide, kas piemērota augsta pelnu satura biomasai, izveidota zemu izmešu nefosilā kurināmā sadedzināšanas tehnoloģija, kā arī izveidots saules enerģijas demonstrācijas projekts SEG emisiju samazināšanai bīstamo atkritumu pārstrādes uzņēmumā. Līdz 2013.gada beigām konkursa „*Siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinošu tehnoloģiju attīstīšana un pilotprojektu īstenošana*” ietvaros īstenoti 12 projekti par kopējo KPFI finansējumu 2,3 milj. EUR. KPFI līdzfinansējums tika piešķirts inovatīvu produktu vai tehnoloģiju izveidei un demonstrēšanai, ja tai ir SEG samazinājuma potenciāls un praktiska lietojuma iespējas, kā arī tehnoloģiju nacionālās un starptautiskās pieredzes un zināšanu pārnesei, īstenojot pilotprojektus, lai demonstrētu inovatīvu SEG emisijas samazinošu tehnoloģiju darbību praksē.

2011.–2013.gadā tika īstenoti 23 projekti konkursa „*Sabiedrības izpratnes attīstīšana par siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanas nozīmi un iespējām*” 1. un 2.kārtas ietvaros par kopējo KPFI finansējumu 0,8 milj. EUR, lai veicinātu sabiedrības izpratni par SEG emisiju samazināšanas nozīmi un iespējām. Masu mediji veidojuši publikācijas un radio un televīzijas raidījumus, biedrības un profesionālās asociācijas izstrādājušas apmācību programmas un vadījušas seminārus dažādām mērķgrupām.

4. STRUKTŪRFONDU IZMANTOŠANA

ERAF un Kohēzijas fonda finansējums „Eiropa 2020” stratēģijas mērķu sasniegšanai

„Eiropa 2020” stratēģijas mērķu sasniegšanai ES fondu 2007.–2013.gada plānošanas periodā plānots novirzīt publisko finansējumu 1,37 miljrd. EUR apmērā, t.sk. ERAF un KF finansējumu 1,29 miljrd. EUR apmērā pasākumiem, kas atbilst šādiem „Eiropa 2020” stratēģijas mērķiem:

- nodarbinātības jomā – publisko finansējumu 358,47 milj. EUR apmērā, t.sk. ERAF un KF finansējumu 326,75 milj. EUR apmērā;
- ieguldījumu R&D jomā – publisko finansējumu 463,79 milj. EUR apmērā, t.sk. ERAF finansējumu 451,88 milj. EUR apmērā;
- izglītības jomā – publisko finansējumu 315,29 milj. EUR apmērā, t.sk. ERAF finansējumu 280,94 milj. EUR apmērā;
- sociālās iekļaušanas jomā – publisko finansējumu 239,62 milj. EUR apmērā, t.sk. ERAF finansējumu 218,64 milj. EUR apmērā;
- klimata pārmaiņu un enerģētikas jomā – publisko finansējumu 201,16 milj. EUR apmērā, t.sk. ERAF un KF finansējumu 198,86 milj. EUR apmērā.

ESF finansējums „Eiropa 2020” stratēģijas mērķu sasniegšanai

2007.–2013.gada plānošanas perioda ietvaros ar ESF atbalstu tiek veicināta tādu „Eiropa 2020” stratēģijas mērķu sasniegšana, kā sekmēt konkurētspēju, uzlabojot izglītības sistēmu; veicināt nodarbinātību, īstenojot darba tirgus reformas, lai nodrošinātu elastdrošību, mazinot nedeklarētu nodarbinātību un palielinot līdzdalību darba tirgū (t.sk. veicinot vecāka gadagājuma personu nodarbinātību un veicinot mūžizglītību), kā arī veicināt sociālo iekļaušanu, lai mazinātu nabadzību.

Latvijas NRP definēto prioritāro virzienu 2012.–2013.gadam ietvaros t.sk. ar ESF atbalstu tiek veicināta konkurētspēja, īstentot reformas profesionālajā izglītībā, kā arī realizēta aktīvās darba tirgus politika, mūžizglītības un sociālās iekļaušanas pasākumi.

„Eiropa 2020” stratēģijas mērķu sasniegšanai tiek novirzīts publiskais finansējums 541,93 milj. EUR apmērā pasākumiem, kas atbilst šādiem „Eiropa 2020” stratēģijas mērķiem:

- nodarbinātības jomā – publisko finansējumu 280,99 milj. EUR apmērā;
- R&D jomā – publisko finansējumu 1,38 milj. EUR apmērā;
- izglītības jomā – publisko finansējumu 125,05 milj. EUR apmērā.

Tāpat ESF atbalsts paredzēts arī tādiem atbalsta pasākumiem, kas vienlaicīgi dod ieguldījumu vairāku „Eiropa 2020” stratēģijas mērķu sasniegšanā:

- nodarbinātības un R&D jomā – publisko finansējumu 55,11 milj. EUR apmērā;
- nodarbinātības un izglītības jomā – publisko finansējumu 17,88 milj. EUR apmērā;
- nodarbinātības un sociālās iekļaušanas jomā – publisko finansējumu 48,02 milj. EUR apmērā;
- izglītības un sociālās iekļaušanas jomā – publisko finansējumu 13,50 milj. EUR apmērā.

Kohēzijas politikas fondu līdzfinansētie ieguldījumi līdz šim 2007.–2013.gada plānošanas perioda ietvaros ir radījuši būtisku stimulējošo ietekmi uz ekonomisko aktivitāti un nākamā plānošanas perioda 2014.–2020.gadam plānošanas dokumenti nosaka to stratēģisku un efektīvu ieguldīšanu, lai nodrošinātu, ka pozitīvā ietekme uz ekonomisko attīstību palielinātos un saglabātos arī turpmākajos gados, sniedzot ieguldījumu „Eiropa 2020” stratēģijas mērķu sasniegšanā.

ES Kohēzijas politikas fondu finansējuma sadalījums 2014.–2020.gadam

Turpmākai sekmīgai Kohēzijas politikas fondu ieviešanai kopumā pieejami 5350,1 milj. EUR. Atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) Nr.1303/2013, ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu un atceļ padomes regulu (EK) Nr.1083/2006 noteiktajiem tematiskajiem mērķiem, kas nodrošina Kohēzijas politikas saikni ar „Eiropa 2020” stratēģiju, Partnerības līgumā ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodam⁴⁰ ir noteikts indikatīvs ES fondu finansējuma sadalījums un norādīta sasaiste ar nacionālajiem mērķiem „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā (skat. 13.tabulu). Ņemot vērā Latvijas tautsaimniecības attīstības līmeni un vajadzības, tiek plānotas investīcijas visos tematiskajos mērķos. Detalizēts indikatīvais investīciju sadalījums pa investīciju prioritātēm, kā arī tematisko mērķu sasaiste ar nacionālajiem mērķiem „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā pieejama EK iesniegtajos „Partnerības līguma ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodam”⁴¹, kā arī Darbības programmu „Izaugsme un nodarbinātība”⁴² un „Latvijas lauku attīstības programmas 2014.–2020.gadam”⁴³ projektos.

13.tabula

Indikatīvs ES Kohēzijas politikas fondu finansējuma sadalījums un to sasaiste ar nacionālajiem mērķiem „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā

Tematiskais mērķis	ERAF	ESF	KF	ELFLA	EJZ F	JNI	Kopā	Sasaiste ar nacionālajiem mērķiem „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā
1.Nostiprināt pētniecību, tehnoloģiju attīstību un inovāciju	467 519 706	0	0	15 037 765	n.a.	0	513 469 846	leguldījumi R&D – 1,5% no IKP
2.Uzlabot IKT pieejamību, izmantošanu un kvalitāti	192 783 829	0	0	0	n.a.	0	192 786 609	Atbilstoši „Eiropa 2020” stratēģijas vadošajā iniciatīvā „Digitālā programma Eiropai” noteiktajam mērķim 2020.gadā jebkuram ES iedzīvotājam jābūt iespējai abonēt interneta pakalpojumu ar lejupeļādes ātrumu ≥ 30 Mbit/s un vismaz 50% no ES mājāsaimniecībām abonēt interneta pakalpojumu ar lejupeļādes ātrumu ≥ 100 Mbit/s.

⁴⁰ Apstiprināts ar MK 2014.gada 2.janvāra rīkojumu Nr.1 „Par Partnerības līgumu Eiropas Savienības fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodam”.

⁴¹ http://www.esfondi.lv/upload/14-20_gads/FMPI_g_250713_partner.doc

⁴² http://www.esfondi.lv/upload/14-20_gads/FMProg_070214_DP_VSS.pdf

⁴³ https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/39/25/LAP_2014_20_10032014.pdf

Tematiskais mērķis	ERAF	ESF	KF	ELFLA	EJZF	JNI	Kopā	Sasaiste ar nacionālajiem mērķiem „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā
3. Uzlabot MVK, kā arī lauksaimniecības nozares (attiecībā uz ELFLA) un zvejniecības un akvakultūras nozares (attiecībā uz EJZF) konkurētspēju	317 174 557	0	0	333 578 032	n.a.	0	619 606 846	Latvijas NRP mērķis ir sniegt finansiālu atbalstu komercdarbības attīstībai, atvieglot piekļuvi kredītiem un sniegt atbalstu riska investīcijām, kā arī sniegt atbalstu inovatīviem komersantiem jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādei un ieviešanai ražošanā un palielināt inovatīvo uzņēmumu skaitu
4. Atbalstīt pāreju uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisijas līmeni visās nozarēs	297 506 166	0	194 266 292	40 134 995	n.a.	0	531 914 547	40% AE īpatsvars bruto enerģijas gala patēriņā; Primārās enerģijas ietaupījums 0,670 Mtoe; Ierobežot SEG emisijas nozarēs ārpus ETS tā, lai pieaugums nepārsniegtu 17%, salīdzinot ar 2005. gadu
5. Veicināt pielāgošanos klimata pārmaiņām, riska novēršanu un pārvaldību	65 819 321	0	0	219 760 048	n.a.	0	285 580 318	„Eiropa 2020” stratēģijas vadošā iniciatīva „Resursu ziņā efektīva Eiropa” un BJRS stratēģiskā mērķa „Celt labklājību” apakšmērķis „Pielāgošanās klimata pārmaiņām, riska novēršana un pārvaldība” paredz pasākumu plūdu risku samazināšanai un novēršanai nepieciešamību
6. Saglabāt un aizsargāt vidi un uzlabot resursu izmantošanas efektivitāti	314 952 523	0	190 138 398	219 760 048	n.a.	0	725 194 705	Lai nodrošinātu resursu efektīvu izmantošanu un saglabātu bioloģisko daudzveidību, nepieciešams palielināt teritoriju skaitu, kurās tiek novērsta antropogēnā slodze uz īpaši aizsargājamām

Tematiskais mērķis	ERAF	ESF	KF	ELFLA	EJZ F	JNI	Kopā	Sasaiste ar nacionālajiem mērķiem „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā
								sugām un biotopiem, kā arī pilnveidot jau izbūvēto infrastruktūru
7.Veicināt ilgtspējīgu transportu un novērst trūkumus tīkla pamatinfrastruktūrās	235 477 563	0	924 294 295	0	n.a.	0	1 159 788 587	Saskaņā ar „Eiropa 2020” stratēģijā ietvertu vadošo iniciatīvu „Resursu ziņā efektīva Eiropa” Eiropas transporta politikas galvenais mērķis ir palīdzēt izveidot sistēmu, kas atbalsta Eiropas ekonomikas attīstību, paaugstina konkurētspēju un nodrošina augstas kvalitātes pakalpojumus, vienlaikus efektīvāk izmantojot resursus
8.Veicināt stabilas un kvalitatīvas darba vietas un atbalstīt darbaspēka mobilitāti	0	135 410 788	0	120 189 316	n.a.	29 010 639	284 610 743	73% nodarbinātības līmenis vecuma grupā no 20 līdz 64 gadiem
9.Veicināt sociālo iekļaušanu, apkarot nabadzību un jebkādu diskrimināciju	193 377 447	225 160 750	0	68 164 097	n.a.	0	486 705 084	Nabadzības riskam pakļauto personu īpatsvars – 21% vai 121 000 cilvēku novērst nabadzības vai atstumtības risku
10.Ieguldīt izglītībā, apmācībā un arodizglītībā prasmju apguvei un mūžizglītībā	277 460 786	238 500 493	0	16 580 422	n.a.	0	532 453 945	Iedzīvotāju īpatsvars 30-34 gadu vecumā ar augstāko izglītību: 34-36%; skolu nepabeigušo iedzīvotāju īpatsvars vecuma grupā no 18 līdz 24 gadiem: 13,4% (10%);
11.Uzlabot publisko iestāžu un ieinteresēto personu institucionālās spējas un efektīvu valsts pārvaldi	0	18 063 357	0	0	n.a.	0	18 063 357	Latvijas NRP paredz samazināt administratīvo slogu uzņēmumiem un uzlabot uzņēmējdarbības tiesību aktu kvalitāti, ko iespējams panākt ar tiesisku, efektīvu un kvalitatīvu valsts pārvaldi, kas nodrošina, lai tās

Tematiskais mērķis	ERAF	ESF	KF	ELFLA	EJZ F	JNI	Kopā	Sasaiste ar nacionālajiem mērķiem „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā
								sniegtie pakalpojumi atbilstu sabiedrības vajadzībām. Veicināt uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides veidošanu. Stiprināt tiesībsargājošo iestāžu darbinieku kapacitāti.
Kopā	2 362 071 898	617 135 388	1 308 698 985	1 033 204 723	0	29 010 639	5 350 174 587	